

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1980

Δελτίο
συνδέσμου
έλληνίδων
έπιστημόνων

5

Απριλης 1980

RAS

141
ΧΡΟΝΙΑ

1839 - 1980

ΑΔΡΙΑΤΙΚΗ
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ
ΣΥΜΒΕΤΛΙΟΥ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΥΧΩ ΦΥΛΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Δελτίο συνδέσμου ελληνίδων επιστημόνων

Τριμηνιαία περιοδική έκδοση του Συνδέσμου
Ελληνίδων Επιστημόνων - Βουλής 44α - Αθήνα
118 - τηλ. 323.4268

Συντάσσεται από Επιτροπή. Υπεύθυνος σύμ-
φωνα με το νόμο: Αμαλία Φλέμιγκ, Πρόεδρος
Σ.Ε.Ε. Κανάρη 23 Αθήνα.

Τεχνική Επιμέλεια
Ε. Λαμπρινός, Ασκληπιού 36
Αθήνα-τηλ. 3634306-3639259

Πιστεύοντας πως η επικοινωνία μέσω του Δελ-
τίου θα πρέπει να γίνει στενότερη και τακτικώ-
τερη, καλούμε όλες εσάς να δώσετε ενεργά
τη βοήθειά σας άπευθειας στη σύνταξη, είτε
με συνεργασίες σας είτε με υποδείξεις σας για
το περιεχόμενο. Θα δημοσιεύουμε επίσης κά-
θε ενδιαφέρουσα επιστολή σας.
Η Συντακτική Επιτροπή

Τα ενυπόγραφα άρθρα απηχούν τις γνώμες των
αρθρογράφων, χωρίς να αποτελούν και απόψεις
του Συνδέσμου.

Τα κείμενα, είτε δημοσιευθούν είτε όχι, δεν επι-
στρέφονται.

Τα προηγούμενα τεύχη του Δελτίου διατίθενται
στα γραφεία του Συνδέσμου

Περιεχόμενα

Κύριο άρθρο. Ο αγώνας συνεχίζεται (Μαρία Μωραΐτου)..... 3

Επιστήμη. — Τα είκοσι χρόνια που οδήγησαν στην ανακάλυψη της
πενικιλίνης (Αμαλία Φλέμιγκ)..... 6

Ποίηση. — Σχόλια για την ποίηση του Οδυσσέα Ελύτη (Αλεξ.
Αργυρίου)..... 10

Γυναίκα — Το γυναικείο κίνημα - εκτιμήσεις και προοπτικές (Ρούλα
Κακλαμανάκη)..... 12

— Συνάντηση γυναικών νομικών σε διεθνές επίπεδο (Καίτη
Παπαρρήγα - Κωσταβάρα)..... 14

— Για το οικογενειακό δίκαιο..... 16

— Οι Ελληνίδες και η 8 του Μάρτη..... 17

— Η γυναίκα στην κατοχή και την αντίσταση (Κούλα
Ξηραδάκη)..... 19

Ομιλίες — Το παιδικό σχέδιο..... 22

Κύπρος Η Κυπριακή κυβέρνηση θα αντιδράσει αποφασιστικά σε
νέο Τουρκικό πραξικόπημα (Μαρία Αναγνωστοπούλου)..... 24

Δραστηριότητες..... 26

Συμμετοχή σε εκδηλώσεις..... 27

Μνήμες — Ευγενία Χατζηδάκη (Μαρία Αναγνωστοπούλου)..... 29

Τα βιβλία από τη σκοπιά μας (Μιλία Αγγελίδη) (Αθηνά
Βουγιούκα)..... 31

Παράδοση..... 33

Βιβλιογραφία..... 35

Τα χαρακτηριστικά της Βάσως Κατράκη και του Παναγιώτη Τέτση, που
δημοσιεύονται σ' αυτό το τεύχος, είναι ευγενική προσφορά των εκλε-
κτών καλλιτεχνών στον Σ.Ε.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΙΑ
ΣΠΑΝΙΑ ΒΙΒΛΙΑ ΣΠΑΝΟΣ
 Μαυρομιχάλη 7 - τηλ. 361.4332, 362.3917

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
 ΑΠΟ ΚΑΜΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΕΠΙΤΟΜΗ ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΜΕΡΩΝ
 ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΤΙΝΩΝ ΑΝΑΓΚΑΙΩΝ
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΛΑΣΚΑΡΕΩΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ
 ΜΙΛΑΝΟ • 1476

Τό πρώτο ελληνικό βιβλίο
 Ἡ πρώτη ελληνική γραμματική
 Ένα έργο τεκμηρίωση,
 γιά τή συμπλήρωση 500 χρόνων ἀνάστασης
 τής ἑλληνικής πνευματικής δραστηριότητας.

ΕΚΛΟΓΗ

ΤΟΥ ΨΑΛΤΗΡΙΟΥ ΠΑΝΤΟΣ
 ΔΟΥΚΑ ΣΣΠΗΡΗ ΤΟΥ ΘΑΣΙΟΥ
 ΑΘΩΣ • 1759

Τό πρώτο βιβλίο που τυπώθηκε
 στην Ἑλλάδα
 Μιά ἀπόδειξη δημοκρατικής ἐπιμονής
 σά σκενά ἑλληνικά ἐθνικά δεδομένα
 τοῦ καιροῦ του.

ΣΑΛΠΙΓΞ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΘΕΟΚΛΗΤΟΥ ΦΑΡΜΑΚΙΔΗ
 ΚΛΑΜΑΤΑ • 1821

Ἡ πρώτη ἑλληνική ἐφημερίδα
 Τό πρώτο ἑλληνικό ἔντυπο
 Τό πρώτο ἐπαναστατικό φυλλάδιο
 Τό πρώτο προπύργιο ἐλευθερωτικῆς
 Ἡ βιβλιογραφική παρουσίαση
 τοῦ ἐλεύθερου ἑλληνικοῦ κράτους.

Στο καταστημά μας θα βρείτε πλούσια συλλογή παλιών αυθεντικών χαρακτικών (Gravures)

ΟΜΑΚΟΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΚΡΥΦΙΣΤΙΚΩΝ
 ΒΙΒΛΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΟΜΑΚΟΕΙΟ»

Σπ. Τρικούπη 17 - Ἀθήνα - Τηλ. 360.8365

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΑ

1. Πατάσιος ὁ ταπεινός	δρχ. 350
2. Φῶς εἰς τό σκότος	= 300
3. Ἡ Θεουργία διδάσκει	= 300
4. Ἡ ἄλλη ἄψις τοῦ δόγματος τοῦ Ἐριχ φόν Νταίνικεν	= 300
5. Τό μυστικό τής Χάθα- Γιόγκα	= 160
6. Ἡ Πυθαγόρεια Ἀριθμοσο- φία	= 200
7. Τά Ἑλεουσίνια Μυστήρια	= 150
8. Ἡ τελευταία μέρα τοῦ Σω- κράτη	= 70
9. Οἱ Φαραῶ Τουταγχαμῶν καί Ἄκετανάτων	= 250
10. Γένεση καί θάνατος τῶν κόσμων	= 300
11. Δραβίδες (στήν Ἀγγλική)	= 150
12. Στίς μέρες τοῦ μεγάλου βασιλιά τής Κρήτης Μίνωα	= 150
13. Δραβίδες, οἱ πρόγονοι τῶν Ἑλλήνων	= 200
14. Ἀνατολική καί δυτική Μα- γεία (Λευκή καί Μαύρη)	= 250

**ΑΙΤΗΣΗ ΕΓΓΡΑΦΗΣ
 ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΟΜΑΚΟΕΙΟ»**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ
 ΟΔΟΣ - ΑΡΙΘΜΟΣ
 ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΙ ΤΑΧ. ΤΟΜΕΑΣ
 ΕΠΑΡΧΙΑ - ΠΟΛΗ
 ΤΗΛΕΦΩΝΟ
 ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: 77 - 78 δρχ. 300
 78 - 79 δρχ. 300
 79 - 80 δρχ. 300

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ:
 ΥΠΟΓΡΑΦΗ:

Ἀναγράψετε τόν ἀριθμό τής ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς

ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ ΒΙΒΛΙΩΝ

Παρακαλώ νά μου ἀποσταλοῦν μέ ταχυδρομικό δέμα ἐπί ἀντικαταβολή, τά κατωτέρω
 βιβλία καί μελέτες, στήν ἐξῆς διεύθυνση:

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:
 ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΤΗΛ:

Ο αγώνας συνεχίζεται...

Με τον ερχομό του καινούριου χρόνου 1980 συμπληρώθηκαν πέντε χρόνια από τό 1975 που είχε ανακηρυχθεί από τον Ο.Η.Ε. Διεθνή χρονιά της γυναίκας.

Σύμφωνα με τη σχετική διακήρυξη του Γεν. Γραμματέα των Ενωμένων Εθνών η Διεθνή Χρονιά της γυναίκας δεν έπρεπε να είναι απλά και μόνο ένα εορταστικό γεγονός χωρίς πρακτική σημασία αλλά μια ευκαιρία για ενωμένη προσπάθεια όλων για να εξασφαλισθούν οι προϋποθέσεις ώστε ολόκληρη η ανθρωπότητα να μοιράζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ευθύνες.

Σάν αφετηρία για αγώνες και δράση θέλησε ο Ο.Η.Ε. τη Διεθνή χρονιά της γυναίκας, έτσι που να βάλει τη σφραγίδα της όχι μόνο στην ιστορία της προόδου των γυναικών, αλλά στην ιστορία των ανθρώπων σ' όλο τον κόσμο.

Στίς Κυβερνήσεις των Χωρών-μελών απευθύνθηκε κατά κύριο λόγο ο Διεθνή Οργανισμός με συστάσεις για την υλοποίηση των στόχων της χρονιάς της γυναίκας που συνοψίζονται στα εξής κύρια σημεία:

1. Να προαχθεί η ισότητα ανδρών και γυναικών.
2. Να εξασφαλισθεί η πλήρης ένταξη των γυναικών στην προσπάθεια για ανάπτυξη των χωρών τους.
3. Να αναγνωρισθεί η σημασία της μεγαλύτερης συμμετοχής των γυναικών για την ενίσχυση της Παγκόσμιας Ειρήνης.

Στον τόπο μας την έναρξη της Δ. Χρονιάς της γυναίκας κήρυξε πανηγυρικά ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Επίσημη Κυβερνητική αποστολή από βουλευτές και εκπροσώπους γυναικείων Σωματείων πήρε μέρος στο Συνέδριο του Μεξικού τον Ιούλιο του 1975.

Οι εργασίες του Σεμιναρίου που οργανώθηκε στην Αθήνα τον Οκτώβρη του 1975 και τιμήθηκε με την παρουσία της Γεν. Γραμματέως του Ο.Η.Ε. κ. Σίπυλα, έγιναν υπό την αιγίδα της Κυβέρνησης. Την έναρξη του κήρυξε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Διαβάστηκε χαιρετιστήριο μήνυμα του Πρωθυπουργού. Ο τότε Υφυπουργός των Εξωτερικών στην προσφώνησή του αναγνώρισε την ανάγκη να εκλείψουν οι διακρίσεις που εξακολουθούν να υπάρχουν σε βάρος των γυναικών.

Θα περίμενε κανείς ύστερα απ' όλα αυτά πως Κυβέρνηση και γυναικείες οργανώσεις θα συνεργάζονταν στενά τα επόμενα χρόνια για να υλοποιηθούν οι αρχές του Έτους της Γυναίκας που διακηρύχθηκαν στη Συνδιάσκεψη του Μεξικού.

Ανάμεσα στις βασικές αυτές αρχές είναι:

1. Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών σημαίνει ισότητα στην αξιοπρέπεια, στα δικαιώματα, τις δυνατότητες και τις ευθύνες.
3. Στο Κράτος ανήκει το έργο της δημιουργίας των απαραίτητων υπηρεσιών για να μπορέσουν οι γυναίκες να συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνία, αφού τα παιδιά τους θα έχουν τη σωστή φροντίδα.
5. Γυναίκες και άντρες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις στην οικογένεια και την κοινωνία.
7. Οι γυναίκες έχουν το δικαίωμα να εργάζονται, να παίρνουν ίση αμοιβή για ίση εργασία, να απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες δυνατότητες για επαγγελματική εξέλιξη.

Κατά τη Διακήρυξη του Ο.Η.Ε. οι στόχοι της Χρονιάς της Γυναίκας έπρεπε να πραγματοποιηθούν μέσα στα δέκα επόμενα χρόνια. Δίνοντας όμως προτεραιότητα σε ορισμένους απ' αυτούς, ζητά την υλοποίησή τους μέσα στην πρώτη πενταετία 1975-1980

Ανάμεσα σ' αυτούς τους βραχυπρόθεσμους στόχους είναι και η εξασφάλιση ισότητας στην άσκηση αστικών, πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, όπως και εκείνων που αναφέρονται στο γάμο και την ιθαγένεια.

Τώρα που φτάσαμε στο τέλος της πρώτης πενταετίας επιβάλλεται να δούμε αν και ως ποίο σημείο επιτεύχθηκαν ή έγινε προσπάθεια να υλοποιηθούν οι αρχές και οι βραχυπρόθεσμοι στόχοι της Διεθνούς χρονιάς της γυναίκας και ιδιαίτερα αυτός που αφορά η αρχή με αριθμό 5 της Διακήρυξης του Μεξικού, γιατί η θέση της γυναίκας στο Αστικό και ιδιαίτερα στο Οικογενειακό μας δίκαιο απέχει πολύ από το να της εξασφαλίσει ανθρώπινη αξιοπρέπεια, ισότητα δικαιωμάτων και ευθυνών και ίσες ευκαιρίες για ανάπτυξη της προσωπικότητάς της και απρόσκοπτη επαγγελματική απασχόληση.

Βέβαια το Σύνταγμα του 1975 κατοχυρώνει με ρητές διατάξεις την ισότητα των πολιτών μπροστά στο νόμο και την ισότητα ανδρών και γυναικών. Δίνει όμως στο νομοθέτη με το άρθρο 116 παρ. 1, πολύ πλατειά χρονικά περιθώρια, ως το τέλος του Δεκεμβρη του 1982, για να τροποποιήσει τις διατάξεις νόμων που είναι αντίθετες με την αρχή της ισότητας. Και με τη δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου 116 επιτρέπει παρεκκλίσεις από την αρχή της ισότητας μόνο για «αποχρώντες λόγους» και σε περιπτώσεις που προβλέπονται ειδικά από το νόμο.

Τα Συνεργαζόμενα γυναικεία Σωματεία θεώρησαν υπερβολικά πολλά τα επτά χρόνια που έβαλε το Σύνταγμα στη διάθεση του Νομοθέτη για να επιφέρει τις αναγκαίες τροποποιήσεις και στις αποφάσεις του Σεμιναρίου τον Οκτώβρη του 1975 περιέλαβαν την πρόταση να επιταχυνθεί η προσαρμογή της Νομοθεσίας στη Διάταξη του άρθρου 4 παρ. 2 του Συντάγματος και να μην εξαντληθούν τα χρονικά όρια του άρθρου 116 παρ. 1

Η Ελληνική Κυβέρνηση, υποχρεωμένη να συμμορφωθεί προς τη Συνταγματική επιταγή, ανέθεσε σε επιτροπή νομικών υπό την προεδρία του Καθηγητή Γαζή, να μελετήσει τις επιβαλλόμενες τροποποιήσεις. Στην επιτροπή συμμετείχαν και γυναίκες, είναι άγνωστο όμως αν ήταν σαν εκπρόσωποι Γυναικείων οργανώσεων. Από το Συνδεσμό μας, Σύνδεσμο Ελληνίδων Επιστημόνων, δε ζητήθηκε να στείλει εκπρόσωπό του στην Επιτροπή. Για τις εργασίες της Επιτροπής τηρήθηκε απόλυτη μυστικότητα. Και ήταν εύλογη η ανησυχία των γυναικείων σωματείων που μεεπανειλημμένα διαβήματα στους αρμόδιους ζητούσαν να ακουστούν και οι απόψεις των γυναικών.

Τελικά το Σχέδιο της Επιτροπής Γαζή δόθηκε στη δημοσιότητα και στάλθηκε στα γυναικεία Σωματεία. Συνοδευόταν όμως από ένα σημείωμα που συνιστούσε στα Σωματεία να μην εκφέρουν τη γνώμη τους πριν λάβουν και την Εισηγητική Έκθεση. Μια έκθεση που δεν έφτασε ποτέ. Γιατί ένα κείμενο που στάλθηκε σε μερικά από τα γυναικεία Σωματεία σαν Εισηγητική Έκθεση αφορούσε άλλο σχέδιο, προγενέστερο.

Δεν πρόκειται να ασχοληθούμε στο άρθρο αυτό με τις τροποποιήσεις που προτείνονται από το Σχέδιο Γαζή.

Η Επιτροπή, κινούμενη στα πλαίσια της αυστηρά περιορισμένης εντολής που της δόθηκε από την Κυβέρνηση, να μελετήσει την τροποποίηση ή κατάργηση μόνο των διατάξεων που παραβιάζουν φανερά την ισότητα των φύλων, προτείνει ουσιαστικές τροποποιήσεις στο Οικογενειακό Δίκαιο. Καταργεί την παντοδυναμία του αρχηγού της οικογένειας και αναγνωρίζει ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις και στους δυο συζύγους. Καταργεί το θεσμό της προίκας. Αντικαθιστά την πατρική εξουσία με τη γονική μέριμνα και ρυθμίζει σύμφωνα με τα συμφέροντα των παιδιών το θέμα της επιμελείας τους μετά το διαζύγιο ή το χωρισμό των γονιών.

Δεν αρκεί όμως η εξίσωση των φύλων για τον εκσυγχρονισμό του Οικογενειακού μας Δικαίου, που αν το 1939 χαρακτηριζόταν από τον ίδιο τον Εισηγητή του «σηντηρητικό» σήμερα είναι αναχρονιστικό και απαράδεκτο.

Η αυστηρά περιορισμένη εντολή που δόθηκε στην επιτροπή Γαζή, αντίθετη προς το πνεύμα και τις αρχές της Διεθνούς Χρονιάς της Γυναίκας αλλά και προς το Σύνταγμα του 1975, που κατοχυρώνει τα ανθρώπινα και κοινωνικά δικαιώματα, δείχνει φανερά την απροθυμία της Κυβέρνησης να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις που ανέλαβε απέναντι στον Ο.Η.Ε και τις γυναικείες οργανώσεις με τη συμμετοχή της στη Διεθνή Χρονιά της Γυναίκας.

«Η νομοθεσία που αφορά το γάμο πρέπει να είναι σύμφωνη με τα διεθνή πρότυπα», λέει η διακήρυξη του Ο.Η.Ε για τη χρονιά της γυναίκας. Το απαραβίαστο της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης κατοχυρώνει το Σύνταγμα. Και όμως, δεν θίγονται οι διατάξεις που απαγορεύουν το γάμο χριστιανού με αλλόθρησκο και επιβάλλουν το θρησκευτικό τύπο σαν ουσιαστικό στοιχείο του γάμου.

Την προστασία της μητρότητας και των παιδιών (αρθρ. 21) και τα δικαιώματα του ανθρώπου σαν μέλος της κοινωνίας (αρθρ. 25) κατοχυρώνει το Σύνταγμα. Και δεν δόθηκε

στην Επιτροπή η εντολή να μελετήσει το θέμα των εξωγάμων και να προτείνει την κατάργηση των διακρίσεων που τα βαραίνουν.

Η ανάγκη να καθιερωθεί το συναινετικό διαζύγιο τονίζεται από χρόνια από τους νομικούς, για να πάψει να παίζεται με την ανοχή του Δικαστηρίου η κωμωδία του διαζυγίου με κοινή υπαιτιότητα. Κι όμως η Επιτροπή δεν είχε εντολή να ασχοληθεί με το διαζύγιο.

Όλα τα παραπάνω οδηγούν στο συμπέρασμα πως η Κυβέρνηση δεν ευνοεί τις τροποποιήσεις που προτείνονται. Πως το Σχέδιο της Επιτροπής Γαζή, που, παρά τις ελλείψεις του, βελτιώνει σημαντικά τη θέση της γυναίκας στο Αστικό Δίκαιο και ιδιαίτερα στο Οικογενειακό, δεν πρόκειται να εισαχθεί στη Βουλή. Ή θα επιστρατευθούν «αποχρώντες λόγοι» για να διατηρηθούν οι ανισότητες σε βάρος των γυναικών.

Βέβαια σαν ένα βήμα για την εξίσωση των φύλων θα προβληθεί από την Κυβέρνηση ο νόμος για τη στράτευση των γυναικών. Με τη στράτευση όμως όχι μόνο δεν πραγματοποιείται ισότητα, αφού οι γυναίκες στρατεύονται μόνο σε βοηθητικές υπηρεσίες, αλλά αντίθετα δημιουργείται ανισότητα και ανάμεσα στις γυναίκες με τη δημιουργία σώματος επιλέκτων στις οποίες αναγνωρίζονται προνόμια και προβάδισμα.

Επιβάλλεται το έτος 1980 να είναι έτος αγώνων. Για να εξαλειφθούν όλες οι ανισότητες σε βάρος των γυναικών. Για τον εκσυγχρονισμό του Οικογενειακού μας Δικαίου, την εναρμόνισή του προς τις σύγχρονες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες και την απαλλαγή του από την ασφυκτική κηδεμονία της Εκκλησίας.

Στον αγώνα, που πρέπει να διεξαχθεί με όλα τα νόμιμα μέσα και με την ενεργό συμπαράσταση της πλατιάς μάζας των γυναικών που πρέπει εμείς να ενημερώσουμε και να κινητοποιήσουμε, καλούμε όλα τα μέλη του Συνδέσμου μας, με τη βεβαιότητα πως στο τέλος οι αγώνες μας θα δικαιωθούν.

Μαρία Μωραϊτου

Επιστήμη

Τα είκοσι χρόνια έρευνας που οδήγησαν στην ανακάλυψη της πενικιλίνης

της Αμαλίας Φλέμιγκ

Το 1979 συμπληρώθηκαν 50 χρόνια από τη μέρα που ο Fleming ανακοίνωσε την ανακάλυψη της πενικιλίνης. Το πώς από ένα τυχαίο φαινόμενο που παρατήρησε, ο Fleming ανακάλυψε τη θαυματουργό και μοναδική, για την εποχή, ουσία που ο ίδιος βάφτισε πενικιλίνη είναι αρκετά γνωστό και γι αυτό θα το περιγράψω πάρα κάτω με συντομία. Εκείνο που θάθελα πρώτα να πω είναι πώς και γιατί ο Fleming έφθασε στην ανακάλυψη αυτή, ενώ τόσο άλλοι μεγάλοι επιστήμονες που είχαν δει το ίδιο φαινόμενο δεν κατάλαβαν τη σημασία του.

Οι εργασίες του Fleming που προηγήθηκαν της ανακάλυψης επιβεβαιώνουν την περίφημη φράση του Pasteur ότι «η τύχη δεν ευνοεί παρά τα πνεύματα που έχουν προετοιμασθεί». Πραγματικά, αν διαβάσει κανείς σήμερα, με τη γνώση της τελικής επιτυχίας, τις εργασίες αυτές νομίζει πως από τη μια μελέτη στην άλλη βαδίζει πάνω σ' ένα ίσιο δρόμο ως την πενικιλίνη.

Στις εργασίες του Fleming όπως και στα τετράδια των εργαστηριακών πειραμάτων του εντυπωσιάζει η αποκλειστικότητα του σκοπού, δηλαδή η επίμονη αναζήτηση ενός μέσου για την καταπολέμηση των μικροβιακών λοιμώξεων. Όπως επίσης και η μονότονη επανάληψη της διατύπωσης «των όρων που πρέπει να πληροί μια μικροβιοκτόνος ουσία για να μπορεί να χρησιμοποιηθεί μέσα στο κυκλοφοριακό σύστημα». Οι όροι αυτοί ήταν ότι η μικροβιοκτόνος ουσία θάπρεπε νάχει την απίθανη, για τις τότε γνώσεις, ικανότητα να καταστρέφει επιλεκτικά, μέσα στον οργανισμό, τα μικροβιακά κύτταρα χωρίς να βλάπτει τα κύτταρα του ανθρώπου.

Η πρώτη διατριβή του το 1909, στο τέλος των πανεπιστημιακών σπουδών του, στην Ιατρική Σχολή του Νοσοκομείου St. Mary's, όπου ο Fleming σπούδασε και εργάστηκε ως το τέλος της ζωής του, πραγματεύεται τις «Μικροβιακές λοιμώξεις και τα μέσα για την καταπολέμησή τους.» (1)

Σ' αυτή περιγράφει τι μεταχειρίζονταν οι γιατροί, τι είχαν στη διάθεσή τους για την καταπολέμηση των μικροβιακών λοιμώξεων την εποχή εκείνη. Ήταν σα νάθελε να σημειώσει από πού ξεκινούσε ο ίδιος, τότε που θάρχιζε τις δικές του έρευνες.

Από την περιγραφή που δίνει σ' αυτή την εργασία βλέπουμε

με πώς δεν υπήρχε τίποτα για την καταπολέμηση μιας γενικευμένης λοίμωξης και πώς στο μόνο που οι γιατροί στήριζαν τις ελπίδες τους ήταν η φυσική αντίσταση του οργανισμού.

Η φυσική αντίσταση του οργανισμού, η ενίσχυσή της, κυρίως με εμβόλια, ήταν και το κύριο θέμα μελέτης στα εργαστήρια που τα δέσποζε η δυνατή μορφή του φημισμένου καθηγητού του Fleming, Almroth Wright. Ο Wright ήταν εκείνος που επέβαλε στο στρατό τον εμβολιασμό εναντίον του τυφοειδούς πυρετού που έσωσε πολλές ζωές.

Η φυσική αντίσταση του οργανισμού, που τότε ήταν το μόνο όπλο, εξακολουθεί να έχει πολύ μεγάλη σημασία στη καταπολέμηση της αρρώστειας και ο Fleming ως το τέλος της ζωής του, παρά την ανακάλυψη της πενικιλίνης και την εγκαθίδρυση του αιώνα των αντιβιοτικών, που ο ίδιος άνοιξε, διατήρησε τη πίστη του στην αξία των ανοσοποιητικών δυνάμεων του οργανισμού και στη σημασία που είχε η ενίσχυσή τους.

Ο Ehrlich στη Γερμανία μετά από 606 πειράματα φάρμακο, το Σαλβαρσάν που όχι μόνο έφερε επανάσταση στην θεραπεία της συφιλίδας αλλά απέδειξε ότι δεν ήταν χίμαιρα η ελπίδα ότι θα μπορούσε μια ουσία να σκοτώνει επιλεκτικά, μέσα στο σώμα, ορισμένα ζωντανά κύτταρα —στην περίπτωση αυτή την σπειροχαίτη της συφιλίδας— χωρίς βλάβη στα κύτταρα του ανθρώπου.

Ο Fleming είναι ο πρώτος που χορηγεί το Σαλβαρσάν στην Αγγλία. Επινόει μέθοδο και μηχανήμα για την τότε δύσκολη χορήγησή του και ενθαρρύνεται στον σκοπό του να βρεί μια ουσία που θάχει πάνω στα κοινά μικρόβια, σ' εκείνα που προκαλούν λοιμώξεις και σηψαιμίες, τη δράση πούχε το Σαλβαρσάν πάνω στη σπειροχαίτη.

Στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο ο Wright με ένα κλιμάκιο βοηθών του, και μαζί του ο Fleming πήγαν σε στρατιωτικό νοσοκομείο στη Βουλώνη. Εκεί έφθαναν τραυματίες που εκτός από το τραύμα τους ήταν ολόγεροι, νέοι άνδρες. Σε λίγες μέρες όμως εκδηλώνονταν μόλυνση στο τραύμα από τα βρώμικα κομμάτια ύφασμα που είχαν μπει μαζί με τις σφαίρες. Η μόλυνση συνήθως γενικευόταν και οι περισσότεροι τραυματίες πέθαιναν από σηψαιμίες ή γάγγραινα. Τίποτα εκτός από τη δραστική και έγκαιρη χειρουργική επέμβαση

δεν κατόρθωνε να σταματήσει την εξέλιξη αυτή. Ο Fleming μελέτησε εξονυχιστικά τα τραύματα του πολέμου, τη μικροβιολογία των εντοπισμένων και των γενικών μολύνσεων και όλα τα αντισηπτικά, όλες τις χημικές ουσίες που μεταχειρίζονταν οι γιατροί στην προσπάθεια να αναχαιτίσουν τη λοίμωξη. Το συμπέρασμά του ήταν αποκαρδιωτικό. Όλα τα αντισηπτικά αντί να σκοτώνουν τα μικρόβια βοηθούσαν την αναπτυξή τους γιατί ήταν πιο τοξικά για τα λευκά αιμοσφαίρια του ανθρώπου, δηλαδή κατάσφραζαν την φυσική άμυνα του οργανισμού.

Οι λοιμώξεις σκότωναν. Η αερώδης γάγγραινα έκανε θραύση. Και δεν υπήρχε τίποτα, κανένα φάρμακο να τις σταματήσει.

Τέσσερα χρόνια απεγνωσμένης προσπάθειας, νόμιζε ο Fleming πως είχαν πάει χαμένα. Όμως είχε αποκτήσει πλήρη και βαθιά γνώση των λοιμώξεων και της δράσης των αντισηπτικών. Οι 17 εργασίες (2-17) πάνω στην εμπειρία των μολυσμένων τραυμάτων που δημοσίευσε μόνος ή με συναδέλφους του από το 1915 ως το 1919 ήταν μια πλήρης μελέτη των μικροβίων και της συμπεριφοράς τους, της δράσης των αντισηπτικών, των λευκών αιμοσφαιρίων της φαγοκύτωσης και γενικά της αντίδρασης του οργανισμού. Ήξερε πια τι όρους έπρεπε να πληροί μια ουσία για να μπορεί να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά στη χημειοθεραπεία. Κάθε φορά εξηγούσε την σπουδαιότητα του θεραπευτικού δείκτη, δηλαδή της σχέσης της τοξικότητας των φαρμάκων στα μικρόβια και της τοξικότητάς των στα κύτταρα του ανθρώπου.

Πίσω στο St. Mary's ο Fleming εξακολούθησε να μελετά την κάθε μικροβιοκτόνο ουσία που εμφανιζόταν ελπίζοντας να βρεθεί εκείνη που θαχε το σωστό θεραπευτικό δείκτη, που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί μέσα στον οργανισμό σκοτώνοντας επιλεκτικά τα μικρόβια.

Το 1921 ο Fleming ανακάλυψε στους «ιστούς και τις εκκρίσεις μια αξιόλογη βακτηριολυτική ουσία (18): Απέδειξε ότι ήταν ένζυμο και επειδή προκαλούσε τη λύση μερικών μικροβίων ο Ελληνομαθής Wright πρότεινε να ονομαστεί λυσοζύμη.

Ο Fleming άρρωστος με βαρύ κρυολόγημα εξέταζε μια καλλιέργεια ενός κόκκου πάνω στο στερεό θρεπτικό υλικό «άγαρ». Μια σταγόνα από τη μύτη του έπεσε πάνω στο άγαρ. Λίγη ώρα αργότερα γύρω στο σημείο όπου είχε πέσει το ρινοϊκό έκκριμα είχε σχηματισθεί μια καθαρή περιοχή: οι αποικίες των κόκκων είχαν διαλυθεί.

Χάρης στο ότι το μυαλό του ήταν προετοιμασμένο με την τόνωση μελέτη των μικροβίων και των αντισηπτικών, το τυχαίο αυτό περιστατικό επέτρεψε στον Fleming να κάνει την ανακάλυψη της λυσοζύμης που αποδείχτηκε σπουδαιότατη. Είναι χαρακτηριστικό ότι η ανακάλυψη της πενικιλίνης, επτά χρόνια αργότερα, ήταν σχεδόν μια επανάληψη των συνθηκών της ανακάλυψης της λυσοζύμης μόνο που τότε ήταν άλλα τα μικρόβια, και άλλη η μικροβιοκτόνος ουσία. Επίσης η λυσοζύμη ευκόλυνε τη μελέτη της πενικιλίνης χάρις στις μεθόδους που ο Fleming είχε επινοήσει, για να τη μελετήσει και που χρησιμοποίησε για τη μελέτη της πενικιλίνης. Αργότερα οι ίδιες αυτές μέθοδοι χρησιμοποιήσαν σα βάση για την τιτλοποίηση όλων των αντιβιοτικών.

Ο κόκκος που είχε διαλυθεί από τη λυσοζύμη ήταν ένα σαπρόφυτο. Γενικά η λυσοζύμη που ήταν τόσο δραστική πάνω στο μη παθογόνο αυτό κόκκο είχε ελάχιστη επίδραση στα παθογόνα μικρόβια. Ο Fleming σκέφθηκε ότι η φυσική αυτή αντισηπτική ουσία ήταν η πρωτόγονη άμυνα που η φύση είχε εφοδιάσει τον οργανισμό κάθε ζωντανής ύλης για να την προφυλάξει από τα μικρόβια. Στους πρώτους ανθρώ-

πους τα μικρόβια δε θα μπορούσαν να εγκατασταθούν, να προκαλέσουν λοιμώξεις και σηψαιμίες γιατί η λυσοζύμη τα εξόντωνε. Ακόμα η φύση είχε φροντίσει να εφοδιάσει τα πιο εκτεθειμένα μέρη του οργανισμού, όπως τα μάτια, τις αναπνευστικές οδούς, το στρώμα της ινικής που καλύπτει τα τραύματα, με αφθονότερη λυσοζύμη. Τα σημερινά παθογόνα μικρόβια, σκέφθηκε ο Fleming, είναι απόγονοι των φυλών που είχαν αποκτήσει αντίσταση στη λυσοζύμη. Ο Fleming εξέθεσε ευαίσθητα στη λυσοζύμη μικρόβια σε προοδευτικά αυξανόμενη πυκνότητα λυσοζύμης και τα έκανε ανθεκτικά. Και απέδειξε ότι τα ανθεκτικά αυτά μικρόβια είχαν γίνει ανθεκτικά και στη φαγοκύτωση των λευκών αιμοσφαιρίων γιατί, όπως βρήκε ο Fleming, τα λευκά αιμοσφαίρια περιείχαν λυσοζύμη που βοηθούσε την φαγοκύτωση.

Είναι πολλές οι υποθέσεις που έκανε ο Fleming για τη λυσοζύμη και που με πειράματα τις απέδειξε αληθινές. Πιο πολύ κι από την πενικιλίνη, κι από τις άλλες εργασίες του η λυσοζύμη διέγειρε τη φαντασία του. Αλλά το κύριο ενδιαφέρον του στράφηκε πάλι στη δυνατότητα χρησιμοποίησης της λυσοζύμης στην καταπολέμηση των μικροβιακών λοιμώξεων.

Η λυσοζύμη αφού παράγεται μέσα στον οργανισμό φυσικά δε βλάπτει τα ανθρώπινα κύτταρα. Θα ήταν το ιδεώδες φάρμακο αν η δράση της στα παθογόνα μικρόβια δεν ήταν τόσο ασθενής. Ο Fleming προσπάθησε να εξαγάγει από το ασπράδι του αυγού, που περιείχε λυσοζύμη σε μεγαλύτερη πυκνότητα, τη λυσοζύμη σε καθαρή κρυσταλλική μορφή, για να μπορέσει να την ενέσει στο αίμα των αρρώστων, αυξάνοντας έτσι τη φυσική πυκνότητά της, οπότε θάταν δραστικότερη στα μικρόβια. Ούτε ο ίδιος που, εξ άλλου, δεν ήταν χημικός, ούτε οι άλλοι νεαροί χημικοί που το προσπάθησαν δεν το κατόρθωσαν. Και τότε, σε βαριά αρρώστους, που έτσι κι αλλιώς ήταν καταδικασμένοι, έκανε ενδοφλέβιες ενέσεις διαλύματος του λευκώματος του αυγού, για τον ίδιο σκοπό, για να πετύχει αύξηση στο αίμα των αρρώστων της πυκνότητας της λυσοζύμης.

Η λυσοζύμη βέβαια δε μπόρεσε κι ούτε χρειάστηκε να χρησιμοποιηθεί στην καταπολέμηση των λοιμώξεων. Γίνεται όμως ευρύτερη χρήση της στη βιοχημεία και χιλιάδες εργασίες έγιναν και γίνονται πάνω στην ενδιαφέρουσα λυτική αυτή ουσία.

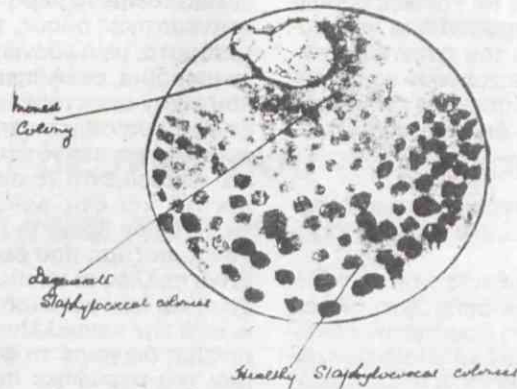
Μεταξύ του 1922 και του 1927 ο Fleming δημοσίευσε 6 μελέτες (18-23) για τη λυσοζύμη. Η λυσοζύμη ήταν επίσης το θέμα των διαλέξεων Artis και Gale (24) και της προεδρικής του διάλεξης στη Βασιλική Εταιρία Ιατρικής (25).

Παράλληλα με τις εργασίες του στη λυσοζύμη και παρά την απογοητευτική εμπειρία του για τη δράση των αντισηπτικών, ο Fleming μεταξύ του 1919 και του 1924 είχε εξακολουθήσει να ερευνά την κάθε νέα βακτηριοκτόνο ουσία που εμφανιζόταν, εξετάζοντας κυρίως το θεραπευτικό της δείκτη, με την ελπίδα πως θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί μέσα στο αίμα, σαν χημειοθεραπευτικό. Το 1924 δημοσίευσε τα συμπεράσματα της νέας μελέτης που είχε κάνει πάνω σ' όλα τα γνωστά βακτηριοκτόνα. Ήταν πάλι αποκαρδιωτικά. «Ελάχιστες ελπίδες υπάρχουν, έγραψε, να κατορθωθεί η καταστροφή των μικροβίων στις σηψαιμίες, με ένεση μέσα στο κυκλοφοριακό αίμα οποιουδήποτε από τα (26) αντισηπτικά σε κοινή χρήση».

Το 1926 ο Fleming παρατήρησε πως ενδοφλεβική ένεση υπερτονικού αλατιού αύξανε τη βακτηριοκτόνο δύναμη του αίματος.

Αφού καθόρισε με πειράματα σε κουνέλια ποιά ήταν η πυκνότητα του αλατιού που δεν προκαλούσε δυσάρεστες επιπτώσεις ενώ αύξανε τη βακτηριοκτόνο δύναμη του αίμα-

Anti-bacterial action of a mould
(*Penicillium notatum*)

On a plate plated with staphylococci a colony of a mould appeared. After about two weeks it was seen that the colonies of staphylococci near the mould colony were degenerate.

Αντιβακτηριακή ενέργεια μούχλας

τος, ο Fleming δοκίμασε το υπερτονικό αλάτι σε αρρώστους για τους οποίους δεν υπήρχε πια άλλη ελπίδα (27). Τον ίδιο χρόνο 1926, ο Fleming έγραφε άρθρο για τα αντισηπτικά στη Βρετανική Εγκυκλοπαίδεια. Αποσπάσματα από το άρθρο δείχνουν τι φάρμακα υπήρχαν τότε και τι ζητούσε ο Fleming: «...Η ιδεώδης μέθοδος χρησιμοποίησης ενός αντισηπτικού για τη θεραπεία μικροβιακής λοίμωξης είναι να εισαχθεί στην κυκλοφορία του αίματος για να φθάσει στην κάθε εστία της λοίμωξης και να καταστρέψει τα μικρόβια. Για τις κοινές μικροβιακές λοιμώξεις αυτό το ιδανικό δεν μπορεί ακόμα να πραγματοποιηθεί»...«Υπάρχει ελπίδα ότι θα παραχθούν...χημικές ουσίες που θα καταστρέφουν τα συνηθισμένα νοσογόνα μικρόβια χωρίς να βλάπτουν τους ιστούς» (28).

Το Φεβρουάριο του 1928 ο Fleming δημοσίευσε μια μελέτη με τίτλο «Η βακτηριοκτόνος δύναμη του ανθρώπινου αίματος και μερικές μέθοδοι μεταβολής της» (29). Στο άρθρο αυτό που δημοσιεύθηκε λίγους μήνες πριν από την ανακάλυψη της πενικιλίνης, ο Fleming περιγράφει τα μέσα που διέθεταν οι γιατροί για τη θεραπεία των μικροβιακών λοιμώξεων, σα να 'θελε να σημειώσει πού βρισκόταν το θέμα πριν από την εμφάνιση της πενικιλίνης.

Στην εργασία αυτή, εξετάζοντας όλες τις βακτηριοκτόνες ουσίες, γράφει ότι όλα τα τότε γνωστά αντισηπτικά «είναι πιο τοξικά για τα λευκά αιμοσφαίρια και είναι προφανές ότι όταν σκοτώνουν τα λευκά αιμοσφαίρια ευκολότερα από τα μικρόβια δε μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά μέσα στο αίμα».

Όμως παρά την απογοητευτική εμπειρία τώσων χρόνων εξακολουθεί να ελπίζει και καταλήγει ότι: «Υπάρχει όμως κάποια ελπίδα να παραχθούν χημικές ουσίες που νάχουν ειδική συγγένεια με ορισμένα μικρόβια και να μπορούν ίσως, να τα σκοτώνουν μέσα στο αίμα ενώ πιθανόν θάναι τελείως

αβλαβείς για άλλα ακόμα και συγγενή μικρόβια...»

Έτσι σε λίγο θα βρεθεί να δρα η πενικιλίνη που ο Fleming ανακάλυψε τον ίδιο χρόνο, τον Σεπτέμβρη του 1928.

Μελετούσε παραλλαγές σταφυλοκόκκων. Οι καλλιέργειες ήταν πάνω σε άγαρ στα γυάλινα κουτιά που τα λέμε τριβλία Petri. Κάθε τόσο για να μελετήσει τους σταφυλοκόκκους άνοιγε τα τριβλία και μετά τ' άφηνε στο τραπέζι του να τα ξαναδει. Δεν πετούσε εύκολα καλλιέργειες. Μετά μερικές μέρες ο σπόρος ενός μύκητα έπεσε στην καλλιέργεια και αναπτύχθηκε σε μια άκρη της επιφάνειας του άγαρ. Με έντονο ενδιαφέρον ο Fleming παρατήρησε ότι γύρω από τον μύκητα οι αποικίες των σταφυλοκόκκων είχαν διαλυθεί. Από κίτρινες και θολές είχαν γίνει σαν διαφανή σταγονίδια που μόλις φαίνονταν.

Ο Fleming σκέφθηκε ότι ο μύκητας είχε βακτηριοκτόνο δύναμη και άρχισε αμέσως την έρευνά του προς αυτή την κατεύθυνση. Τον καλλιέργησε σε ζωμό και εξέτασε αν ο ζωμός αυτός είχε αποκτήσει μικροβιοκτόνο δράση. Με μεγάλη χαρά είδε ότι ήταν εντονότατα μικροβιοκτόνος, και μάλιστα σε μικρόβια πολύ παθογόνα όπως ο σταφυλόκοκκος, ο στρεπτόκοκκος, ο πνευμονιόκοκκος, το βακτηρίδιο της διφθερίτιδας και πολλά άλλα. Πάνω σ' άλλα μικρόβια, όπως π.χ το βακτηρίδιο του τυφοειδούς πυρετού, δεν είχε καμμία ενέργεια.

Το διήθημα του ζωμού αυτού ο Fleming το ονόμασε πενικιλίνη γιατί ο μύκητας ήταν ένα πενικίλλιο, το πενικίλλιο *Notatum*.

Αφού βρήκε ότι ο ζωμός της καλλιέργειας του μύκητα ήταν μικροβιοκτόνος ο Fleming τον υπέβαλε στις δοκιμασίες για τοξικότητα. Τα αποτελέσματα ήταν καταπληκτικά. Τον Ιούλιο του 1929, στην πρώτη του δημοσίευση για την πενικιλίνη έγραφε:

«Είκοσι κυβικά εκατοστά ενιέμενα ενδοφλεβίως σε κουνέλι δεν ήταν πιο τοξικά από τη ίδια ποσότητα ζωμού (καθαρού)».

«Ήμισυ κυβικό εκατοστό ενιεθέν στο περιτόνιο ποντικού...δεν προκάλεσε κανένα τοξικό φαινόμενο».

«Διαρκής πλύση μεγάλων μολυσμένων επιφανειών ανθρώπου δεν συνοδεύονταν από κανένα τοξικό σύμπτωμα...»

«IN VITRO η Πενικιλίνη που αναχαιτίζει πλήρως την ανάπτυξη των σταφυλοκόκκων σε αραιώση 1/600 δεν επηρεάζει τη λειτουργία των λευκοκυττάρων σε μεγαλύτερο βαθμό από τον συνήθη ζωμό» (30).

(Όταν κατορθώθηκε η εξαγωγή της πενικιλίνης σε καθαρή κρυσταλλική μορφή αποδείχτηκε ότι στο ζωμό ήταν αραιωμένη 1.000.000 φορές).

Έτσι από μια τυχαία παρατήρηση ο Fleming ανακάλυψε την πενικιλίνη, το φάρμακο θαύμα όπως το ονόμασαν. Την ουσία με την καταπληκτική βακτηριοκτόνο δράση και την παντελή έλλειψη τοξικότητας, που βρέθηκε σε εποχή που ήταν τόσο φτωχά τα μέσα θεραπείας που ο ίδιος ο Fleming, που τ'άχε όλα, χίλιες φορές, μελετήσει, κατέληγε να θεωρεί καλύτερα και να χορηγεί μέσα στο αίμα υπερτονικό αλάτι και ασπράδι του αυγού.

Πολλοί επιστήμονες, όπως αποδείχτηκε μετά την ανακάλυψη της πενικιλίνης, είχαν δει το φαινόμενο που είδε ο FLEMING. Σκέφτηκαν ότι ο μύκητας είχε ίσως αλλάξει το PH του θρεπτικού υλικού έτσι που να είχε μολυνθεί και καταστραφεί η καλλιέργειά τους και την πέταξαν σα χαλασμένη κι άχρηστη. Ένας από αυτούς, ο DR. GRATIA, που είχε δει το ίδιο φαινόμενο χωρίς να καταλάβει τη σημασία του, έ-

γραφε, παραδεχόμενος γενναιοψυχα την δικιά του αποτυχία: «Αν είναι αλήθεια πως μια μεγάλη ζωή είναι όνειρο της νιότης που πραγματοποιείται στην ώριμη ηλικία, τότε ο FLEMING θα μείνει στην ιστορία σαν ο ευτυχισμένος άνθρωπος που πραγματοποίησε το όνειρό του».

Ο FLEMING είχε επιτέλους στα χέρια του την ουσία που ονειρευόταν, που τόσα χρόνια προσπαθούσε να βρει, μια ουσία που σκότωνε τα μικρόβια χωρίς να βλάπτει τα κύτταρα του ανθρώπου και που επομένως μπορούσε να δοθεί μέσα στο κυκλοφοριακό σύστημα.

Αλλά η ουσία αυτή βρισκόταν σε διάλυση μέσα στο ζωμό. Για να τη χορηγήσει έπρεπε πρώτα ο ενεργός παράγοντας να εξαχθεί καθαρός. Ο FLEMING ζήτησε από πολλούς χημικούς να κάνουν την κάθαρση αυτή. Μερικοί το επιχείρησαν αλλά η προσπάθειά τους απέτυχε. Σε κάποιο σημείο η πενικιλίνη εξαφανιζόταν.

Χρειάστηκε να περάσουν δέκα χρόνια, να ανακαλυφτεί η χημική μέθοδος της λυοφιλυσης, για να μπορέσει ένας λαμπρός χημικός, ο ERNST CHAIN, να βγάλει από το ζωμό την πενικιλίνη σε κρυσταλλική μορφή. Χρειάστηκε να γίνει ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος και οι ανάγκες των τραυματισμένων, για να δεχθούν βιομήχανοι στην Αμερική να κάνουν τα τεράστια έξοδα που χρειαζόταν η παραγωγή της πενικιλίνης.

Σ' αυτό τον πόλεμο οι τραυματίες, τουλάχιστον στη συμμαχική πλευρά, δεν πέθαιναν από γάγγραινα και λοιμώξεις. Με χρόνων μόχθο και πεισματική έρευνα είχε βρεθεί το πρώτο αντιβιοτικό που άνοιξε το δρόμο σ' όλα τ' άλλα κι άλλαξε τη μορφή της Ιατρικής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Fleming A. 1909 St. Mary's hosp. Gaz. 15 72
2. Fleming A. 1915 Lancet 2, 376
3. Fleming A. 1915 Lancet 2, 638
4. Fleming A. 1917a Lancet 2, 341
5. Fleming A. 1917b Lancet 2, 508
6. Fleming A. 1917c Practitioner 98, 322
7. Fleming A. 1919a Lancet 1, 138
8. Fleming A. 1919b Spe. Rep. Ser. Med. Res. Com. London 39, 70
9. Fleming A. 1919c Brit. J. Surg. 7, 99
10. Douglas S.R Fleming A and Colebrook, L 1917 Lancet 1, 604
11. Douglas S.R Fleming A and Colebrook, L 1917 Lancet 2, 5
12. Douglas S.R Fleming A and Colebrook, L 1917 Lancet 2, 530
13. Douglas S.R Fleming A and Colebrook, L 1920 Spec. Rep. Ser. Med. Res. Com. Lond. 57
14. Wright A.E. and Fleming A 1918 Lancet 1, 205

15. Wright A.E. and Fleming A and Colebrook L 1918 Lancet, 1, 831
16. Fleming A. and Porteous A.E. 1919a Lancet 1, 973
17. Fleming A, and Porteous A.E. 1919b Lancet 2, 49
18. Fleming A. 1922 Proc. Roy. Soc. B. 93. 306
19. Fleming A. Allison V.D. 1922a Proc. Roy. Soc. B. 94 142
20. Fleming A. Allison V.D. 1922b Brit. J. Exp. Path 3, 252
21. Fleming A. Allison V.D. 1924 Lancet 1, 1303
22. Fleming A. Allison V.D. 1925 Brit. J. Exp. Path 6, 87
23. Fleming A. Allison V.D. 1927 Brit. J. Exp. Path 8, 214
24. Fleming A. Allison V.D. 1929a Lancet 1 217
25. Fleming A. Allison V.D. 1932a Proc. R. Soc. Med. 26, 71
26. Fleming A. 1924 Proc. Roy. Soc. B. 96 171
27. Fleming A. 1926 Brit. J. Exp. Path 7, 274
28. Fleming A. 1926 Βρετανική Εγκυκλοπαίδεια
29. Fleming A. 1928 Proc. Soc. Med. 21, 859
30. Fleming A. 1929 Brit. J. Exp. Path 10, 226
Fleming

Γραφικές Τέχνες:

ΤΕΧΝΙΚΗ - ΕΚΔΟΤΙΚΗ - Ε. ΔΑΜΠΡΙΝΟΣ

Φωτοστοιχειοθεσία - Έκτύπωση - Βιβλιοδεσία: βιβλίων, περιοδικών, εφημερίδων και άλλων τών έντύπων - τηλ. 3634306

Σχόλια για την ποίηση του Οδυσσέα Ελύτη

του Αλεξ. Αργυρίου

Χωρίς να εμπλακεί κανείς στο ζήτημα της αξίας και της σημασίας μιας επίσημης και διεθνούς αναγνώρισης του έργου ενός συγγραφέα, οφείλει να δεχτεί το στατιστικό δεδομένο ότι μια βράβευση, ιδίως με το Νόμπελ της Λογοτεχνίας, αυξάνει εντυπωσιακά το αναγνωστικό κοινό του συγγραφέα. Αλλά όταν το αντικείμενο της ανάγνωσης είναι ένα ποιητικό έργο, και μάλιστα μοντέρνο, οι δυσκολίες κατανόησής του, που παρουσιάζονται για το ευρύτερο αυτο κοινό, μοιάζουν να είναι ανυπερβλητές, με αποτέλεσμα το ευρύ αυτό κοινό να ξαναγυρίζει στην αδιαφορία του απογοητευμένο. Έτσι, το πρόβλημα που τίθεται, είναι με ποιά τρόπο μπορούμε να συντελέσουμε ώστε ένα μέρος τουλάχιστον από το ευρύ κοινό να το κερδίσει οριστικά ο ποιητής και τελικά η ποίηση, μοντέρνα ή παλιά. Εύλογη θα ήταν η ένσταση ότι προκειμένου για τον Οδυσσέα Ελύτη το πρόβλημα που θέτω δεν υπάρχει, αφού πολλά ποιήματά του και ειδικά το «Άξιον Εστί», μελοποιήματα από σύγχρονους μουσικούς, έχουν κατακτήσει ένα ευρύτερο κοινό. Επί πλέον το γεγονός ότι είναι ο πρώτος από τους μοντέρνους Έλληνες ποιητές που αναγνωρίζεται και από κριτικούς με παλιά αισθητική αγωγή, και μάλιστα αρκετά πρώιμα, όταν όλοι οι άλλοι (συμπεριλαμβανομένου του Σεφέρη και εξαιρουμένου του Ρίτσου, του τελευταίου για άλλους λόγους, όχι πάντως πολιτικούς) αμφισβητούνται.

Όμως πιστεύω ότι οι ενδείξεις αυτές της δημοτικότητας του έργου του Ελύτη, αν δε σταθμίσουμε τη σχετική τους σημασία, κινδυνεύει να μας οδηγήσουν σε λανθασμένους δρόμους. Να νομίζουμε ότι βρισκόμαστε στο κέντρο της ποίησης ενώ κυκλοφο-

ρούμε έξω από τη περιφέρειά της. Δεν υποτιμώ τη σημασία της μουσικής επένδυσης της ποίησης, αλλά θεωρώ το αποτέλεσμα μικτό, και μάλιστα η αγαθή εντύπωση που αποκομίζουμε ανήκει περισσότερο στη μουσική παρά στην ποίηση, από την οποία διασώζεται ένα μέρος της, κι αυτό, ελαφρά ή βαριά, τροποποιημένο. Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι αρχικά, σε άγραφα χρόνια, η ποίηση και η μουσική γεννιόνταν ταυτόχρονα, πολύ νωρίς οι δυο αυτές τέχνες ξεχώρισαν και η καθημέρα τους ακολούθησε τον ανεξάρτητο δρόμο της. Κι όταν έκτοτε συναντιώνται, το φαινόμενο είναι συμπτωματικό και επιδέχεται κάθε φορά τη δική του ερμηνεία. Και πάντως η αξία ενός ποιητικού έργου δεν εξαρτάται από τη σημασία που του έδωσε ένας έστω και ιδιοφυής μουσικός. Θα ήταν μάλιστα θανάσιμο λάθος να θεωρήσουμε ότι η ιστορία της ποίησης μπορεί να γραφεί με βάση τους ποιητές που το έργο τους μελοποιήθηκε. Ή ακόμη ότι το εξέχον τμήμα του έργου τους είναι εκείνο που κέρδισε την εύνοια των μουσικών.

Έτσι, όσο κι αν δούμε το «Άξιον Εστί» σαν ένα πολύτροπο ποίημα, η ποίηση του Οδυσσέα Ελύτη δεν εξαντλείται στην πολυτροπία αυτού και μόνο του ποιήματος. Έγα από τα πιο χαρακτηριστικά γνωρίσματά του όλου ως σήμερα έργου του είναι ότι κάθε μεταγενέστερος ποιητικός του κύκλος υπερβαίνει τους προηγούμενους. Ο ποιητής στάθηκε πάντα ανοιχτός και διαθέσιμος να καρπωθεί τις νέες εμπειρίες του, να απορροφήσει τα μηνύματα που του έφεραν οι καιροί, μεταστοιχειώνοντάς τα σε αποτελεσματικό ποιητικό λόγο. Έτσι ιδωμένο το πολύτροπο της ποιητικής του Ελύτη ανταποκρινόταν σε καινούρια κάθε φορά υλι-

κά και εκείνα πλούτιζαν τον ποιητή και την ποίησή του.

Ο τρόπος που ξεκινά ο νεαρός Ελύτης τον ποιητικό του βίο είναι ενδεικτικός. Αρχίζει γράφοντας με «ανοιχτά χαρτιά» για να δανειστώ ένα τίτλο από τα δοκίμιά του. Αποκρούοντας ποιητικούς τρόπους που, θεωρεί, από νεανική επαναστατικότητα, εξαντλημένους και ατελέσφοτους, προσχωρεί με φρόνιμη περίσκεψη στο πιο ακραίο καλλιτεχνικό κίνημα, τον υπερρεαλισμό, υπακούοντας στη «φωνή» του και διατηρώντας την απόστασή του από το «δόγμα» του. Αν κρίνουμε από τη συνέχεια του έργου του, δεν επρόκειτο για επιλογή της «μέσης οδού», από αστική φρονιμάδα, αλλά για πρώιμη συνειδητοποίηση της κατηγορίας της ποιητικής του ιδιοσυστασίας. Με αποτέλεσμα: τα νεανικά του ποιήματα να διακρίνονται για την αρχιτεκτονική τους δομή. Η τόλμη της έκφρασης να μην καταστρέφει την οργάνωσή τους, έτσι που η λεκτική τους ευφορία να μη μένει άστεγη. Ο Ελύτης ήξερε να ζητά και να βρίσκει το ποιητικώς αναγκαίο.

Τα ποιήματα που στεγάστηκαν τελικά κάτω από το γενικό τίτλο «Προσανατολιφμοί», και που ανήκουν σε έξι ενότητες, που καμιά δεν επικαλύπτεται ολοκληρωτικά από την άλλη, έδειχναν όχι μόνο ότι είχε ένα ευρύ φάσμα ποιητικού οραματισμού και ότι το πλούσιο λεξιλόγιό του υποτασσόταν με άνεση στις ανάγκες του.

Ο κόσμος του ποιητή, καμωμένος με ελεύθερη βούληση, εμοιαζε σε πρώτη εντύπωση σε δημιουργήματα της φαντασίας του. Όμως σε βαθύτερο κοίταγμα έδειχνε ότι είχε προκύψει από εσωτερικό βίωμα, αφού κατόρθωσε να φαίνεται και να αποβαίνει

κοινωνικοποιημένος λόγος. Αν επέμεινα λίγο περισσότερο (απ' όσο αναλογούσε σε μια σύντομη παρουσίαση του έργου του Ελύτη) στα πρώτα του ποιήματα, είναι γιατί εκεί βρίσκονται τα σπέρματα του ποιητικού του σύμπαντος και αρτιώνεται ο αρχικός ποιητικός του κύκλος. Γιατί ήδη ο «Ηλιος ο πρώτος» αποτελούσε από τη μια πλευρά τη συνέχεια των «Προσανατολισμών», φτάνοντας στα όρια μιας λεκτικής πληρότητας, όμως από μια άλλη πλευρά ο ποιητής περνούσε στη φάση της ανθρώπινης ωριμότητας, καθώς ο θαυμαστός νεανικός του κόσμος έχανε την αθωότητά του, μέσα στη «φοβερή ανωνυμία θανάτου». Αλλά η συμμετοχή του Ελύτη στον Αλβανικό πόλεμο και οι εμπειρίες του από τη γερμανική κατοχή, θα δώσουν ταυτόχρονα πιο σαφή έργα. Η συγκομιδή είναι επιβλητική: Το «Άσμα ηρωικό και πένθιμο για το χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας», το «Η Αλβανιάδα» και το «Η καλωσύνη στις Λυκοποριές». Στο νέο αυτό ποιητικό κύκλο η παρουσία της συλλογικής μοίρας είναι καταφανής. Το φυσικό τοπίο έχει γεμίσει ανθρώπινα σώματα. Το άτομο έχει δικτυωθεί, «μέσα στις λυκοποριές», με τους άλλους. Σ' αυτά τα ποιήματα με υπόθεση (με την έννοια ότι υπάρχει μια εξέλιξη και μια διαλεκτική πορεία των καταστάσεων, μια λειτουργία της μνήμης, μια στάση ζωής) καμιά από τις αρετές της ποιητικής γραφής του Ελύτη δεν υποχώρησε. Η σφοδρή σύγκρουσή του με το πραγματικό και τις τερατικές του αιχμές, επέσπευσε την αλλαγή του ψυχικού του πεδίου, που τα ίχνη του είχαν ήδη αρχίσει να εμφανίζονται. Η γνώση και η «συνείδηση του βάθους των πραγμάτων» δεν ήταν παρά η προοπτική του χρόνου, οι καταβολές της ιστορίας και η συνάντησή του μαζί της. Έτσι, ο γλωσσικός κώδικας του ποιητή, θησαύριζε φυσιολογικά τα νέα υλικά του κερδίζοντας σε σημασίες.

Ο κύκλος αυτός των ποιημάτων μπορούμε να θεωρήσουμε ότι συμπληρώνεται και ολοκληρώνεται με το «Άξιον Εστί» και προεκτείνεται με το «Μαρία Νεφέλη», ενώ μια άλλη ποιητική σειρά συνιστούν οι «Έξι και μία τύψεις για τον ουρανό», «Τα ετεροθαλή» και το «Μονόγραμμα». Αν τα πρώτα μπορούν να καταταγούν στα επικά και δραματικά, τα δεύτερα ανήκουν στα κατεξοχήν λυρικά. Ο χωρισμός είναι σχηματικός γιατί και το ώριμο έργο του Ελύτη δεν επιδέχεται περιορισμούς, δεν τους υπακούει ακόμη κι όταν φαίνεται ότι τους επιδιώκει.

Ήδη όμως και η απλή απαρίθμηση των έργων του μας επιτρέπει ν' αντιληφθούμε ότι πρόκειται για ένα ποιητή εκλεκτικά πολύγραφο, που ο λόγος του δεν εξαιμίζεται με την επανάληψη, την οποία αποκρούει από ποιητικό ένστικτο και δεν την έχει ανάγκη από εσωτερικό πλούτο. Έτσι μπορεί να εξηγηθεί γιατί έχει προκαλέσει αρκετές κριτικές και φιλολογικές προσεγγίσεις που δείχνουν την έκταση και το βάθος των ποιητικών του κατακτήσεων, αλλά και την αντοχή τους στη διερεύνηση και το μικροσκοπικό έλεγχο. Είναι από μια δικαιοσύνη, που αποδίδεται σ' αυτόν τον ελεγχόμενο ποιητικό πληθωρισμό του.

Τελειώνοντας θέλω να σημειώσω μερικές παρατηρήσεις για το πιο συζητημένο έργο του, το «Άξιον Εστί», που είναι και το πιο αυστηρά αρχιτεκτονημένο και το μόνο συνθετικό του ποίημα, με το περιεχόμενο που έχει ο όρος «συνθετικό» στη νέα ποίηση, υπερρεαλιστική και μεταυπερρεαλιστική. Νομίζω ότι έχει σημασία να εξετάσουμε τους λόγους που το ποίημα αυτό είχε τόση απήχηση έστω και μετά τον συμπληρωματικό λόγο της μελοποίησής του.

Επρόκειτο για ένα ποίημα που γραφόταν στην κρίσιμη δεκάετία του 1950 και που είδε το φως της δημοσιότητας τον τελευταίο χρόνο της, 1959, ενώ ένα χρόνο πριν είχαν

προδημοσιευτεί εκτεταμένα αποσπάσματά του στο περιοδικό «Επιθεώρηση Τέχνης». Θα υπενθυμίσω ότι στο «Άξιον Εστί» η πρόσφατη ελληνική ιστορία κοιτάζεται και μοιράζεται σε τρεις ενότητες: τον αλβανικό πόλεμο, την κατοχή και την εσωτερική διαίρεση. Ο ποιητής χειρίζεται τους θεματικούς αυτούς πυρήνες προσηλωμένος σε μια βαθύτερη αντίληψη ελευθερίας και δικαιοσύνης, αξιοποιώντας τα φαινόμενα με μια αίσθηση που θα την όριζε κανείς συνοπτικά (αλλά όχι καταχρηστικά) ελληνική, και επιστρατεύοντας όλα τα στοιχεία που την καθορίζουν και την αναδεικνύουν. Ήταν φανερό ότι ο Ελύτης αντέστρεφε κάθε μικρόψυχη, ιδιοτελή ή ρητορική εκτίμηση της πρόσφατης ιστορικής μας μοίρας και αχρήστευε, με ποιητικά μέσα (και γι αυτό πειστικά) κάθε επίσημο και κρατούν ιδεολογικό μόρφωμα. Έτσι ήταν επόμενο η δημοσίευση του ποιήματος σε μια εποχή που άρχισαν να παρουσιάζονται τα πρώτα συμπτώματα μιας άρνησης της κρατούσας ιδεολογίας, το ποίημα να αποκτήσει, στις συνειδήσεις των νέων κυρίως, και μια πολιτική διάσταση, που ενδεχομένως δεν είχε στη συνείδηση του ποιητή, αλλά που όμως γινόταν αυτόματα «μικρός προφήτης», με τη σολωμική έννοια. Από εκεί και πέρα το ποιητικό μήνυμα του έργου απορροφόταν και ως μήνυμα ζωής και συνείδησης, και που (όπως διαπιστώνουμε είκοσι χρόνια αργότερα) εξακολουθεί να είναι ζωντανό και να παράγει αντιδράσεις, καθώς ευαγγελίζεται, χωρίς απλοποιητικές προθέσεις, τη θετική όψη της ζωής.

Τα γραφεία του Συνδέσμου είναι ανοιχτά Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη, Παρασκευή πρωί 10-2 και Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη και Παρασκευή απόγευμα 5-9.

Γυναίκα

Το Γυναικείο Κίνημα (εκτιμήσεις και προοπτικές)

της Ρούλας Κακλαμανάκη

Τον τελευταίο καιρό, γράφονται, λέγονται και υπονοούνται πολλά για τη γυναίκα, την ιστορία, τη φύση και τα προβλήματα της.

Άρθρα, μελέτες, ταινίες, συζητήσεις, περιοδικά, βιβλία και αρκετά, μαζικά ή κλαδικά, γυναικεία σωματεία.

Κάτι που σιγοκαίει εδώ κι αιώνες, άρχισε πια να παίρνει τη βράση του να βγάξει ατμούς και να τους παραδίνει στα ρεύματα. Μέσα σ' αυτόν τον αναβρασμό και τη θύελλα, που άλλους αγγίζει βαθιά κι άλλους ξώπετσα, μπορούμε άραγε να πούμε ότι γεννιέται ένα γυναικείο κίνημα; Αν θέλουμε να μείνουμε πιστοί στην έννοια του όρου «κίνημα» όπως την καθιέρωσε η κοινωνιολογία, μπορούμε το πολύ να πούμε ότι κυοφορείται, —τουλάχιστον για τον τόπο μας, στον οποίο και αναφέρεται αυτό το κείμενο—. Γιατί όσο κι αν είναι αρκετά τα άρθρα, οι ομιλίες, τα σωματεία και τα βιβλία ακόμα, (όλο κι αυξάνονται οι μεταφράσεις ξένων βιβλίων, αλλά και οι εκδόσεις ελληνικών που αναφέρονται άμεσα ή έμμεσα στα γυναικεία προβλήματα) και οι άλλες δραστηριότητες που συγκλίνουν σε μια προσπάθεια τροποποίησης η κατάργησης του υπάρχοντος καθεστώτος σχέσεων, ατομικών, οικογενειακών, επαγγελματικών, κοινωνικών κ.λ.π. που αφορά τη γυναίκα, δεν έχουν ακόμα αποκρυσταλλωθεί στα χαρακτηριστικά (ποσοτικά και ποιοτικά) ενός πραγματικού κινήματος, που απαιτεί ένα βαθμό οργάνωσης, εμμονής και σαφήνειας σκοπού.

Αλλά η σύλληψη και κυοφορία ενός κινήματος, δεν είναι, μήτε κάτι το ασήμαντο, μήτε κάτι το άσχετο με την μελλοντική ζωή του και τα αποτελέσματά του. Έτσι λοιπόν, όχι μόνο μπορούμε, αλλά και επιβάλλεται να συζητάμε γι αυτό και να το μελετάμε βαθιά κι υπεύθυνα. Οι εμβρυακές αρρώστιες των κινήματων, δεν είναι τόσο τα εγγενή προβλήματα βιωσιμότητας τους, που άλλωστε καθορίζονται από τη δυναμική των στοιχείων που τα συγκροτούν, όσο οι εξωτερικοί κίνδυνοι που τα απειλούν και κυρίως η ύπουλη προσπάθεια αποπροσανατολισμού και συκοφάντησης που επινοείται από τους εχθρούς και ενισχύεται από την ανευθυνότητα και την αδιαφορία των φίλων.

Είναι γνωστή η υποδοχή που βρήκε, αλλά και η λαθεμένη εντύπωση που άφησε το παλαιό (αρχές του αιώνα μας) περιορισμένο και μερικό φεμινιστικό κίνημα, με στόχο τα πο-

λιτικά και μόνο δικαιώματα της γυναίκας. Το κίνημα αυτό εξαλλου, χωρίς βαθύτερες ρίζες και χωρίς ολοκληρωμένους στόχους, χωρίς γενικότερη εκτίμηση, επεξεργασία και θέσεις για το γυναικείο πρόβλημα, εξαντλήθηκε κι έσβησε, χωρίς ν' αφήσει σπόρους ή κρίκους μιας αλυσίδας, ανοιχτούς για συνέχεια.

Το νέο φεμινιστικό κίνημα, που άρχισε να εμφανίζεται εδώ και μια 10ετία περίπου, πήρε βεβαίως πολλά από τις γνώσεις και την πείρα των αιώνων από την ιστορία, τις εξελίξεις και τα επιτεύγματα σ' όλους τους τομείς της ανθρωπίνης δραστηριότητας, είναι προϊόν κοινωνικής ωριμότητας και συνειδητοποίησης, είναι δημιουργήματα αναγκών αλλά και επεξεργασίας και προώθησης οργανωμένων φορέων είναι μια θέληση καθολική που περικλείει πολλές επιμέρους θελήσεις, αλλά ως ύπαρξη, ως ολοκληρωμένη μορφή και παρουσία, είναι πρωτόγνωρο, αγνό και νέο, γι αυτό κι ευαίσθητο, εκτεθειμένο σε μύριους κινδύνους. Τόπος καταγωγής του, η δυτική Ευρώπη κι η Αμερική, όπου παράδοση πατριαρχική, μα και συνθήκες (πολιτιστικές, κοινωνικές, οικονομικές) όχι μονάχα για συνειδητοποίηση της ανάγκης, αλλά και καλλιέργειας και ανάπτυξης των τάσεων που προκύπτουν απ' αυτή τη συνειδητοποίηση.

Στην Ελλάδα, που σήμερα είναι ένας δέκτης και καλός αγωγός των ιδεολογικών μηνυμάτων της «γηραιάς Ηπείρου» με τεράστιες δυνατότητες αφομοίωσης, ανάπλασης δυναμικής υλοποίησης και καλλιέργειάς τους το φεμινιστικό κίνημα, βρήκε έδαφος γόνιμο, αλλά σκληρό, κατάλληλο, μόνο μέσα από ειδικές φροντίδες, ειδική επιμέλεια και ειδική προσοχή και τέχνη.

Όταν από τη μια μεριά αντιμετωπίζουμε ακόμη εδώ προβλήματα νομικής ισότητας των δύο φύλων, προβλήματα προσαρμογής της νομοθεσίας σε θεμελιακές συνταγματικές διατάξεις, κι όταν από την άλλη μισοανατολίτες μισοευρωπαίοι, αντιμετωπίζουμε το κοινωνικό πρόβλημα της ισότητας, όχι μόνο ως κατάλοιπο συνήθειας και πρακτικής εφαρμογής, αλλά και ως πεποίθηση ριζωμένη βαθιά και δυσκολοξεπέραστα μυθοποιημένη, κι ακόμη όταν η τεχνική και κοινωνική πρόοδος στέκει κάπου ψηλότερα ή κάπου χαμηλότερα από τα μερικότερα κοινωνικά προβλήματα της γυναίκας που κωλυσιεργούν και την προσωπική της απε-

λευθέρωση, μπορούμε να μιλάμε μόνο για ένα κίνημα γυναικείο που χωρίς ν' αγνοεί τί γίνεται στον άλλο κόσμο, αναπτύσσεται αυτόνομα στον τόπο μας με βάση τις ιδιαίτερες συνθήκες και τα προβλήματά του. Και μιλάμε ευτυχώς για ένα τέτοιο κίνημα γιατί το νέο παγκόσμιο φεμινιστικό κίνημα, δεν βρήκε τις γυναίκες και τους φορείς που τις εκφράζουν ούτε απροετοίμαστους ούτε άπειρους.

Τα γυναικεία σωματεία που είχαν ιδρυθεί πριν από τον πόλεμο όπως ο «Σύνδεσμος για τα δικαιώματα της γυναίκας» (1920), ο «Σύνδεσμος Ελληνίδων Επιστημόνων» (1924) κλπ. και τα μαζικότερα που ιδρύθηκαν μετά τον πόλεμο, όπως η ΠΕΓ, η ΠΟΓ, καθώς επίσης τα διάφορα κλαδικά σωματεία όπως είναι η «Ένωση Ελληνίδων Νομικών», ο σύλλογος δακτυλογράφων, μαιών κλπ. με διακηρύξεις και τις δραστηριότητές τους, προετοίμασαν το έδαφος για την υποδοχή του σύγχρονου νεωτερικού φεμινιστικού κινήματος. Ύστερα από την μεταπολίτευση του 1974, τα σωματεία που συνέχισαν τη δράση τους, εκείνα που ανασυστάθηκαν και άλλα νεοϊδρυθέντα, βρέθηκαν κατά μέτωπο με τις νεώτερες εξελίξεις, τις ανάγκες που γίνονται όλο και πιεστικότερες και τις νέες επαναστατικές ιδέες που τείνουν να κάνουν περιθωριακά τα επί μέρους (κοινωνικά) προβλήματα τα οποία απασχολούσαν ως τώρα τη γυναίκα και να προβάλλουν το θεμελιακό πρόβλημα της γυναίκας, προτείνοντας και διεκδικώντας ριζοσπαστικές λύσεις.

Η αφομοίωση των νέων αυτών τάσεων, δεν είναι ακόμα πλήρης και αναντίρρητη, αλλά η επιρροή τους είναι σημαντικότερη, ενώ παράλληλα σαν πρώτο κύτταρο του καθαρά φεμινιστικού κινήματος, ιδρύθηκε πρόσφατα η «Κίνηση για την απελευθέρωση των γυναικών», η οποία με έντυπα, ανακηρύξεις και συζητήσεις, καθώς επίσης με συμμετοχή σε διάφορες δραστηριότητες που οργανώνει η ίδια ή άλλα γυναικεία σωματεία, αναλύει τη φύση της γυναικείας καταπίεσης και προσπαθεί να καθορίσει τους στόχους και τις μεθόδους του κινήματος. Το ίδιο γίνεται και από τα άλλα γυναικεία σωματεία μέσα στα πλαίσια μιας γενικότερης δραστηριότητας (με διαφορετική ιεραρχία σε κάθε φορέα) με στόχο την κινητοποίηση των γυναικών σε προβλήματα που τις αφορούν άμεσα ή έμμεσα και τη συνειδητοποίηση ενός ρόλου έξω από το σπίτι και τις παραδοσιακές συζυγικές και μητρικές υποχρεώσεις ή ακόμα στα πλαίσια των ειδικότερων, επαγγελματικών κυρίως, στόχων ορισμένων κλαδικών γυναικείων σωματείων. Όλες αυτές οι συγκλίνουσες δραστηριότητες και αναλύσεις, έχουν φέρει στο προσκήνιο τον προβληματισμό και μερικές από τις βασικές θέσεις του σύγχρονου παγκόσμιου γυναικείου κινήματος το οποίο εκφράζεται και στην Ελλάδα μέσα από τα ειδικά προβλήματα και τις ειδικές συνθήκες της ελληνίδας. Οι θέσεις αυτές, αναφέρονται τόσο στη νομική ισοτιμία που έχει στόχο κυρίως την ιδιαίτερη εκμετάλλευση των γυναικών στην εργασία και τις ευκαιρίες επαγγελματικής προώθησης, και τις ανισότητες των φύλων που περιέχει το οικογενειακό δίκαιο, όσο και στην κοινωνική ισότητα με κυριώτερους στόχους την καταπίεση μέσα στην οικογένεια, υλική και ηθική, τα σωματικά ταμπού και τη νοοτροπία της κατωτερότητας και της εξάρτησης της γυναίκας που έχει επιβάλει η ανδροκρατική κοινωνία.

Διαστάσεις μαζικού γυναικείου κινήματος άρχισε να παίρνει η οργανωμένη δραστηριότητα των γυναικών, με την ανάλυση και τη διακήρυξη θέσεων πάνω στο οικογενειακό δίκαιο και τη στράτευση που εμφάνισε έναν χαρακτήρα καθολικότητας στις απόψεις και ευρύτητας στον αγώνα για την προβολή και υιοθέτησή τους.

Και τα δύο αυτά ζητήματα, συζητήθηκαν και συζητούνται

με επάρκεια, αναλύθηκαν με σοβαρότητα και υπευθυνότητα και διατυπώθηκαν θέσεις που προβλήθηκαν σε ευρύτατη έκταση με δραστηριότητες διαφόρων ειδών. Ιδιαίτερο κύρος στη δραστηριότητα αυτή, έδωσε η ομοψυχία των γυναικείων συνδικαλιστικών φορέων' όπως εκφράστηκε κυρίως με την συνεργασία δεκαεξήσωματειών στον «Σύνδεσμο Ελληνίδων Επιστημόνων» για τη μελέτη και τη διατύπωση των θέσεων πάνω σ' αυτά τα θέματα. Είναι γνωστή η γενική διακήρυξη θέσεων, η όλη αναλυτική εργασία και η δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν απ' αυτόν τον πυρήνα.

Σε μικρότερη κλίμακα, αλλά το ίδιο σοβαρά απασχόλησε τους γυναικείους φορείς το μεγάλο πρόβλημα των αμβλώσεων, ενώ επίσης άρχισαν ν' αντιμετωπίζονται και άλλα θέματα καθαρά φεμινιστικά, όπως η σεξουαλικότητα και τα διάφορα ψυχολογικά προβλήματα που έχει επισκιάσει η χρόνια καταπίεση και υποκρισία στη γυναίκα, αλλά και στον άντρα (ντρεσάρισμα ανδρισμού), άλλα οικογενειακά προβλήματα, όπως το διαζύγιο, ο πολιτικός γάμος, η νομική κατάσταση των εξώγαμων, οι οικονομικές και προσωπικές σχέσεις των συζύγων, αλλά και προβλήματα αναπαραγωγής της παραδοσιακής νοοτροπίας των στερεότυπων γυναικείων και άντρα (παιδεία, μέσα μαζικής ενημέρωσης, ή άλλες ειδικότερες εκδηλώσεις, όπως τα καλλιστεία). Τα μαζικότερα γυναικεία σωματεία (ΟΓΕ, ΕΓΕ, Κίνηση Δημοκρατικών Γυναικών κλπ.) με παραρτήματα ή αδελφά σωματεία στις συνοικίες της Αθήνας και του Πειραιά, στη Θεσσαλονίκη και πολλές άλλες πόλεις, εξακολουθούν να παραμένουν πόλος συσπείρωσης των γυναικών για την αντιμετώπιση προβλημάτων στα πλαίσια του παραδοσιακού τους ρόλου, όπως προβλήματα των παιδιών, βρεφονηπιακοί σταθμοί, κατασκηνώσεις, ψυχαγωγία και πολιτιστική αγωγή, ή γενικότερα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα (περιβάλλον, βάσεις, προβλήματα δημοκρατίας, ειρήνης κλπ.). Από τα καθαρά γυναικεία προβλήματα, αντιμετωπίστηκε περισσότερο η νομική ισοτιμία, το θέμα της στράτευσης και ως ένα βαθμό οι αμβλώσεις όπως είπαμε και πιο πάνω, ενώ ο γενικότερος προβληματισμός της γυναίκας με στόχο την πλήρη και ουσιαστική ισότητα, άρχισε μόλις να επηρεάζει αυτούς τους ευρύτερους φορείς με σημαντική διαβάθμιση βεβαίως ανάμεσά τους, αλλά και σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα μέλη και στελέχη τους.

Όλες αυτές οι διαφορές και οι διαβαθμίσεις, οφείλονται κυρίως στη φύση, τη σύνθεση και την ιστορία της σύγχρονης Ελληνικής παραγωγικότητας κοινωνικής και πολιτικής. Ο βασικός και μεγάλος κίνδυνος είναι μια πιθανή διάσπαση του γυναικείου κινήματος στα πρώτα αυτά στάδια της διαμόρφωσής του με τη στεγανοποίηση των διαφόρων τάσεων και απόψεων. Ένας από τους τρόπους που θα μπορούσε να προτείνει κανείς για την πρόληψή του είναι ο σεβασμός όλων των τάσεων και των διαβαθμίσεων της συνειδητοποίησης και αφομοίωσής του, με τη συνεργασία στα σημεία σύμπτωσης, ανοχής των διαφορών όπου δεν διαπιστώνεται αντιδραστικότητα, και σοβαρή, ψύχραιμη, αντικειμενική κριτική, όπου, όταν και απ' οποιονδήποτε διαπιστώνονται παρεκκλίσεις, αποπροσανατολισμός και παγίδες.

Αν η μεγάλη πείρα τόσων και τόσων πολιτικοκοινωνικών κινήματων γίνει οδηγός και η αφομοιωτική και αναπλαστική δύναμη του γυναικείου μυαλού, η καθαρότητα, η θερμότητα και η ζωντάνια της γυναικείας ιδιοσυγκρασίας γίνουν άξονας μιάς ευρύτατης και ευέλικτης μεθόδευσης του γυναικείου κινήματος, θα ανοιχτούν πραγματικά καινούριοι δρόμοι για τη γυναίκα που ίσως θα οδηγήσουν σε σημαντικές αλλαγές το σύνολο των ατομικών και κοινωνικών σχέσεων και συνακόλουθα ολόκληρη την διάρθρωση της κοινωνίας γενικότερα.

Συνάντηση γυναικών νομικών σε Διεθνές Επίπεδο

της Καίτης Παπαρρήγα-Κωτσαβάρα

Στις 14 με 18 Νοεμβρίου 1971 έγινε στην Αθήνα, στις αίθουσες του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, το ετήσιο Συμβούλιο της Διεθνούς Ομοσπονδίας Γυναικών Νομικών (ΔΟΝΓ). Η ΔΟΝΓ, που ιδρύθηκε το 1928 και έχει την έδρα της στο Παρίσι, έχει ψήφο στον ΟΗΕ. Μέλη της είναι Ενώσεις Γυναικών Νομικών απ' όλον τον κόσμο και σαν τέτοια είναι μέλος της και η Ένωση Ελληνίδων Νομικών. Η τελευταία ήταν και η οργανώτρια αυτής της συνάντησης του Συμβουλίου, στα πλαίσια των συνεδριάσεων του οποίου συναντήθηκαν περίπου 150 εκπρόσωποι 15 χωρών. (Αγγλία, Αλγερία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Γαλλία, Δανία, Ισπανία, Ισραήλ, Ιταλία, Ουγγαρία, Πολωνία, Σενεγάλη, Σοβιετική Ένωση, Τουρκία, Τσεχοσλοβακία). Από ελληνικής πλευράς πήραν μέρος και πολλές οργανώσεις και σωματεία, μεταξύ των οποίων και ο Σύνδεσμος Ελληνίδων Επιστημόνων, που εκπροσωπήθηκε από το μέλος μας και μέλος της ΕΕΝ τη δικηγόρο κ. Παπαρρήγα—Κωτσαβάρα.

Τα θέματα που συζητήθηκαν με την ευκαιρία της σύγκλισης του Συμβουλίου αφορούσαν:

1. Τα προβλήματα παιδιών χωρίς ιθαγένεια.
2. Τα προβλήματα των παιδιών των μεταναστών εργατών. Στα πλαίσια αυτών των συζητήσεων η ΕΕΝ με το δικαίωμα που είχε σαν φιλοξενούσα Ένωση να διαλέξει το κύριο θέμα προβληματισμού και μελέτης, φρόντισε να ψηφιστούν διατάξεις που θα διευκολύνουν την απόδοση της ελληνικής ιθαγένειας στα παιδιά των πολιτικών προσφύγων που ζουν έξω απ' την Ελλάδα. Όπως είναι γνωστό, με βάση το ψήφισμα ΑΖ 7-12-1947, και παρά την αντίθετη συνταγματική αρχή, αφαιρέθηκε με σειρά διαταγμάτων η ιθαγένεια προσώπων —καθώς και των μελών της οικογενείας τους, έστω κι αν γεννήθηκαν αργότερα— που έφυγαν από τη χώρα κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου 1948-49, αλλά κι αργότερα 1950-63, και σε συνέχεια τους απαγορεύτηκε η επιστροφή στην πατρίδα. Σήμερα —30 χρόνια και πλέον μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου— εξακολουθούν να ζουν μακριά από τη χώρα 35.000 πρόσφυγες, μεταξύ των οποίων περίπου 8.000 παιδιά, που στερούνται την ελληνική ιθαγένεια, παρά την αντίθετη επιθυμία τους.

Για τη μελέτη των θεμάτων αυτών εργάστηκαν δύο επιτροπές, που επεξεργάστηκαν προτάσεις που τις απευθύνουν στον ΟΗΕ.

1. Σχετικά με τη στέρηση της ιθαγένειας και σ' εφαρμογή των διατάξεων των συνθηκών των Ηνωμένων Εθνών, της 28-7-1951 σχετικά με τα δικαιώματα των φυγάδων, της 28-9-1954 σχετικά με τα δικαιώματα των ανιθαγενών, του 1959 και 1961 για τη μείωση των περιπτώσεων ανιθαγένειας, της 29-1-1957 για την ιθαγένεια της παντρεμένης γυναίκας, του σχεδίου Συνθήκης για τον περιορισμό των διακρίσεων σε

βάρος των γυναικών, του άρθρου 13 της Διεθνούς Διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου για ελεύθερη κυκλοφορία και εκλογή κατοικίας στο εσωτερικό της χώρας, για δικαίωμα να εγκαταλείψει μια χώρα —και τη δική του— και να επανέρχεται σ' αυτήν κατά βούληση, καθώς και του άρθρου 15 της ίδιας Διακήρυξης για το δικαίωμα κάθε ατόμου σε μια ιθαγένεια, αλλά και την αδυναμία κάθε άλλου να του στερήσει την ιθαγένεια, ή να του στερήσει το δικαίωμα ν' αλλάξει την ιθαγένειά του,

Επειδή υπάρχουν ακόμη περιπτώσεις ανιθαγένειας, που δεν αντιμετωπίζονται από τα διεθνή όργανα, η πρώτη επιτροπή πρότεινε και προτείνει:

1. Κάθε παιδί να' χει δικαίωμα στην ιθαγένεια της μητέρας όπως και του πατέρα του.
2. Η ανιθαγένεια των γονέων από την ιθαγένεια τους σε καμιά περίπτωση να μην συνεπιφέρει την ανιθαγένεια των παιδιών.
3. Η έκπτωση των γονέων από την ιθαγένεια τους σε καμιά περίπτωση να μην έχει επιπτώσεις στην ιθαγένεια των παιδιών.
4. Σε περίπτωση πολλαπλής ιθαγένειας το παιδί να διατηρεί το δικαίωμα να διαλέξει ελεύθερα την ιθαγένειά του όταν ενηλικιωθεί.
5. Να υπάρχει προνομιακή διαδικασία απόκτησης της ιθαγένειας της χώρας παραμονής από τα παιδιά των ανιθαγενών ή αγνώστων γονέων.
6. Να αναγνωρίζονται τα δικαιώματα των φυγάδων σε άτομα που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη χώρα τους, εξ αιτίας εθίμων που τα αφορούν και είναι αντίθετα με τα δικαιώματα του ανθρώπου.
7. Να υποχρεωθούν οι Κυβερνήσεις των χωρών—μελών του ΟΗΕ να πάρουν μέτρα που θα έχουν σαν αποτέλεσμα, να αποδίδεται η ιθαγένεια σ' όλους εκείνους που τη στερήθηκαν με διοικητικές αποφάσεις συνεπεία εκτάκτων μέτρων, με αποτέλεσμα χιλιάδες ανήλικα παιδιά να στερούνται την ιθαγένεια του τόπου καταγωγής τους.
- β) Να καταργηθούν όλα τα εμπόδια της ολοσχερούς απόλαυσης του δικαιώματος της ιθαγένειας.
8. Ο τυχόν παράνομος πολιτικός γάμος των γονέων να μην έχει σαν συνέπεια την ανιθαγένεια του παιδιού σε καμιά περίπτωση.
9. Κάθε απόφαση σχετική με την ιθαγένεια να είναι δυνατό να προσβληθεί ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.
10. Κάθε μέτρο που παίρνεται σε μια χώρα με σκοπό να στερήσει ένα παιδί από την ιθαγένειά του να μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής ενώπιον των διεθνών δικαστηρίων.

Επειδή, όπως μας είναι γνωστό, οι εργάτες μετανάστες αναλαμβάνουν τις πιο βαριές, επικίνδυνες και κακοπληρωμένες δουλειές στον τόπο που μεταναστεύουν, και αυτό έχει σαν συνέπεια να τους δημιουργούνται πολυάριθμα προβλήματα στον οικογενειακό τομέα, ενώ συγχρόνως πολλές από τις χώρες υποδοχής τους δεν ευνοούν την ένταξη των παιδιών των μεταναστών εργατών τόσο από εκπαιδευτικής όσο και από κοινωνικής πλευράς με αποτέλεσμα την αρνητική επίπτωση στην ψυχοδιανοητική ανάπτυξη αυτών των παιδιών,

η δευτέρα επιτροπή πρότεινε και εύχεται:

1. Στον πρακτικό τομέα:

Να δημιουργηθούν κοινωνικές υπηρεσίες με τη συμμετοχή των εκπροσώπων των οργανώσεων των μεταναστών εργατών τόσο στη χώρα προέλευσης όσο και στη χώρα υποδοχής, που θα ενημερώνουν τους εργάτες για την πραγματοποίηση των αιτημάτων τους.

2. Στον οικογενειακό τομέα:

Να παρθούν συγκεκριμένα μέτρα που θα επιτρέπουν την επανασύνδεση της οικογένειας στη χώρα υποδοχής, εξασφαλίζοντας τους μετανάστες, ιδίως με άδεια παραμονής, είτε αόριστης διάρκειας είτε προσωρινής διάρκειας τουλάχιστο δύο χρόνων, διευκολύνοντας τον άλλο σύζυγο στην εξεύρεση εργασίας μόλις εισέρχεται στη χώρα υποδοχής και περιορίζοντας κάθε μέτρο που εμποδίζει την επανασύνδεση της οικογένειας σ αυτή τη χώρα.

Να εναρμονιστεί το οικογενειακό δίκαιο των χωρών, με σκοπό να αποφεύγονται οι διαφορές των οικογενειακών δικαίων.

Να υποχρεωθεί η χώρα προέλευσης να παρέχει τα μέσα διατροφής στα παιδιά που τυχόν έχουν εγκαταλειφθεί από τους υπόχρεους στη διατροφή τους μετανάστες γονείς.

Να επικυρώσουν οι Κυβερνήσεις των χωρών που δεν το έχουν ακόμη κάνει τη σχετική με την αναγνώριση και εκτέλεση των αποφάσεων θεμάτων διατροφής των παιδιών Συνθήκη της Χάγης της 15-4-58.

3. Στον τομέα της εκπαίδευσης:

Να ενσωματώνεται πλήρως ο μετανάστης εργάτης και τα μέλη της οικογένειάς του στο εκπαιδευτικό, πολιτιστικό, καλλιτεχνικό και αθλητικό σύστημα της χώρας υποδοχής, χωρίς καμιά διάκριση.

Να διδάσκεται η γλώσσα της χώρας υποδοχής με τρόπο που θα επιτρέπει τη γρήγορη ενσωμάτωση σ' αυτήν και ταυτόχρονα να προβλέπεται η παροχή στοιχειωδών γνώσεων της γλώσσας της χώρας υποδοχής στους γονείς, ώστε να μη δημιουργείται στην οικογένεια γλωσσικό πρόβλημα και ιδιαίτερα με τη μητέρα, όταν αυτή δεν εργάζεται έξω από το σπίτι. Να διδάσκεται υποχρεωτικά στις χώρες υποδοχής στα παιδιά των μεταναστών εργατών η μητρική τους γλώσσα και η ιστορία του τόπου τους. Να εξασφαλίζεται η διδασκαλία από καθηγητές της χώρας προέλευσης, οι οποίοι θα κατέχουν τέλεια τη γλώσσα και τις παραδόσεις της χώρας υποδοχής και στους οποίους θα δίνεται η δυνατότητα μακράς παραμονής σ' αυτήν.

Να τους εξασφαλίζεται επαγγελματική κατάρτιση, που θα τους επιτρέπει να ενσωματώνονται ισότιμα στην οικονομική ζωή της χώρας υποδοχής.

4. Στον κοινωνικό τομέα:

Ο μετανάστης εργάτης να απολαμβάνει τις ίδιες κοινωνικές παροχές όπως και ο εργαζόμενος της χώρας υποδοχής, δηλαδή κοινωνική ασφάλιση, νοσηλεία, προστασία μητρότητας, γερατιών, επιδόματα οικογενειακά, ανεργίας, ασθενείας, κατοικίας, είτε η οικογένεια βρίσκεται στη χώρα προέλευσης είτε στη χώρα υποδοχής. Σε περίπτωση ασθενείας να έχει πλήρη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και ενδεχόμενα και καταβολή του μισθού του.

Να παίρνονται στη χώρα υποδοχής όλα τα αναγκαία μέτρα για την προστασία της μητρότητας. Τα παιδιά των μεταναστών εργατών να γίνονται δεκτά στους βρεφονηπιακούς σταθμούς και τα νηπιαγωγεία, με τους ίδιους όρους που γίνονται δεκτά τα παιδιά των εργατών της χώρας υποδοχής. Οι γονείς να ενημερώνονται, τόσο στη γλώσσα τους όσο και στη γλώσσα της χώρας υποδοχής, σχετικά με όλα τα θέματα που αφορούν τις παιδικές αρρώστιες και τη θεραπεία τους, όπως επίσης και την πρόληψή τους.

Οι μετανάστες εργάτες να γίνονται δεκτοί ισότιμα στα προγράμματα λαϊκής κατοικίας.

Η επιτροπή τελειώνοντας τις εργασίες της ευχήθηκε να υπογραφεί από τον ΟΗΕ Διεθνής Σύμβαση με θέμα την κατάσταση των παιδιών των μεταναστών.

Πρόσκληση

Ο σύνδεσμος οργανώνει Διεθνές Συνέδριο με θέμα το «κακοποιημένο παιδί». Καλούμε τα μέλη μας από κάθε ειδικότητα να πλαισιώσουν την οργανωτική επιτροπή συμβάλλοντας έτσι με τη συμμετοχή τους στην καλύτερη επιτυχία του Συνεδρίου.

Πληροφορίες στα γραφεία του Συνδέσμου.

Για το οικογενειακό δίκαιο

«Η Συντονιστική Επιτροπή των Εκπροσώπων των 16 γυναικείων Σωματείων για τη στράτευση και το οικογενειακό δίκαιο», που συστάθηκε το Νοέμβριο του 1976 με πρωτοβουλία του Σ.Ε.Ε., δουλεύει το τελευταίο εξάμηνο εντατικά για την αναμόρφωση του Αστικού Κώδικα. Όπως είναι ήδη γνωστό, εδώ και τρία χρόνια η αναμόρφωση του Αστικού Κώδικα ανατέθηκε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης σε επιτροπή νομικών που είχε επί κεφαλής τον Ανδρέα Γαζή και για αυτό ονομάστηκε «Επιτροπή Γαζή». Η επιτροπή αυτή δούλεψε σε δύο φάσεις με διαφορετική σύσταση στην κάθε μία και κατέληξε σε διάφορες προτάσεις πάνω σε συγκεκριμένα άρθρα του Κώδικα. Κατά την διάρκεια της διαδικασίας αυτής η Σ.Ε. δούλεψε παράλληλα πάνω στο οικογενειακό δίκαιο για να έχει έτοιμες τις δικές της προτάσεις για να τις υποβάλει στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, πριν να φτάσει το θέμα στη Βουλή. Φυσικά επανειλημμένα ζητήθηκε από τον Υπουργό Δικαιοσύνης να ληφθεί έγκαιρα υπόψη η γνώμη της Σ.Ε., χωρίς όμως να υπάρχει συγκεκριμένη απάντηση.

Η Σ. Επιτροπή, μεθοδεύοντας την δουλειά της, τον Αύγουστο του 1979, κυκλοφόρησε σε όλες τις οργανώσεις της ένα πολύπτυχο έντυπο που αναφέρεται στην σημασία που έχει το οικογενειακό δίκαιο για τις γυναίκες και περιλαμβάνει ορισμένα άρθρα χαρακτηριστικά σε βάρος της γυναίκας που θίγουν την υπόσταση και την αξιοπρέπειά της. Παράλληλα, δρούλεψε πάνω στο σχέδιο της Επιτροπής Γαζή και σε όλο τον παλιό Κώδικα η νομική Επιτροπή της Σ.Ε. και έχει έτοιμες προτάσεις για τον Υπουργό Δικαιοσύνης. Τον Δεκέμβριο η Σ.Ε. έκανε μια αφίσσα που κολλήθηκε στο κέντρο στις γειτονιές της Αθήνας, και στις άλλες πόλεις της Ελλάδας που έχουν σωματεία μέλη της Σ.Ε. Το καλοκαίρι του 1979 εκπρόσωποι της Σ.Ε. επισκέφθηκαν δύο φορές τον Υπουργό Δικαιοσύνης κ. Σταμάτη και του ανέλυσαν τα αιτήματα των γυναικείων Σωματείων με πρώτο αίτημά τους να ληφθούν σοβαρά υπόψη οι προτάσεις τους πριν να έρθει το θέμα του οικογενειακού δικαίου στη Βουλή. Στο πρώτο δεκάημερο του Φεβρουαρίου η Σ.Ε. προγραμμά-

τισε συνέντευξη τύπου, για να ενημερωθεί ο Ελληνικός λαός στις δραστηριότητές της και θα ακολουθήσει μεγάλη συγκέντρωση γυναικών στο κέντρο της Αθήνας, με όσο γίνεται περισσότερες γυναίκες από την Αθήνα, τον Πειραιά και τις συνοικίες για την ενημέρωση τους πάνω στο οικογενειακό δίκαιο και για να ληφθούν αποφάσεις για μαχητικότερες διεκδικητικές εκδηλώσεις των γυναικών για αυτό το τόσο ζωτικό ζήτημα.

Η συνέντευξη τύπου πραγματοποιήθηκε στα γραφεία του Συνδέσμου μας, που εκπροσωπήθηκε απ την κ. Μαρία Μωραΐτου, νομικό. Στις 11 του Μάρτη ακολούθησε μεγάλη συγκέντρωση στο «ΑΚΡΟΠΟΛ».

Εκείνο που ιδιαίτερα απασχολεί την Σ.Ε είναι η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ενημέρωση των γυναικών και βασικά εκείνων που δεν ανήκουν σε γυν. σωματεία και δεν έχουν υπ' όψη τους καθόλου τον ρόλο που παίζει για την ζωή τους και την ζωή των παιδιών τους η αναμόρφωση του Οικογ. Δικαίου. Για το λόγο αυτό έχει αποφασιστεί να μοιραστεί το υλικό της Σ.Ε και να γίνουν συζητήσεις με πολλές γυναίκες σε χώρους όπου μπορούμε να τις συναντήσουμε ευκολότερα (λαϊκή αγορά, κομμωτήριο κλπ), γιατί δεν είναι δυνατόν να έρθουν μόνες τους οι γυναίκες σε συγκεντρώσεις χωρίς να ξέρουν τίποτα από πριν, όταν τους το ζητήσουμε. Για να ενισχυθεί τέλος ο αγώνας της Σ.Ε, απευθύνθηκε με επιστολή σε σωματεία και συλλόγους και τους ενημέρωσε για τις απόψεις και τον αγώνα της, για ένα δημοκρατικό οικογενειακό δίκαιο.

Οι Ελληνίδες και η 8 του Μάρτη

Η 8 του Μάρτη, παγκόσμια ημέρα της γυναίκας, εφέτος γιορτάστηκε με ιδιαίτερη αγωνιστικότητα σ' ολόκληρη την Ελλάδα. Οι μαχητικές γυναικείες οργανώσεις με συγκεντρώσεις, πορείες, συναντήσεις αγροτισσών, διαλέξεις, συζητήσεις στοργυλλής τραπέζης στην Αθήνα και τις επαρχίες, στο κέντρο και τις συνοικίες, συσπειρώσαν χιλιάδες γυναίκες, που έδειξαν ότι είναι αποφασισμένες ν' αγωνιστούν για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους και την ουσιαστική εφαρμογή των άρθρων 2 και 4 του Συντάγματος και των αποφάσεων του ΟΗΕ, 100 και 103 που τις αφορούν και που τις έχει υπογράψει και η Ελλάδα.

Στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου Αθηνών στις 7 του Μάρτη, κάτω από ραγδαία κι ασταμάτητη βροχή, γυναίκες κάθε ηλικίας και τάξης βροντοφώναξαν επί δύο ώρες την αντίθεσή τους στους γραφτούς και άγραφους νόμους της πολιτείας στη χώρα μας, που τις εξευτελίζουν σαν ανθρώπινες προσωπικότητες. Ήταν η πρώτη φεμινιστική εκδήλωσή στην Ελλάδα, όπου οι γυναίκες ζήτησαν και την αυτονομία του γυναικείου κινήματος.

Η συγκέντρωση οργανώθηκε απ την Επιτροπή Αγώνα για την Αλλαγή του Οικογενειακού Δικαίου, που την αποτελούν η Κίνηση Δημοκρατικών Γυναικών, η Κίνηση για την Απελευθέρωση της Γυναίκας, ομάδες φοιτητριών της Νομικής, Φιλοσοφικής, Ιατρικής, και Βιολογικού του Πανεπιστημίου Αθηνών, ως και η ομάδα πρωτοβουλίας γυναικών του ΟΤΕ.

Στη Θεσσαλονίκη ο γιορτασμός της ημέρας της γυναίκας είχε απροσδόκητες και δυσάρεστες επιπτώσεις. Μετά τη συγκέντρωση στη Νομική Σχολή κάπου 300 απ τις γυναίκες της Κίνησης Δημοκρατικών Γυναικών και φοιτήτριες του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου επιχείρησαν πραγματοποίηση ειρηνικής πορείας με τα γνωστά αιτήματα για την αναμόρφωση του Αστικού Κώδικα και την εξασφάλιση της ισοτιμίας της γυναίκας στην οικογένεια και την κοινωνία. Την πορεία διέλυσαν βίαια άνδρες των ΜΑΤ με ξυλοδαρμούς και ακατανόμαστες ύβρεις... 'Ο Σύνδεσμος Ελληνίδων Επιστημόνων απορεί και διαμαρτύρεται για την ανεπίτρεπτη συμπεριφορά των οργάνων της τάξεως.

Στις 11 του Μάρτη πραγματοποιήθηκε ογκώδης συγκέντρωση γυναικών στο θέατρο «ΑΚΡΟΠΟΛ» με πρωτοβουλία της Συντονιστικής Επιτροπής Γυναικείων Σωματείων. Στη

Συγκέντρωση οι ομιλήτριες ζήτησαν την τροποποίηση του Αστικού Κώδικα για το οικογενειακό δίκαιο και τη θέσπιση ενός νέου πλαισίου, που ν' ανταποκρίνεται στις εξελίξεις, που σημειώθηκαν στη θέση της Ελληνίδας. Εκφράζοντας τις απόψεις των 14 γυναικείων σωματείων και οργανώσεων οι ομιλήτριες αξίωσαν:

- Ίσα δικαιώματα κι υποχρεώσεις των συζύγων μεταξύ τους κι απέναντι των παιδιών τους.
- Καθιέρωση του πολιτικού γάμου.
- Αναγνώριση του αντικειμενικού κλονισμού του γάμου και του συναινετικού διαζυγίου.
- Κατάργηση της προίκας.
- Κατάργηση της μοιχείας, σαν ποινικό αδίκημα.
- Πλήρη εξίσωση στα νόμιμα και εξώγαμα παιδιά.

Ακόμα τόνισαν ιδιαίτερα την ανάγκη για επικύρωση των διεθνών συμβάσεων που αφορούν τη γυναίκα και την προστασία της μητέρας και του παιδιού, καθώς και την κατάργηση του νόμου για τη στράτευση, των γυναικών.

Μετά τη συγκέντρωση του «ΑΚΡΟΠΟΛ», και παρά τις προσπάθειες των αστυνομικών να τις εμποδίσουν, εκατοντάδες γυναίκες κατόρθωσαν να φτάσουν ως έξω απ τη Βουλή, μπροστά στο μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη, όπου έμειναν επί μιάμιση ώρα σε μια σιωπηλή διαμαρτυρία με υψωμένα τα πανώ με τα συνθήματά τους για ισοτιμία και ισονομία.

Η συντονιστική Επιτροπή με επί κεφαλής τις βουλευτίνες Φλέμιγκ, Τσουδερού, Μερκούρη, Γιαννοπούλου και Περγάκη και τους βουλευτές Κύρκο και Νικολάου επισκέφτηκαν τον Πρόεδρο της Βουλής και επέδωσαν το ψήφισμα της συγκέντρωσης.

Στις 16 και 17 του Μάρτη έγινε σε αίθουσα των Σχολών Δολιανίτη η 3η Παναθηναϊκή Συνδιάσκεψη εργαζομένων Γυναικών Αθήνας. Η Συνδιάσκεψη ζήτησε ίσα δικαιώματα στη δουλειά, στην οικογένεια και στην κοινωνία. Ο Σύνδεσμος Ελληνίδων Επιστημόνων εκπροσωπήθηκε από μέλος του Συμβουλίου, που χαιρέτισε τη Συνδιάσκεψη και εξέθεσε τα προβλήματα, που αντιμετωπίζει η εργαζόμενη επιστημόνισσα στην επιστημονική και επαγγελματική της εξέλιξη.

Η γυναίκα στην κατοχή και την αντίσταση

της Κούλας Ξηραδάκη

Έχει παράδοση αιώνων η συμμετοχή της Ελληνίδας στους εθνικούς αγώνες. Είναι στενά τα περιθώρια ενός άρθρου για να ανατρέξουμε στα παλιά. Ένα μόνο είναι ανάγκη να τονίσουμε: ότι η Ελληνίδα πάντα έδωσε το μεγάλο παρόν σ' όλες τις δύσκολες στιγμές του έθνους, σ' όλους τους αγώνες για τη λευτεριά κι ότι οι ιστορικοί την αδικήσαν. Αλλά αυτό είναι μία ιστορία.

Η Ελλάδα συνεχίζοντας την ιερή παράδοση να συμμετέχει σε αγώνες και θυσίες, πήρε μέρος στην Εθνική Αντίσταση 1941-44, αγωνίστηκε στο βουνό και στην πόλη. Από τον αγώνα ενάντια στην πείνα και την εξαθλίωση, ως τις πιο επικίνδυνες αποστολές, δειχτηκε παληκάρι και πλήρωσε κι αυτή το φόρο της στον καταχτητή, όπως οι άντρες, χωρίς διάκριση.

Θυμάμαι με δέος το 41. Θεέ μου τι συμφορά, τι δυστυχία! Κρύο, ένας χειμώνας βαρύς που άλλον χειρότερο δεν θυμάμαι στην Αθήνα. Νέκρα στην αγορά. Τα καταστήματα, άλλα κλειστά κι άλλα μισάνοιχτα με άδεια τα ράφια, που έχασκαν με τη γύμνια τους. Στα κρυφά οι μαυραγορίτες πουλούσανε τα πάντα, με αντάλλαγμα οτιδήποτε εκτός από χρήματα.

Έδωσα μια φωτογραφική μηχανή KODAK και πήρα 300 δράμια λάδι και μια χρυσή ταυτότητα και πήρα λίγο σαπούνι να πλυθούμε. Στους συνοικισμούς και στα τέρματα, μικροπωλητές κατα την περίπτωση, πουλούσανε λαχανίδες, ραπανάκια, ρόδια, κυδώνια κι οι πλανόδιοι στους δρόμους και στις πλατείες μοστράριζαν τα εμπορεύματά τους: λούπινα, χαρούπια, κάτι μυστηριώδη κατασκευάσματα που φάνταζαν για γλυκίσματα από αλευροποιημένο φκουπόσπορο πασαλειμμένα με χαρουπόμελο. Ουρές ατέλειωτες στους φούρνους και τα λαϊκά συσσίτια 30-40 δράμια ψωμί την ημέρα και λίγο φαί. Φαί! τρόπος του λέγειν, μια κουτάλα σούπα φασόλια, ή ρεβύθια ή χυλό. Κι άντε να χορτάσεις και ν' αντισταθείς, τρώγοντας μια φέτα ψωμί και μια μερίδα άθλια σούπα. Κι οι γυναίκες, εκείνες οι γυναίκες! με τα παιδιά στην αγκαλιά σκελετωμένα, που δεν είχαν το κουράγιο ούτε να κλάψουν, με το φάσμα της πείνας και του θανάτου ζωγραφισμένο στο πρόσωπο, να φωνάζουν, να διαμαρτύρονται απεγνωσμένα. Επιτροπές διαμαρτυρίας κινούσαν από παντού προς την πλατεία Μητροπόλεως που ήταν τα γραφεία της ΚΕΣ (Κεντρική Επιτροπή Συσσιτίων) και φώναζαν απειλητικά κι απαιτούσαν να βελτιωθεί το συσσίτιο, να δοθεί γάλα στα παιδιά και βιταμίνες για να σωθούν από το σκορβούτο (αβιταμίνωση). Συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας γίνονταν παντού στα γραφεία της ΚΕΣ, στις φοιτητικές εστίες, στα συσσίτια των συνοικιών κι ήταν πολλές φορές τόσο έντονες, που επενέβαιναν ένοπλες δυνάμεις για να τις διαλύσουν. Ποτέ από καμιά τέτοια διαμαρτυρία δεν έ-

λειψαν οι γυναίκες. Πάντα μαχητικές, πάντα μπροστάριστες. Κι οι καταχτητές στη βία για να καταπνίξουν τις φωνές διαμαρτυρίας, δεν έκαναν διάκριση ανάμεσα σ' άντρες και γυναίκες.

Ο λαός της Αθήνας και του Πειραιά στην πρώτη φάση της κατοχής έδωσε μάχη ενάντια στην πείνα και την εξαθλίωση και νίκησε. Ένα μέρος της νίκης αυτής ανήκει δικαιωματικά στις γυναίκες.

Η επόμενη φάση ήταν η οργανωμένη αντίσταση κατά των καταχτητών. Η Ελληνίδα δεν υστέρησε ούτε σε αποφασιστικότητα ούτε σε μαχητικότητα. Στις διαδηλώσεις και στα συλλαλητήρια έδωσε το μεγάλο παρόν. Οι δρόμοι της Αθήνας βάφτηκαν με το αίμα της Παναγιώτας Σταθοπούλου, της Κούλας Λίλη και της Όλγας Μπακόλα.

Το μεγαλύτερο σαμποτάζ που έγινε στην Αθήνα ήταν η ανατίναξη των γραφείων της ΕΣΠΟ. Σ' αυτή την παράτολμη επιχείρηση πήρε μέρος και μια κοπέλλα, η Ιουλία Μπίμπα, που οι Γερμανοί την αποκεφάλισαν το Φλεβάρη του 43.

Στα μπλόκα της Κοκκινιάς εκτελέστηκαν επί τόπου και γυναίκες. Η Διαμάντω Κουμπάκη, η Αθηνά Μαύρου, η Ελένη Παυλίδου, η Βικτωρία Αντωνιάδου, η Κατίνα Τζανερά, η Καλλιόπη Μαγνησαλή. Ενδεικτικά αναφέρω μόνο αυτές. Είναι κι άλλες, γνωστά τα ονόματά τους.

Σε επικίνδυνες αποστολές χρησιμοποιήθηκαν και γυναίκες, που πιάστηκαν βασανίστηκαν, περάσανε από στρατοδικείο με την κατηγορία της κατασκοπείας ή τρυ σαμποτάζ κι εκτελέστηκαν, όπως η Λέλα Καραγιάννη, η Μαρία Σακελλαρίου, η Σοφία Παπαλεονάρδου, η Ελένη Καλογιάννη, η Μαρία Θεοφίλου, η Μανταλένα Χατζοπούλου, η Ακριβή Νικολετοπούλου κ.ά.

Από καμιά αντιστασιακή οργάνωση δεν έλειψαν οι γυναίκες. Για αντιστασιακή δράση συνελήφθησαν και εκτελέστηκαν ή δολοφονήθηκαν εκατοντάδες γυναίκες, μέλη και στελέχη αντιστασιακών οργανώσεων. Στην Αθήνα η Ηλέκτρα Αποστόλου, η Καίτη Βιτιβίλια, η Φιφή Χωραφά, η Φρόσω και Μαρία Χατζηδάκη, οι αδελφές Μηλιώτη, η Μάρω Μάστρα, η Βάσω Ντάκουρη. Στη Θεσσαλονίκη η Καίτη κι η Γαϊτανούλα Δούκα. Στην Τρίπολη η Άννα κι η Κατίνα Λουκαίτη, η Ελενίτσα Χρονοπούλου, η Κατίνα Παπαθεοδώρου. Στο Βόλο η Ελένη Χαλυβοπούλου, η Σοφία και Λευκία Τοπάλη, στα Γιάννενα η Μαργαρίτα Μολυβάδα κι άλλες κι άλλες, πολλές αμέτρητες.

Στις μεγάλες σφαγές των Καλαβρύτων, του Διστόμου και του Χορτιάτη οι καταχτητές δεν εξαιρέσανε τις γυναίκες. Φτάνει να υπενθυμίσουμε ότι στο Δίστομο στους 223 εκτελεσμένους, οι 120 ήταν γυναίκες.

Και στο αντάρτικο οι γυναίκες πολεμήσανε τους καταχτητές και τους συνεργάτες τους σαν παληκάρια. «Νέες κοπέλ-

λες ντύνονταν στ άρματα της λευτεριάς, γυμνάζονταν στα γρήγορα, εντάσσονταν σε μάχιμες ομάδες και έπαιρναν μέρος σε μάχες. Όλες μια και μια. Οι αντάρτισσες ήταν τα καμάρια μας» γράφει ο Θ. Μητσόπουλος στις «αναμνήσεις» του.

Και τι να πει κανείς για όλες εκείνες που αγωνίστηκαν, πιάστηκαν, βασανίστηκαν κλείστηκαν σε φυλακές και σε στρατόπεδα συγκεντρώσεων. Γι αυτές που στάλθηκαν σε στρατόπεδα στη Γερμανία. Αυτές ποιός τις μέτρησε, ποιός τις λογάρισε; Άσε αυτές που, μάνες αδελφές και γυναίκες κρατουμένων έτρεχαν με την ψυχή στα δόντια σε φυλακές και κρατητήρια για να βρουν τους δικούς τους και τις τραγικές γυναίκες που έθαψαν τους σκοτωμένους ανθρώπους

τους. Το επίσημο κράτος τις αγνόησε όταν δεν τις κυνήγησε, η Μούσα όμως τις απαθανάτισε:

«Ω πικρές γυναίκες με το μαύρο ρούχο
παρθένες και μητέρες
που σιμά στη βρύση δίνετε να πιούνε
στ αηδόνια των αγγέλων.
Έλαχε να δώσει και σε σας ο χάρος
τη φούχτα του γεμάτη.
Μες απ τα πηγάδια τις κραυγές τραβάτε
αδικοσκοτωμένων.»

Οι κρατούντες θα φύγουν, οι στίχοι του Οδ. Ελύτη θα μείνουν.

Η μαύρη γυναίκα στον αγώνα για τα δικαιώματα των γυναικών

της Σ. Αδαμαντιάδου

Στις εκμεταλλευτικές κοινωνίες μια από τις βασικές αιτίες της καταπίεσης που υφίστανται οι γυναίκες είναι ο αποκλεισμός τους από την παραγωγική, και άρα την κοινωνική ζωή. Στο βιβλίο του «Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους», ο Φρ. Εγκελς περιέγραψε τον πρώτο διαχωρισμό εργασίας, αυτόν που κατέληξε στο να ανήκει πια η γυναίκα στο νοικοκυριό και να δημιουργηθεί μια οικογένεια κάτω από αντρική ηγεμονία, σαν την «παγκόσμια ιστορική ήττα του γυναικείου φύλου». Όμως, ο μοναδικός χαρακτήρας της εμπειρίας της μαύρης γυναίκας στις Ηνωμένες Πολιτείες, κύρια κατά την περίοδο της δουλειάς, έχει να δείξει μια κάποια αναστροφή των παραπάνω αλλά συνάμα και μια επιβεβαίωσή τους. Πολύ συνοπτικά, η Άντζελα Νταιήβις στην πραγματεία της «Σκέψεις πάνω στον ρόλο της μαύρης γυναίκας μέσα στην κοινότητα των σκλάβων» περιγράφει την κατάσταση έτσι: «... Ήταν ένα θύμα του μύθου ότι μόνο η γυναίκα, με την περιορισμένη της ικανότητα για πνευματική και φυσική εργασία, θα πρέπει να κάνει την υποβαθμιστική—ταπεινωτική δουλειά του νοικοκυριού. Παρ όλα αυτά, τα διατεινόμενα πλεονεκτήματα της ιδεολογίας της θηλυκότητας, δεν μετρούσαν για κείνη. Δεν την προφύλαγαν ούτε και τη προστάτευαν' δεν μπορούσε να μείνει αδιάφορη στον απεγνωσμένο αγώνα για επιβίωση που ξετυλιγόταν έξω από το «σπίτι». Ήταν κι αυτή εκεί στους αγρούς στο πλευρό του άντρα, μοχθώντας κάτω από το μαστίγιο, από το ξημέρωμα ως το ηλιοβασίλεμα. Αυτό ήταν μια από τις ύψιστες ειρωνείες της δουλειάς: για να φτάσει στον στρατηγικό σκοπό της να βγάλει δηλ. την μεγαλύτερη δυνατή υπεραξία από την εργασία των σκλάβων η γυναίκα έπρεπε να απελευθερωθεί από τα δεσμά του μύθου της θηλυκότητας... Για να λειτουργήσει σαν ένας σκλάβος, η μαύρη γυναίκα, έπρεπε να καταργηθεί σαν γυναίκα, δηλ. σαν γυναίκα στην ιστορική της θέση ως όντος καλύτερου και κηδεμονευόμενου κάτω από ολόκληρη την ιεραρχία των αρσενικών. Η πίεση και μόνο από τα ίδια τα πράγ-

ματα την κατέστησε ίση με τον άντρα της...

Η πραγματοποίηση των εσώτερων και πραγματικών σκοπών της δουλειάς θα ήταν δυνατή μόνο κάτω από την πιο πλήρη και την πιο ωμή εκμετάλλευση των παραγωγικών ικανοτήτων κάθε άντρα, κάθε γυναίκας και κάθε παιδιού... Έτσι, η μαύρη γυναίκα αποτέλεσε τμήμα της παραγωγικής δύναμης...»

Είναι εξαιρετικής σημασίας το γεγονός ότι η μαύρη γυναίκα, κατά την περίοδο της δουλειάς, κατάκτησε μια ισότητα σε σχέση με τον μαύρο άντρα, ισότητα που ήταν άγνωστη για την λευκή γυναίκα, στην κοινωνία σαν σύνολο. Ακόμα και στην περίοδο που ακολούθησε τη δουλειά, ακόμα και μέσα στον εικοστό αιώνα, ένα πολύ μεγαλύτερο ποσοστό μαύρων γυναικών από ότι λευκών γυναικών (γενικά, τα 2/3 ως τα 3/4 των μαύρων γυναικών) εργάζονταν έξω από τα ίδια τους τα σπίτια.

Είναι λοιπόν κάτω από αυτές τις κοινωνικές συνθήκες που ξεπήδησε η ιδιαίτερη συνειδητότητα του μαύρου λαού σχετικά με την γυναικεία χειραφέτηση. Οι μαύρες γυναίκες σπάνια προσέγγιζαν το ζήτημα της χειραφέτησής τους από τη σκοπιά των διαφορών των δύο φύλων, —ο άντρας ενάντια στη γυναίκα—, ακόμα και όταν τμήματα του αντρικού μαύρου πληθυσμού επηρεάζονταν από την ιδεολογία της υπεροχής του αρσενικού. Το εμπόδιο στη δική τους χειραφέτηση δεν προερχόταν από τους μαύρους άντρες. Γιατί, για τη μαύρη γυναίκα, που βασίζεται πάνω στην ιστορία και στις εμπειρίες της, η απελευθέρωση σήμαινε, και πρέπει να σημαίνει, την απελευθέρωση της φυλής. Οι μάνες της φυλής, γεννημένες και μεγαλωμένες κάτω από τα εμπόδια που έβαζε η δουλειά και κάτω από τους περιορισμούς του ίδιου τους του φύλου, βάδισαν στο πλάι των πατέρων, στάθηκαν στην κεφαλή πολιτισμένων και μορφωμένων οικογενειών των οποίων οι θυγατέρες κράτησαν χέρι με χέρι με τους γιούς. Η μορφωμένη νέγρα γυναίκα υπερτερεί έναντι

των γυναικών άλλων μειονοτήτων των Ηνωμένων Πολιτειών, όπως π.χ της Καυκασιανής, στο ότι η πρώτη χρειάστηκε να αγωνιστεί μαζί με τον αδελφό της βήμα—βήμα για την αναγνώριση. Ο νέγρος άντρας πάλι, έχοντας την αδελφή του στο πλευρό του στους οριζώνες, στους αγρούς του μπαμπακιού και στις άλλες φυτείες, την κρατά στην ίδια θέση τώρα που κινείται σε άλλες σφαίρες.

Με βάση τα παραπάνω δεν είναι περιεργό το γεγονός ότι οι Μαύροι άντρες πήραν ενεργό μέρος και διακρίθηκαν στο θέμα της υποστήριξης των γυναικείων δικαιωμάτων γενικά. Ήδη το 1848 στο πρώτο Συνέδριο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας που έγινε στη Ν. Υόρκη, ο Φρ. Ντάγκλας υπεστήριξε το αίτημα για την γυναικεία ψήφο, σε μια περίοδο μάλιστα που ήταν ακόμα λίγες οι γυναίκες οι διατεθειμένες να το υποστηρίξουν. Ο Ντυ Μπούα σε πολλά γραπτά του καταπίεστηκε με την υποδούλωση των γυναικών, και ειδικότερα των μαύρων. Στα 1920, στο δοκίμιό του «Καταδική των Γυναικών» περιγράφοντας το «παράδοξο» της γυναικείας θέσης στην κοινωνία, λέει: «...Ο κόσμος χρειάζεται υγιή μωρά και έξυπνους εργάτες. Σήμερα όμως αρνούμαστε να επιτρέψουμε αυτόν τον συνδυασμό και εξαναγκάζουμε, με μια φρικτή δαπάνη ηθικής βίας, χιλιάδες έξυπνες εργαζόμενες να πεθάνουν άτεκνες ή τις καταδικάζουμε αν τυχόν σπάσουν τους ηλίθιους συμβατικούς τύπους μας. Μόνο με την θυσία της εξυπνάδας τους και της ευκαιρίας να ασχοληθούν με το επάγγελμα που θεωρούν καλλίτερο γι αυτές, μπορεί η πλειοψηφία των γυναικών να φέρει στον κόσμο παιδιά. Αυτή είναι η καταδική των γυναικών...» και προτείνει: «Η μελλοντική γυναίκα πρέπει να έχει μια εργασία και οικονομική ανεξαρτησία. Πρέπει να έχει γνώσεις. Πρέπει να έχει το δικαίωμα της μητρότητας στη δική της κρίση...» Η περηφάνεια του να είσαι γυναίκα αποτελεί ένα σημαντικό μέρος της κληρονομιάς των μαύρων γυναικών στις Η.Π.Α. και τα δεινά τους, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της δουλείας, αποτελούν σημαντικό τμήμα της εμπειρίας όλων των μαύρων. Σαν απόρροια των ιδιαιτεροτήτων γι αυτές κοινωνικών συνθηκών, οι μαύρες γυναίκες όχι μόνο εκδήλωσαν μια πρώιμη συνειδητότητα όσον αφορά το θέμα των γυναικείων δικαιωμάτων, αλλά η συνειδητότητά τους αυτή έτεινε προς μια σχετική αποδέσμευση από τα μπουρζουάδικα χαλινάρια. Μια από τις πρώτες διακηρύξεις για τα δικαιώματα των γυναικών γράφτηκε από μια Νέγρα (υπέγραφε μόνο ως «Ματίλντα» και έτσι δεν υπάρχει το πραγματικό της όνομα) με μορφή ενός γράμματος στους εκδότες κάποιας εφημερίδας, στα 1827. Αναφέρει: «...Δεν ξέρω αν σε κάποιο από τα φύλλα σας έχετε πει αρκετά πάνω στην εκπαίδευση των γυναικών. Ελπίζω ότι δεν κατατάσσετε με αυτούς που νομίζουν ότι οι μαθηματικές μας γνώσεις πρέπει να περιοριστούν στο να «βυθομετρούμε την κατσαρόλα» και στο ότι γνωρίζουμε αρκετή ιστορία αν ξέρουμε ότι ο πατέρας του παππού μας έζησε και πέθανε. Είναι αλήθεια ότι υπήρξε καιρός που το να μπαλώσεις μια κάλτσα και το να μαγειρέψεις καλά μια πίτα εθεωρείτο η τελείωση και ο σκοπός της γυναικείας ζωής. Αλλά αυτές ήταν μέρες που η άγνοια τύφλωνε τα μάτια των αντρών. Η εξάπλωση της γνώσης εξολόθρευσε τις υποβιβαστικές αυτές γνώμες, και τώρα οι άντρες επιτρέπουν να έχουμε μυαλά ικανά και άξια για καλλιέργεια...»

Νέγρα ήταν και η πρώτη γυναίκα που μίλησε δημόσια στις Η.Π.Α., το ονομά της Μαρία Στιούαρτ. Μετά τις διαλέξεις της όμως στα 1832 και 1833, όπου παρότρυνε υπέρ της κατάργησης της δουλείας και υπέρ της ισότητας των γυναικών, δέχτηκε τόσες πολλές ταπεινώσεις και εξουβρίσεις που τελικά αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τις δημόσιες εμφανίσεις. Μερικά χρόνια αργότερα, με την οργάνωση των Γυ-

ναικείων Οργανώσεων Ενάντια στη Δουλεία, όλο και περισσότερες γυναίκες τολμούσαν να μιλούν δημόσια· έτσι, εξασφαλίστηκε η συλλογική υποστήριξη των γυναικών στις οργάνώσεις.

Μόνο αξεδιάλυτα δεμένο με τις κοινωνικές συνθήκες κάτω από το καθεστώς της δουλείας, μπορεί κανείς να εκτιμήσει σωστά το μυθικό —είν' αλήθεια— ηρωισμό όλων αυτών των γυναικών που αγωνίστηκαν για την απελευθέρωση της φυλής αλλά και όλου του γυναικείου κόσμου. Η ζωή τους δεν είναι μια τυχαία ιστορική συμπτώση, αλλά λογική και ιστορικά αναγκαία απόρροια του αγώνα ενάντια στη δουλεία. Έχοντας στο κορμί της τις ουλές της σκλαβιάς η νύγρα γυναίκα δεν μπορούσε να τρέφει καμιά, μα καμιά, υπατάκτη σχετικά μες' την αστική ιδέα περί θηλυκότητας· όταν μιλούσε βασιζόταν στις δικές της και μόνο εμπειρίες. Φημισμένος είναι σήμερα για τον ιδιαίτερό του χαρακτήρα ο λόγος της Σοτζέρνερ Τρουθ στο Συνέδριο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, το 1852. Είχε μια τεράστια επίδραση στο ακροατήριο που ήταν όλο λευκό και κυρίως αντρικό (την εποχή εκείνη συνέβαινε το εξής παράξενο: στα συνέδρια για τα γυναικεία δικαιώματα επικρατούσαν οι άντρες οι περισσότεροι από τους οποίους ανήκαν στον κλήρο και ήταν, κατά βάθος, σφοδρότατα εχθρικοί για το γυναικείο ζήτημα· ενόχλουν συνεχώς τις γυναίκες—ομιλήτριες με ερωτήσεις και διακοπές).

Από τη κ. Σ. Τρουθ είπε:

«...Αυτός ο άντρας εκεί πέρα λέει ότι οι γυναίκες χρειάζονται βοήθεια για να ανέβουν στην άμαξα και για να περάσουν ένα χαντάκι και ότι πρέπει να έχουν την καλλίτερη θέση παντού. Κανένας ποτέ δεν μου έδωσε καλλίτερη θέση, δεν με βοήθησε να ανεβώ σε άμαξες ή να περάσω λασπολακούβες, και είμαι, δεν είμαι γυναίκα; Κυττάχτε με! Κυττάχτε το χέρι μου! Και όργωσα, και έσπειρα και μάζεψα τη σοδειά στις αποθήκες και κανένας άντρας δεν με έφτανε, και είμαι, δεν είμαι γυναίκα; Μπορούσα να δουλεύω τόσο πολύ και να τρώω τόσο πολύ όταν μπορούσα να βρώ φαί όσο ένας άντρας, και μπορούσα να υποφέρω το μιστίγιο το ίδιο καλά, και είμαι, δεν είμαι γυναίκα; Έφερα στον κόσμο δεκατρία παιδιά, είδα τα περισσότερα να πουλιούνται σκλάβοι, και όταν έκλαψα με μητρικό καημό κανένας εκτός απ' τον Ιησού δεν μ' άκουσε, και είμαι δεν είμαι γυναίκα;...»

Εξ ίσου κρίσιμο στην κατανόηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της αντίληψης που έχει η μαύρη γυναίκα για τα γυναικεία δικαιώματα είναι το να καταλάβει κανείς τις διαστάσεις των σεξουαλικών βιασμών, τους οποίους υπέστη κατά το καθεστώς της δουλείας. Από την παιδική της ηλικία ήταν το καταδικασμένο θύμα του πιο χυδαίου πάθους. Στην ηλικία γάμου —πάντα πολύ πρόωρα θεωρημένη κατά την δουλεία— την ζευγάρωναν όπως ζευγάρωναν και τα ζώα της φυτείας, όχι δηλ. με το να είναι η σύντροφος ενός αγαπημένου και εκλεγμένου συζύγου, αλλά με το να γίνει η παραγωγός και τροφός ενός ανθρώπινου κοπαδιού προορισμένου για τον αγρό ή το σκλαβοπάζαρο. Ήταν ιδιοκτησία του αφέντη με την διπλή έννοια του να είναι συνάμα σκλάβο και γυναίκα. Το σεξουαλικό προνόμιο του αφέντη είχε έτσι διττή φύση: η μαύρη γυναίκα ήταν ταυτόχρονα το σεξουαλικό αντικείμενο για τις προσωπικές του ορέξεις, αλλά και το σεξουαλικό αντικείμενο για αναπαραγωγικούς, δηλ. με άλλα λόγια οικονομικούς σκοπούς. Επιπρόσθετα, ο βιασμός ήταν ένας τρόπος καταστολής ιδιαίτερα κατάλληλος για την καταπίεση της γυναίκας σαν «δυνάμει» επαναστάτη. Η όλη κατάσταση αποτελούσε τμήμα του τρομοκρατικού δικτύου του καθεστώτος της δουλείας και διατηρήθηκε, με τις απαραίτητες μετατροπές, και στη χρονική περίοδο που ακολούθησε αυτήν της δουλείας. Το επιχείρημα που

χρησιμοποιήθηκε για να δικαιολογήσει την σεξουαλική αυ-
τή καταπίεση των μαύρων γυναικών ήταν η υποτιθέμενη και
προβαλλόμενη τάση τους να πηγαίνουν χωρίς διάκριση με
τον καθένα. Κακόηθη ξεσπάσματα «αγανακτισμένων» λευ-
κών γυναικών ενάντια σ' αυτή τη ρατσιστική και φανταστι-
κή εικόνα δημοσιεύονταν συχνά—πυκνά στον τύπο της ε-
ποχής. Τέτοια φοβερὰ γεγονότα είναι που ανάγκασαν τις
μαύρες γυναίκες, κατά το τέλος του 19ου και αρχές του
20ου αιώνα να δώσουν τόση έμφαση στα καταφανώς συντη-
ρητικά, ή ακόμα και βικτωριανά, πρότυπα συμπεριφοράς
στις σχέσεις άντρα—γυναίκας.

Από τις κληρονομίες της δουλείας η μαύρη γυναίκα διαμόρ-
φωσε τον βασικό περίγυρο του κινήματος της για απελευ-
θέρωση: παραγωγικός εργάτης, δυνατός υπερασπιστής
της αγνότητας και της τιμής, άνθρωπος με αγάπη για τα
παιδιά, προστάτης του ανθρωπισμού, μαχητικός υπερασπι-
στής της εκπαίδευσης, της θρησκείας και της φυλετικής πε-
ρηφάνειας. Οι μαύρες γυναίκες, απελευθερωμένες τελικά
από τις χειροπέδες της δουλείας, βάδισαν μπροστά κατά
τις δεκαετίες που ακολούθησαν τον εμφύλιο πόλεμο στις
Η.Π.Α με απεριόριστη ενεργητικότητα και ενθουσιασμό.
Στα 1896 ιδρύεται η Εθνική Ένωση Εγχρώμων Γυναικών με
πρώτη πρόεδρο την Νέγρα εκπαιδευτικό Μαίρη Τσερτς Τέ-
ρελλ. Υπήρξε μια μαζική οργάνωση με υπολογίσιμη επιρ-
ροή στην κοινότητα των μαύρων. Στα 1911 αριθμούσε
45.000 μέλη και είχε ένα ευρύ δίκτυο παραρτημάτων σε όλη
τη χώρα. Ιδιαίτερα τμήματα οργάνωναν την δουλειά σε το-
μείς ειδικών ενδιαφερόντων, όπως π.χ. για νηπιαγωγεία,
βρεφονηπιακούς σταθμούς ημέρας, συναντήσεις μητέρων,
πρώτες βοήθειες, θρησκεία, φιλολογία, οικιακή οικονομία,
μουσική, τέχνη, δασοκομία και στατιστική, κ.α.
Στην αρχική φάση του αγώνα για τα γυναικεία δικαιώματα,
το αίτημα για την χορήγηση ψήφου στις γυναίκες ήταν το
πιο κρίσιμο: όλα τα άλλα θα πρόκυπταν σαν συνέπειες της
επιτυχίας ή της αποτυχίας του. Η συμμετοχή των μαύρων
γυναικών στην πάλη για την κατάκτηση της ψήφου ήταν μο-
ναδική μαζί και αποφασιστική, σαν απόρροια της όλης τους
εκστρατείας κατά του λυντσαρίσματος. Γιατί η επέκταση

του δικαιώματος της ψήφου στις γυναίκες ήταν αδύνατο
δεμένη με την διαφύλαξη και εφαρμογή του δικαιώματος
της ψήφου που είχε δοθεί στους μαύρους άντρες. Αν αυτοί
έχαναν το δικαίωμα σαν συνέπεια απόσυρση του σχετικού
νόμου, τότε είναι αμφίβολο αν θα είχε κερδηθεί η γυναι-
κεία, υπόθεση. Το σίγουρο πάντως, είναι ότι δεν θα είχε
κερδηθεί τότε που έγινε. Τεράστιες ήταν οι προσπάθειες
που έκαναν οι Πολιτείες, κυρίως βέβαια οι νότιες, για να
στερήσουν από τον μαύρο άντρα την ψήφο. Μερικές απ' αυ-
τές χρησιμοποίησαν τη νομοθετική οδό, θεσπίζοντας ειδι-
κούς νόμους και διατάξεις στις περισσότερες όμως χρησι-
μοποιήθηκε σαν μέσο η ανοικτή τρομοκρατία. Στατιστικές
αναφέρουν ότι μεταξύ των ετών 1882 και 1927 λυντσαρι-
στηκαν και δολοφονήθηκαν στις Η.Π.Α 4941 άτομα. Οι μαύ-
ρες γυναίκες κατά χιλιάδες πήραν μέρος στην εκστρατεία
και στις καμπάνιες κατά του λυντσαρίσματος και της τρο-
μοκρατίας. Εξέχουσα φυσιογνωμία αναδείχτηκε η Ίντα Γου-
έλς που με τα άρθρα της και τις δημόσιες εμφανίσεις της
ξεσκέπασε την υπόθεση του ομαδικού λυντσαρίσματος της
Μέμφιδας καθώς και τους υπεύθυνους, και πέτυχε την ε-
νεργή σι- τάρασαση των Βρετανών.

Αν και το κίνημα δεν κατόρθωσε να προκαλέσει την θέσι-
ση αντι-λυντσαριστικού νόμου παρά μόλις το 1930, εν τού-
τοις υπέσκαψε σε σοβαρό βαθμό την εγκυροτητα των ρα-
τσιστικών δογμάτων ότι μόνο οι μαύροι άντρες, είναι οι βια-
στές, οι δολοφόνοι και οι άγριοι. Κυρίως όμως πέτυχε να α-
ναχαιτίσει τις προσπάθειες για την απόσυρση του νόμου
που έδινε δικαίωμα ψήφου στους μαύρους άντρες. Αυτά τα
γεγονότα υπήρξαν βασικά και αποφασιστικά για το πέρα-
σμα της γυναικείας ψήφου.

Σε γενικές γραμμές αυτή ήταν λοιπόν η πορεία της Μαύρης
γυναίκας προς την χειραφέτηση, τόσο τη δική της όσο και
όλων των γυναικών, καθώς και η συμβολή της στην απελευ-
θέρωση της νέγρικης φυλής.

Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

ΓΥΝΑΙΚΑ

Κάθε μικρή σου υποταγή
μειώνει τη δική μου ελευθερία.
Εμένα ταπεινώνει
κάθε χαμένο σου δικαίωμα.
Πληγώνει τη δική μου αξιοπρέπεια
κάθε παραπάνισιο σου φορτίο.
Έχει σε μένα ρίζες προγονικές
κάθε σε βάρος σου αδικία,
είναι μια στυγερή κλοπή
απ' το παγκάρι της δικής μου εκκλησίας
κι' όταν εσύ λιποψυχής
εγώ είμαι ο αληθινός προδότης.

- Στέκεσαι δίπλα μου
στο σπίτι, στη δουλειά ή στο οδόφραγμα
και με τα ίδια μάτια
ελεύθερα ατενίζουμε τον ήλιο
περήφανοι
ασυμβίβαστοι
ωραίοι μέσα στα τόσα ελαττώματά μας
εμείς, που η φύση έταξε σε σάρκα μία.

ΤΟΛΗΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ
(Θεσσαλονίκη 1980)

Στο Σύνδεσμο λειτουργούν διάφορες επιτροπές: νομική, στατιστι-
κή, Δελτίου, Τοπικής αυτοδιοίκησης, εκπαιδευτική, υγειονομική.
Μπορείτε να ενταχθείτε σε όποια σας ενδιαφέρει.

Ομιλίες

Πανελλήνιο Συμπόσιο για τα δικαιώματα του παιδιού

Το παιδικό σχέδιο

της Βίτως Αγγελοπούλου

Τα τελευταία χρόνια η παιδική ζωγραφική προκαλεί πολύ το ενδιαφέρον του κοινού. Οργανώνονται εκθέσεις, ακόμα και σε διεθνή κλίμακα, και τα έργα που παρουσιάζονται εντυπωσιάζουν με το λυρισμό και τη φαντασία τους, την ποιότητά τους, τον αυθόρμητισμό τους, την πλαστικότητα και τον εκφραστικό τους πλούτο. Αυτό συμβαίνει γιατί οι νεαροί τους δημιουργοί, ως τα 12 σχεδόν χρόνια τους βρίσκονται ακόμα στο στάδιο που μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα κι αυθόρμητα, με ειλικρίνεια, με σχετικά λίγες ανασταλτικές επιδράσεις. Τα πλούσια και τολμητά χρώματα που χρησιμοποιούν, οι μορφές που αντανakλούν τον κόσμο της φαντασίας τους, είναι μια εξωτερικευση του πλούτου και της ευαισθησίας του εσωτερικού τους κόσμου, μια υποσυνείδητη εξομολόγηση των πιο μύχιων συναισθημάτων τους. Το παιδί, επειδή δεν υποψιάζεται τους καθιερωμένους κανόνες της τέχνης, ζωγραφίζει δίχως δεσμεύσεις, αφήνοντας τη φαντασία του να λειτουργήσει και δείχνοντας όλη του την ευαισθησία.

Οι καλλιτέχνες κι οι αισθητικοί καθώς κι ο πολύς κόσμος, στα παιδικά έργα βλέπουν και κρίνουν το αποτέλεσμα, την καλλιτεχνική δημιουργία. Οι μελετητές, όμως της παιδικής ηλικίας, οι ψυχολόγοι κι οι παιδαγωγοί, προσπαθούν να τα ερμηνεύσουν ως μια εκδήλωση της πνευματικής και ψυχικής συγκρότησης του δημιουργού τους, γιατί σύμφωνα με τις παρατηρήσεις τους, ο μικρός ζωγράφος αυτοπροβάλλεται στο έργο του και πολλές φορές βλέπουμε το προσωπικό στοιχείο, να προέχει τόσο πολύ, που είναι σαν ένα είδος εξομολόγησης. Η ζωγραφική του παιδιού είναι ανάλογη με την ηλικία του, την πραγματική και την

πνευματική καθώς επίσης και με την ιδιαίτερη προσωπικότητά του. Έτσι αποτελεί για τον ψυχολόγο ένα μέσο για τη διερεύνηση του ψυχικού του βίου και του πνευματικού του επιπέδου. Μ' αυτήν αναζητούν τα ενδιαφέροντά του και ακόμη και τις συναισθηματικές του συγκρούσεις, που μπορεί ν' αλλοιώνουν τη συμπεριφορά του.

Δεν είναι η τεχνική αρτιότητα που έχει σημασία στο έργο ενός παιδιού, αλλά η καθολική διάρθρωσή του, οι αναλογίες στα διάφορα πρόσωπα ή πράγματα που εικονίζει, οι λεπτομέρειες που βρίσκει απαραίτητο να παραθέσει, τα χρώματα που μεταχειρίζεται. Όλα τούτα είναι αξίες συναισθηματικές και δείχνουν επίσης ως ποιο βαθμό είναι αναπτυγμένες ορισμένες έμφυτες ιδιότητες, όπως η ποιητική διάθεση κι η ευαισθησία του, καθώς κι η ικανότητά του για οργάνωση και σύνθεση. Αν παρακολούθησμε την εξέλιξη του παιδικού σχεδίου, θα παρατηρήσουμε τ' ακόλουθα:

Το παιδί αρχίζει να σχεδιάζει από πολύ νωρίς, μόλις είναι σε θέση να κρατήσει με τα δαχτυλά του ένα μολύβι και βρει μια άδεια επιφάνεια. Στην αρχή τραβάει μερικές ακανόνιστες γραμμές. Ίσως να του προξενεί χαρά η γραμμή, μαύρη, κόκκινη, πράσινη που φαντάζει πάνω στο λευκό χαρτί. Αυτή η γραμμή είναι το ίχνος που αφήνει πάνω στο χαρτί η κινητικότητα του κι η μυϊκή του προσπάθεια. Όσο η κινητικότητά του εξελίσσεται και κατορθώνει σιγά-σιγά να την κυριαρχεί, οι γραμμές του γίνονται πιο κανονικές και κάποια φορά, ανάμεσα στην ηλικία των 2 ως 4 χρόνων, κατορθώνει να σχεδιάσει κάτι που

του φαίνεται ότι μοιάζει με κάποιο πραγματικό αντικείμενο ή πρόσωπο, μ' έναν άνθρωπο, λόγου χάρη. Τότε του δίνει το όνομα αυτού που νομίζει ότι σχεδίασε. Η ομοιότητα αυτή μπορεί να είναι ανύπαρκτη για τον ενήλικο. Αλλά για το παιδί υπάρχει. Κατόπι, καθώς η κινητικότητά του εξελίσσεται, στο απλό αυτό σχεδιάγραμμα προσθέτει συμπληρωματικά στοιχεία, πόδια, χέρια μάτια κι ότι άλλο νομίζει ότι είναι απαραίτητο για αυτό που σκέπτεται ν' απεικονίσει. Και, προοδευτικά, τα σχέδιά του γίνονται πιο πολυσύνθετα.

Το παιδικό σχέδιο εκφράζει τις σκέψεις και τις παραστάσεις που έχει σχηματίσει το παιδί και αντανakλά, κατά κάποιο τρόπο τη διανοητική του συγκρότηση και τον εσωτερικό του κόσμο, αλλά βασικά ξεκινά σαν κινητική πράξη σ' ένα συγκεκριμένο χώρο. Γι αυτό οι ψυχολόγοι χρησιμοποιήσαν το σχέδιο του παιδιού για να μελετήσουν την ιδιαίτερη δυσκολία που παρατηρείται συχνά στην οργάνωση του χώρου, ή την καθυστέρηση στην κατεργασία των σχέσεων του χώρου. Γιατί το σχέδιο είναι βέβαια εκδήλωση κινητικής ικανότητας, αλλά ταυτόχρονα είναι και μια δραστηριότητα κατεργασίας του χώρου, αφού βασικά είναι κατεργασία μορφών κι οι μορφές καθορίζονται μέσα στο χώρο. Το παιδί, όταν εξελίσσεται κανονικά, αποκτά την ικανότητα να οργανώνει το χώρο του και να ελέγχει την κινητική του δραστηριότητα, να την κυριαρχεί. Κι όσο ωριμάζει πνευματικά και ψυχικά, τόσο το σχέδιό του γίνεται πιο σαφές και πιο πλούσιο.

Το μικρό παιδί στο σχέδιό του απεικονίζει κι ότι δε φαίνεται, μα που ξέρει ότι υπάρχει. Ζωγραφίζει τις ιδέες των πραγμάτων κι όχι τα πράγματα όπως τ' αντικρύζει.

Από την έκθεση παιδικού σχεδίου στον Σ.Ε.Ε.

Βρίσκεται στο στάδιο του διανοητικού ρεαλισμού. Το άλογο, ξέρει ότι έχει τέσσερα πόδια. Δεν ξέρει και τους νόμους της προοπτικής να εκφράσει το διάστημα και το βάθος και βάζει και τα τέσσερα στη σειρά.

Επίσης τα χρώματα που χρησιμοποιεί είναι πολύ αποκαλυπτικά του ψυχικού του κόσμου. Κάνει συνδυασμούς που αφήνουν κατάπληκτο τον ενήλικο. Χωρίς περιορισμούς και δεσμεύσεις, τολμά ν' αφήσει ελεύθερη τη φαντασία του να εκφραστεί και να δείξει ποιές είναι οι επιθυμίες και τα όνειρα του και ποιές είναι οι ευαισθησίες του. Γενικά, με τη ζωγραφική του λέει πολύ περισσότερα για τα πράγματα που το συγκινούν, απ' ό,τι μπορεί να πει με τον προφορικό ή το γραπτό λόγο. Έτσι βρίσκεται έναν τρόπο επικοινωνίας.

Όσο το παιδί μεγαλώνει, η ιδεογραφική του αναπαράσταση περνάει ανεπαίσθητα στον οπτικό ρεαλισμό. Η ζωγραφική του στην ηλικία των 8 ή 9 χρόνων δεν είναι πια η αυθόρμητη δημιουργία που βασίζεται μόνο στη φαντασία και τις ιδέες του, αλλά περιέχει και μέρος από την αντικειμενική πραγματικότητα, όπως έχει εντυπωθεί στη μνήμη του, ανάλογα με την ανάπτυξη των πνευματικών του ικανοτήτων και των δεκτικών του μέσων.

Η μετάβαση σ' αυτή τη φάση είναι μια κρίσιμη περίοδος, γιατί το παιδί αποκτά συνείδηση της αδυναμίας του να εικονίσει ορθολογιστικά τις εντυπώσεις και τα συναισθηματά του. Μπορεί να χάσει την εμπιστοσύνη του στη φαντασία του και στις ικανότητές του και να γίνει δειλό, να δείξει

μία τάση για αντιγραφή. Η ποίηση κι η δρασιά των πρώτων του έργων δίνουν τη θέση τους σε σχέδια που θέλουν να στηρίζονται στις αντικειμενικές αναλογίες. Αυτή την περίοδο ορισμένοι ψυχολόγοι την ονομάζουν ηλικία των καλλιτεχνικών γνώσεων, γιατί το παιδί προστρέχει στη βοήθεια του ενήλικου και ζητάει να του δείξει.

Ανάλογα με τον τρόπο που έχει διαπαιδαγωγηθεί ως τότε το παιδί, θα είναι κι οι αντιδράσεις του. Αν έχει αποκτήσει μια πλούσια εμπειρία καλλιτεχνικής έκφρασης, αν το περιβάλλον του έβλεπε τις ζωγραφικές του δημιουργίες με κατανόηση κι όχι με πνεύμα ειρωνικό και κριτικό, θα συνεχίσει να ζωγραφίζει μ' αυθορμητισμό. Βέβαια, θ' αρχίσει να υποτάσσεται στην πραγματικότητα, αλλά ταυτόχρονα θα μας δείχνει και την υποκειμενική του αντίληψη των πραγμάτων. Η ευαισθησία του κι η φαντασία του θα εξακολουθήσουν να παίζουν πρωταρχικό ρόλο, ενώ σύγχρονα θα παίρνει συνείδηση των σχέσεων και των αναλογιών, που προηγούμενα μπορεί να τις καταλάβαινε με το ένστικτο αλλά, δεν ήταν σε θέση να τις κωδικοποιήσει.

Αντίθετα, αν το παιδί στις πρώτες του προσπάθειες να εκφραστεί με τη ζωγραφική, είχε συναντήσει την ειρωνεία και την άρνηση, όσο μεγαλώνει κι αποκτά συνείδηση της αφέλειας του σχεδίου του, ή θα στραφεί προς την αντιγραφή ή θα πάψει να ζωγραφίζει. Και θ' ακούμε τότε το στερεότυπο: «δεν ξέρω να ζωγραφίσω», «δεν μπορώ να ζωγραφίσω».

Η ελεύθερη καλλιτεχνική δημιουργία είναι

σπουδαίος παράγοντας για την εξέλιξη της προσωπικότητας του παιδιού. Συντελεί στην πνευματική του ανάπτυξη. Το κάνει να σκέφτεται το θέμα που θέλει να ζωγραφίσει, βάζει σε κίνηση τη φαντασία και την παρατηρητικότητα του, ασκεί την κρίση και τη λογική του. Του δίνει αυτοπεποίθηση, αφού το κάνει ικανό να εκφράζεται ελεύθερα και να έχει το θάρρος της γνώμης του, το ισορροπεί συναισθηματικά, γιατί του δίνει την ευκαιρία να εξωτερικεύει τις συγκινήσεις του, τις επιθυμίες του, τους καυμούς του, του φόβους του, να κάνει εκφόρτιση της επιθετικότητας του. Είναι παιδιά που τα βλέπουμε ήρεμα, σιωπηλά και τα σχεδιά τους είναι γεμάτα πόλεμους και παλαιάματα. Τι άλλο είναι αυτό, παρά μια έκφραση της επιθετικότητάς τους που η ζωή μέσα στο κοινωνικό σύνολο τ' αναγκάζει συνέχεια να απωθούν;

Χρειάζεται, λοιπόν, ν' αντικρύζουμε τα έργα των παιδιών έχοντας υπόψη ότι η ελεύθερη καλλιτεχνική δημιουργία τους μας δίνει την ευκαιρία να καταλάβουμε τον πνευματικό και συναισθηματικό χώρο όπου ζουν και κινούνται, μας κάνει να γνωρίσουμε τα αισθητικά τους κριτήρια και τις αξίες που τα συγκινούν, μας κάνει να δούμε και να συνειδητοποιήσουμε τους καημούς και τα όνειρά τους.

Γιατί οι ζωγραφίες τους είναι το κλειδί του μυστικού κήπου της ψυχής τους. Μας δίνουν τη δυνατότητα να έρθουμε σε πιο άμεση επικοινωνία με την προσωπικότητά τους και να σταθούμε κοντά τους με περισσότερη κατανόηση, νά τα βοηθήσουμε όσο γίνεται καλύτερα.

Κύπρος

Η Κυπριακή κυβέρνηση θα αντιδράσει αποφασιστικά σε νέο Τουρκικό πραξικόπημα

Συνέντευξη με τον Πρεσβευτή της Κύπρου
κ. Δ. Χατζημιλήτη.

της Μαρίας Αναγνωστοπούλου.

Η Κυπριακή Κυβέρνηση είναι φυσικό να αντιδράσει αποφασιστικά σε μια τέτοια σοβαρή επιβουλή.

Ερώτηση 3η: Η Ελλάδα και η Μεγάλη Βρετανία είναι εγγυήτριες δυνάμεις της Κυπριακής Ανεξαρτησίας. Τι απέδωσε ως τώρα αυτή η εγγύηση;

Απάντηση: Μέχρι σήμερα οι γνωστές αυτές εγγυήσεις δεν απέδωσαν.

Ερώτηση 4η: Τι περιμένετε από τις διακοινοτικές συνομιλίες; Υπάρχουν οι προϋποθέσεις για να απολήξουν σε θετικό αποτέλεσμα;

Απάντηση: Οι συνομιλίες αποτελούν μέσον για λύση του Κυπριακού, παρ' όλο που μέχρι σήμερα δεν κατέληξαν σε αποτέλεσμα. Βάση για τις συνομιλίες είναι ψηφίσματα των Ην. Εθνών και η Συμφωνία Κυπριανού Ντενκτάς της 19ης Μαΐου. Θα καταλήξουν σε επιτυχία όταν η Άγκυρα το επιθυμεί, μέχρι σήμερα όμως δεν έχει επιδείξει τέτοια διάθεση.

Ερώτηση 5η: Γίνεται μια προσπάθεια συμφιλίωσης Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Τι μπορεί να περιμένει κανείς από αυτή την προσπάθεια;

Απάντηση: Προσπάθεια όχι μόνο για συμφιλίωση, αλλά και συνεργασία μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων γίνεται. Ήδη η Κυπριακή Κυβέρνηση εξήγγειλε μέτρα προς την κατεύθυνση αυτή. Πρέπει να επανέλθει η εμπιστοσύνη μεταξύ των Ελλήνων και των Τούρκων της Κύπρου και να υπενθυμίσουμε στους πάντες ότι οι Ελληνοκύπριοι κι οι Τουρκοκύπριοι έζησαν για αιώνες μαζί χωρίς διαφορές.

Όταν αποχώρησε ο πρεσβευτής κ. Ν. Κρανιδιώτης, στην Πρεσβεία της Κύπρου στην Αθήνα τοποθετήθηκε, το Φλεβάρη του 1979, πρεσβευτής ο κ. Δήμος Χατζημιλήτης.

Ο κ. Δήμος Χατζημιλήτης γεννήθηκε στη Λεμεσό. Σπούδασε στη Νέα Υόρκη στο *Columbia University* και στο *New York University*. Τελειώνοντας τις σπουδές του γύρισε στη μητέρα πατρίδα που για άλλη μια φορά έδινε τον αγώνα υπέρ βωμών και εστιών. Ο κ. Χατζημιλήτης γίνθηκε ένα από τα κυριότερα στελέχη του Απελευθερωτικού αγώνα της Κύπρου, σαν υπεύθυνος της πόλης και της επαρχίας Λεμεσού και σαν αντάρτης. Η Αποικιακή Κυβέρνηση της Μ. Βρετανίας τον επικήρυξε με μεγάλο ποσό, όμως δεν κατάφερε να τον συλλάβει. Όταν ανακηρύχθηκε η Ανεξαρτησία της Κύπρου μπήκε στη Δίπλωματική Υπηρεσία και στάλη στη Νέα Υόρκη σαν μέλος της Κυπριακής Αντιπροσωπείας απ' όπου αργότερα μετατέθηκε στη Μόσχα. Στενός συνεργάτης του Εθνάρχη Μακαρίου, πολύτιμος συνεργάτης του Προέδρου κ. Κυπριανού συνεχίζει, μέσα από το σημερινό του πόστο, τον αγώνα για τη δικαίωση των αγώνων της Κύπρου, για ελευθερία και δικαιοσύνη. Ο πρέσβυς κ. Δ. Χατζημιλήτης είχε την καλωσύνη να απαντήσει στις παρακάτω ερωτήσεις που του θέσαμε:

Ερώτηση 1η: Πώς σκέπτεται η Κυπριακή Κυβέρνηση να αξιοποιήσει τα 3 τελευταία υπέρ της Κυπριακής Υποθέσεως ψηφίσματα: 1) της Κοινοπολιτείας 2) των Αδέσμευτων και 3) του ΟΗΕ, καθώς και την έκθεση της Επιτροπής των Ανθρωπίνων Δικαιωμά-

των, για τις παραβιάσεις από τους Τούρκους των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Κύπρο, που κυκλοφόρησαν στις 31 Αυγούστου 1979.

Απάντηση: Σημασία τεράστια έχουν όλα τα ψηφίσματα που εγκρίνονται από διεθνείς οργανισμούς για την Κύπρο. Αυτά αποτελούν το ηθικό και δεοντολογικό πλαίσιο των επιδιώξεών μας και ταυτόχρονα παρέχουν στην πραγματικότητα τη βάση λύσεως του προβλήματος. Η υλοποίηση των ψηφισμάτων αυτών δεν εξαρτάται από την Τουρκική Κυβέρνηση. Παρ' όλην όμως την άρνηση της Τουρκίας να σεβαστεί τις αποφάσεις αυτές, για την Κύπρο τα ψηφίσματα έχουν, επαναλαμβάνω, μεγάλη ηθική σημασία. Επειδή η μεγίστη πλειοψηφία των μελών των Ηνωμ. Εθνών τάσσεται υπέρ των Κυπριακών θέσεων και υποβάλλει χρόνο με χρόνο εποικοδομητικές εισηγήσεις, το Κυπριακό προσλαμβάνει τις διεθνείς διαστάσεις που θέλουμε και πρέπει να δώσουμε.

Ερώτηση 2η: Στην περίπτωση που η Άγκυρα προωθήσει την ανακήρυξη της κατεχομένης Κύπρου ως ανεξαρτήτου κράτους, πως θα αντιμετωπισθεί από την Κυπριακή Κυβέρνηση;

Απάντηση:

Η ανακήρυξη Τουρκοκυπριακού κράτους, παρ' όλο που πιθανό είναι η επιδίωξη της Άγκυρας, θα ανατρέψει πολλά δεδομένα. Πολλές θα είναι οι δυνάμεις που θα εναντιωθούν σε τέτοια απόφαση γιατί η ενέργεια αυτή θα οδηγήσει μοιραία στη διάλυση της Κύπρου ως ανεξαρτήτου κράτους.

Ερώτηση 6η: Ποιές είναι οι συνθήκες κάτω από τις οποίες ζουν οι 2.000 Κύπριοι στην Καρπασία και στον Κορμακίτη;

Απάντηση: Θεωρώ τους Ελληνοκυπρίους που ζουν στην Καρπασία σαν πραγματικούς ήρωες. Παρ' όλους τους κινδύνους που διατρέχουν και τις πιέσεις να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους, παραμένουν εκεί έστω κάτω από το φόβο του θανάτου. Οι συνθήκες διαβιώσεώς τους είναι τραγικές διότι καθημερινά αντιμετωπίζουν τον εχθρό που τους κυκλώνει και ελέγχει όλες τους τις κινήσεις. Ο ηρωϊσμός αυτών των ανθρώπων ξεπερνά τα όρια του συνηθισμένου.

Ερώτηση 7η: Υπάρχει κίνηση από τους Τουρκοκυπρίους, που υποχρεώθηκαν από την Τουρκική Κυβέρνηση να μετοικήσουν στο Βορρά, να ξαναγυρίσουν στα σπίτια τους;

Απάντηση: Μερικοί από τους Τουρκοκυπρίους ξαναγύρισαν στα σπίτια τους. Στις μετακινήσεις τους όμως αυτές εμπόδιο εί-

ναι η διαρκής παρουσία 30.000 Τουρκικού στρατού πλήρως εξοπλισμένου που υποβάλλει προδήλως σ' όλους εντονώτατη φόβια.

Ερώτηση 8η: Είχαν κανένα αποτέλεσμα οι έως τώρα ενέργειες για τους αγνοούμενους; Υπάρχουν καινούργια στοιχεία; Τι νομίζετε ότι πρέπει να γίνει από δω και εμπρός; Έγινε επιτροπή για την έρευνα των αγνοουμένων;

Απάντηση: Λόγω της στάσεως της Άγκυρας κανένα αποτέλεσμα δεν είχαν οι ενέργειες για τους αγνοουμένους. Δυστυχώς η Τουρκική Κυβέρνηση αρνείται να συνεργαστεί για ένα θέμα που θεωρείται και είναι αποκλειστικά ανθρωπιστικό. Κοινή Επιτροπή δεν έχει δημιουργηθεί παρ' όλο που υπάρχει απόφαση τών Ηνωμ. Εθνών, διότι η Άγκυρα και οι Τουρκοκύπριοι αρνούνται να συνεργαστούν και παρ' όλες τις υποσχέσεις που έδωσαν στον Γεν. Γραμματέα των Ηνωμ. Εθνών. Χρειάζεται οπωσδήποτε να συνεχιστεί η σταυροφορία που ανελή-

φθη προς όλες τις κατευθύνσεις, γιατί όπως ανέφερα πρόκειται για ένα εντελώς ανθρωπιστικό θέμα.

Ερώτηση 9η: Το γυναικείο κίνημα εκφράζει το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών της Κύπρου; Συμβάλλει στον αγώνα του Κυπριακού λαού για την ελευθερία του;

Απάντηση: Η Κύπρια γυναίκα πάντοτε λαμβάνει ενεργό μέρος στους αγώνες για την ανεξαρτησία της Κύπρου. Και το 1955-59 και σήμερα η γυναίκα της Κύπρου έδωσε και δίδει δείγματα ηρωϊσμού και απειδείχθη αντάξια της Ελληνίδας μάνας και αδελφής. Η γυναίκα της Κύπρου δεν είναι απλώς θεατής. Αγωνίζεται κι αυτή μ' όλες τις δυνάμεις για μια Κύπρο ελεύθερη και ευτυχισμένη.

Προβληθείτε μέσα από τις σελίδες του δελτίου!

**Στείλτε μας τις διαφημίσεις σας στα γραφεία του Συνδέσμου,
Βουλής 44α, τηλ. 3234268.**

Δραστηριότητες Σ.Ε.Ε.

Η κ. Αμαλία Φλέμιγκ κόβει την πρωτοχρονιάτικη πίττα του Σ.Ε.Ε.

17.10.79 Γιορταστική βραδιά στο «Σπόρτιγκ». Τραγούδια και χοροί απ' όλη την Ελλάδα με αυθεντικά τοπικά συγκροτήματα. Επιμέλεια Δόμνας Σαμίου. Μίλησε ο μουσικολόγος Μάρκος Δραγούμης για το δημοτικό τραγούδι.

9.11.79 Δημόσια συζήτηση στα γραφεία του Συνδέσμου με θέμα: «Αστικός Κώδικας, Οικογενειακό Δίκαιο. Ποιά η ανάγκη αναμόρφωσής του». Εισηγήτριες: Καίτη Παπαρρήγα—Κωσταβάρα, Λίτσα Παπαντωνίου.

21.11.79 Ομιλία στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων από τον Ακαδημαϊκό Γεώργιο Μερικάμη θέμα: «Πενήντα χρόνια από την ανακάλυψη της πενικιλίνης». Στις 30 Νοεμβρίου πήραμε μέρος με εκ-

προσώπους μας στη συγκέντρωση διαμαρτυρίας εναντίον της εγκατάστασης στη Δ. Ευρώπη πυραύλων Πέρσινγκ και Κρούζ. Στις 30 Νοεμβρίου, 1 και 2 Δεκεμβρίου ο Σύνδεσμος εκπροσωπήθηκε με μέλος του στο Πανελλήνιο Συμπόσιο για την υλοποίηση των διακηρύξεων για τα δικαιώματα του παιδιού.

4.1.80 Κόψιμο της πρωτοχρονιάτικης πίττας στα γραφεία του Συνδέσμου.

11.1.80 Έκθεση παιδικού σχεδίου στα γραφεία του Συνδέσμου. ομιλήτριες: Βίττω Αγγελούλου, Πάτη Μόρφη.

1.2.80 Ομιλία στα γραφεία του Συνδέσμου για τη Σοφία Μαυροειδή—Παπαδάκη από την Έλλη Αλεξίου και το Γιάννη Νεγρεπόντη. Απαγγελία από την Αλέκα Κατσέλη και

την Κίττυ Αρσένη.

Το σημαντικότερο γεγονός για τον Σ.Ε.Ε ήταν αυτή τη χρονιά η τροποποίηση του καταστατικού του, που έγινε στην έκτακτη Γ.Σ στις 3 του Φλεβάρη 1980 στην Πάντειο.

Το καταστατικό του 1924, που ίσχυε ως σήμερα, έγινε δημοκρατικότερο με την τροποποίηση ορισμένων άρθρων. Οι πιο σημαντικές τροποποιήσεις είναι: η αλλαγή του εκλογικού συστήματος, που από πλειοψηφικό έγινε απλή αναλογική, και η διεύρυνση των σκοπών του Συνεδρίου.

Ο Σύνδεσμος πραγματοποίησε στις 2 Μάρτη 1980 στην Πάντειο, την ετήσια τακτική Γενική του Συνέλευση.

Συμμετοχή σε Εκδηλώσεις

Από τις 30 Νοεμβρίου ως τις 2 Δεκεμβρίου 1979 έγινε στην Αθήνα, στο Γαλλικό Ινστιτούτο, το Πανελλήνιο Συμπόσιο για τα δικαιώματα του παιδιού που διοργάνωσε η Πανελλήνια Επιτροπή για την υλοποίηση των στόχων του Διεθνούς Έτους Παιδιού. Στις εργασίες του Συμποσίου, καθώς και στις επιτροπές που συγκροτήθηκαν κατά θέμα, όπως παιδείας, υγείας, ψυχαγωγίας, νομική, πήραν μέρος 180 φορείς και προσωπικότητες απ' όλη την Ελλάδα καλύπτοντας ένα ευρύτατο φάσμα ειδικοτήτων και χώρων: γιατροί, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, ειδικοί παιδαγωγοί, δάσκαλοι, καθηγητές, καλλιτέχνες, νομικοί, εργαζόμενοι, πολιτιστικοί σύλλογοι κ.α. Αναλύθηκαν τα καυτά προβλήματα του Ελληνόπουλου, συγκεντρώθηκαν στοιχεία καταπέλτες για την ισχύουσα κατάσταση και συγκροτήθηκαν τα προγράμματα διεκδικήσεων. Εκείνο που έγινε πάνω απ' όλα σαφές ήταν πως για να γίνουν πράξη οι διακηρύξεις για τα δικαιώματα του παιδιού, η δουλειά κι οι προσπάθειες επιβάλλεται να συνεχιστούν. Με το συμπόσιο μπήκαν οι βάσεις - ο διεκδικητικός αγώνας αρχίζει. Αυτή ήταν κι η υπόσχεση που έδωσαν με το κλείσιμο των εργασιών όλοι όσοι συμμετείχαν. Ο σύνδεσμος εκπροσωπήθηκε με μέλος μας.

Πικετοφορία κατά των πυραύλων

Ο Σύνδεσμος Ελληνίδων Επιστημόνων έχοντας επίγνωση του τρομερού κινδύνου, που απειλεί τη χώρα μας και την παγκόσμια ειρήνη με την εγκατάσταση των πυραύλων Πέραινγκ και Κρούζ στις Ευρωπαϊκές χώρες, πήρε μέρος στην πικετοφορία, που οργάνωσε στις 5 του Δεκέμβρη στο

χώρο του Άγνωστου Στρατιώτη η «Συντονιστική Επιτροπή αγώνα γυναικών οργανώσεων».

Η αντιπροσωπεία της συντονιστικής επιτροπής επέδωσε στον Πρόεδρο της Βουλής, τον Πρωθυπουργό και τους αρχηγούς των πολιτικών κομμάτων υπόμνημα στο οποίο αναφέρονται:

Με συναίσθηση των εξαιρετικών κινδύνων για την Ειρήνη και το μέλλον της ανθρωπότητας που θα δημιουργήσει η εγκατάσταση νέων πυρηνικών πυραύλων ΠΕΡΣΙΝΓΚ 2 και ΚΡΟΥΖ στις Ευρωπαϊκές χώρες του ΝΑΤΟ, εκφράζουμε την έντονη ανησυχία και αντίθεσή μας στα σχέδια των ΗΠΑ που αν πραγματοποιηθούν θα εντείνουν τον ήδη ολέθριο ανταγωνισμό των εξοπλισμών, και θα αυξήσουν ακόμη περισσότερο τις υπέρογκες στρατιωτικές δαπάνες, θα φέρουν την ηπειρό μας και ολόκληρη τη γη πιο κοντά στο πυρηνικό ολοκαύτωμα.

Εμείς οι γυναίκες που χαρίζουμε τη ζωή θεωρούμε ιδιαίτερο δικαίωμα και υποχρέωσή μας να αγωνιστούμε για να ανοιχτεί ένας φωτεινός δρόμος μπροστά μας, μπροστά στα παιδιά μας και στα εγγόνια μας, ο δρόμος της Ειρήνης.

Γι αυτό απευθυνόμαστε σε Σας τον πρόεδρο της Δημοκρατίας και ζητάμε:

Να συμβάλλετε για την αποτροπή της εγκατάστασης νέων πυρηνικών πυραύλων στην Ευρώπη και να αποτρέψετε σε κάθε περίπτωση την εγκατάστασή τους στη χώρα μας. Να μη γίνει το έδαφος μας ορμητήριο επίθεσης εναντίον άλλων λαών.

Να συμβάλλετε ώστε να αξιοποιηθούν θετικά οι πρόσφατες προτάσεις και πρωτοβουλίες της ΕΣΣΔ για την αμοιβαία μείωση των στρατιωτικών δυνάμεων και για να

σωθεί η Ανθρωπότητα και να διατεθούν οι τεράστιες σημερινές στρατιωτικές δαπάνες όπου γης για την υλική και πολιτιστική ανάπτυξη των λαών της, για την εδραίωση της Ειρήνης, επιτακτικής ανάγκης των καιρών μας, της φιλίας και της αμοιβαίας ωφέλιμης συνεργασίας στον κόσμο.

Να διαβεβαιώσετε τον Ελληνικό λαό, τόσο μέσα από τη Βουλή, όσο και από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ότι δεν θα εγκατασταθούν στη χώρα μας οι πύραυλοι ΠΕΡΣΙΝΓΚ 2 και ΚΡΟΥΖ.

Η ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΝΕΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
ΕΝΩΣΗ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ
ΚΙΝΗΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
ΚΙΝΗΣΗ «Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ»
ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΜΗΤΕΡΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΩΝ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ
ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Στην συγκέντρωση πήραν μέρος οι βουλευτίνες: Αμαλία Φλέμινγκ, πρόεδρος του ΣΕΕ, Μαρία Δαμανάκη, Μελίνα Μερκούρη, Ειρήνη Λαμπράκη, Μαρία Περάκη και Κ. Γιαννοπούλου. Πάνω από 500 γυναίκες διατράνωσαν την αντίθεσή τους στον πυρηνικό όλεθρο και παρατάχθηκαν με πλακάτ μπροστά στον άγνωστο στρατιώτη.

Χαρακτικό της Βάσως Κατράκη

Μνήμες

ΕΥΓΕΝΙΑ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ

Η Επιστήμων - Η Αγώνιστρια - Η Γυναίκα

της Μαρίας Αναγνωστοπούλου

Στις 28 του Δεκέμβρη η Ευγενία Χατζηδάκη, το γένος Βέη, δραστήριο μέλος από το 1957 του Συνδέσμου Ελληνίδων Επιστημόνων, πέθανε ξαφνικά.

Θρηνούμε την ελληνίδα, την επιστήμονα, τη γυναίκα, μια παρουσία ανθρώπου ανάμεσα μας, που θα μείνει αξέχαστη και αναντικατάστατη. Σπάνιες αρετές συγκεντρώνονταν στο πρόσωπο της Ευγενίας. Το αυστηρό ήθος, το κριτικό πνεύμα του ερευνητή, το υψηλό φρόνημα του πατριώτη, και συγχρόνως η γεναιοδωρία, η στοργή, η αυταπάρνηση για τους δικούς της και για τους φίλους της. Αρετές που δημιούργησαν την αντιπροσωπευτική μορφή της επιστήμονος γυναίκας, τη φλογερή και συνεπή αγωνίστρια, την ακούραστη, γεμάτη, προσφορά θυγατέρα, μάνα και σύζυγο. Μεγαλωμένη ανάμεσα σε επιστήμονες, από νωρίς έταξε και κείνη τον εαυτό της στο δρόμο της γνώσης. Τα χρόνια που σπούδαζε φιλολογία στο Πανεπιστήμιο συνέπεσαν με τα χρόνια του πολέμου και της φασιστικής κατοχής. Με ζωντανή μέσα της την παράδοση των μακραιώνων αγώνων του Έθνους, μπήκε με φανατισμό στις γραμμές της Αντίστασης. Όσο φωτιζόταν το πνεύμα της, τόσο ταυτιζόταν το πάθος της με το πάθος και τις θυσίες του αγωνιζόμενου λαού. Πάθος ασίγαστο για τη λευτεριά και τη δικαιοσύνη, που ακολούθησε την Ευγενία σε όλη της τη ζωή. Το αδύνατο κορμί της γινόταν μια πελώρια αγκαλιά για να προσφέρει ψυχή και σώμα, ολοκαύτωμα ολάκερο τον εαυτό της, εκεί που την καλούσε το χρέος.

Στα χρόνια της κατοχής παντρεύτηκε το Μανόλη Χατζηδάκη, και στη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου απόχτησε τα δυο της παιδιά, τη Νανώ και τον Αλέξη.

Η προσφορά της στους εθνικούς και πολιτικούς αγώνες της πατρίδας της, ο αγώνας για την επιβίωση του σπιτιού της, δε σταμάτησαν το επιστημονικό της έργο. Το 1953 άρχισαν να παρουσιάζονται τα πρώτα της συγγράμματα, καρπός του πλούσιου υλικού που μελετούσε στο Μουσείο Μπενάκη, στο οποίο από το 1949 εργαζόταν σαν επιμελήτρια. Ο κατάλογος των κεντημάτων του Μουσείου Μπενάκη, πρώτος επιστημονικός κατάλογος πάνω στο θέμα αυτό. Ύστερα ασχολήθηκε με τον κατάλογο των κειμηλίων του ελληνισμού της Μικράς Ασίας, από τον οποίο δημοσίευσε όλες τις χριστιανικές επιγραφές της Μικράς Ασίας και του Πόντου στα «Μικρασιατικά Χρονικά» του 1959. Έργο της υπήρξε η ταξινόμηση, αρχειοθέτηση και αποδελτίωση του πλουσιώτατου ιστορικού αρχείου του Μουσείου, που περιλαμβάνει εκτός από το αρχείο του Αγώνος και πολύτιμα μικρότερα αρχεία αγωνιστών, πολιτικών προ-

σώπων, ποιητών, όπως του Άγγελου και της Εύας Σικελιανού, του Καβάφη καθώς και το σημαντικώτατο αρχείο του Ελευθερίου Βενιζέλου. Στο Μουσείο Μπενάκη οργάνωσε το 1965 την έκθεση Καβάφη, το 1966 διαρκή έκθεση του «Ελευθερίου Βενιζέλου και της εποχής του», το 1971 την έκθεση «Από την πνευματική και κοινωνική ζωή στην Ελληνική Επανάσταση». Στην Ελληνοαμερικανική Ένωση το 1967 οργάνωσε την έκθεση «Εύας Σικελιανού και των Δελφικών Εορτών».

Από τα αρχεία του Μουσείου δημοσίευσε το 1958 ανέκδοτα κείμενα σε μελέτες, από τις οποίες σημειώνουμε την πολύ αξιόλογη εργασία «Δύο επεισόδια από τις διαμάχες των φιλοσόφων», σχετικά με την εποχή του Διαφωτισμού και «Σχεδιάσμα χρονολογίας Εύας Πάλμερ-Σικελιανού» 1967. Δημοσίευτοι έμειναν ο κατάλογος που είχε συντάξει του Ιστορικού αρχείου, καθώς και ο κατάλογος των χειρογράφων κωδίκων του 16ου-18ου αιώνα.

Από το 1973 έως το 1977 η Ευγενία εργάστηκε σαν συνεργάτης στην «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», στους τόμους Ι, ΙΑ, ΙΒ για την εικονογράφηση και την επιμέλεια των κειμένων, όπου χάρη στη γνώση της εποχής και την οικειότητα με το υλικό, παρουσίασε και υπομνημάτισε σειρά ανέκδοτες εικόνες. Τελευταία ετοίμασε τον κατάλογο των εκκλησιαστικών κεντημάτων της Ιερής μονής Μεγάλης Λαύρας του Αγίου Όρους, που θα περιλάβει η Εθνική Τράπεζα στον τόμο για το Μοναστήρι αυτό, επίσης για έναν ανάλογο σκοπό τον κατάλογο εκκλησιαστικών κεντημάτων της εκκλησίας των Ιεροσολύμων.

Για τις εκδόσεις «Ερμής» ετοίμασε τον τόμο «Νεοελληνική και αισθησιολογία», θέμα για το οποίο είχε δώσει σειρά μαθημάτων στην ΧΕΝ.

Η επιστημονική της δραστηριότητα δεν την εμπόδισε να αναπτύξει στη διάρκεια της δικτατορίας έντονο αντιδικτατορικό αγώνα. Η συμμετοχή της στα κοινά εκφραζόταν και με τη συμπαράστασή της στους νέους επιστήμονες. Η Ευγενία το θεωρούσε πρωταρχικό καθήκον να τους καθοδηγεί, να τους παροτρύνει να φτάσουν στους υψηλούς στόχους που κορυφαία και κείνη λαχταρούσε. Όταν αναγγέλθηκε η οργάνωση εκθέσεων αρχαιοτήτων στο εξωτερικό από την Κυβέρνηση, στην Ευγενία ανέθεσε ο Σύνδεσμος Ελληνίδων Επιστημόνων να τον αντιπροσωπεύσει στις εκδηλώσεις σωματείων, να συντονίσει τις διαμαρτυρίες και τις ενέργειες οργανώσεων και προσωπικοτήτων, που είχαν αντιταχθεί στην εξαγωγή των αρχαίων. Ήταν για κείνη μια καινούργια αποστολή όπου ρι-

Τα βιβλία από τη σκοπιά μας

Αθηνάς Παπαδάκη «Ο τενεκές του λαδιού», βιβλίο για παιδιά. Εκδ. «Καστανιώτη» Αθήνα -1979-

Η Αθηνά Παπαδάκη, ή νεαρή ποιήτρια και μέλος του Συνδέσμου μας, που με την ποιητική συλλογή της «'Αγγελοι από μπετόν», έχει κιόλας αποσπάσει τόσα ευμενή σχόλια, κυκλοφόρησε πριν λίγους μήνες ένα συμπαθητικό βιβλίο τον «Τενεκέ του λαδιού», γεμάτο ποίηση, αγάπη και κατανόηση για το παιδί και γνώση για την ψυχολογία του, με όμορφη εντυπωσιακή εικονογράφηση της καλλιτέχνιδας Βάσως Ψαράκη.

Το ζεστό αυτό δημιούργημα, όπου η συγγραφέας τόσο ποιητικά προσωποποιεί το γύρω της κόσμο με την ευαισθησία και την φαντασία των παιδιών, ευχαριστεί και ζεσταίνει όχι μόνο την παιδική καρδιά, μα και τον ψυχρό σκεπτικισμό των μεγάλων.

Βέβαια το βιβλίο, που περιγράφει την περιπέτεια ενός επαρχιώτη τενεκέ με λάδι, πούρχεται απ' το χωριό του στην πολυάνθρωπη κι απάνθρωπη πρωτεύουσα κι όπου μόνο η αγάπη κι η φιλία κάνει υποφερτή τη ζωή του, δεν είναι για πολύ μικρά παιδιά. Όμως και τα πολύ μικρά, που ίσως δε θα πιάσουν το κεντρικό νόημα θα διασκεδάσουν και θα γοητευθούν με την ανθρωποποίηση των πραγμάτων, που τα τριγυρίζουν, όπως το κάνουν και τα ίδια τα παιδιά εξ άλλου. Το ποιητικό αυτό ζωντάνεμα των πραγμάτων στο βιβλίο της Αθηνάς Παπαδάκη γίνεται μ' ένα τέτοιο τρόπο, που θυμίζει την ποίηση του FRANCIS PONCE στη «Φωνή των πραγμάτων» του.

Συμβουλευόμαστε την αγαπητή ποιήτρια να συνεχίσει να γράφει και για παιδιά. Είναι μια παρηγοριά όταν μέσα στην πλημμυρίδα των κακών εκδόσεων ανακαλύπτει κανείς κι ένα αξιόλογο παιδικό βιβλίο.

Ρέα Γαλανάκη «Τα ορυκτά», εκδόσεις «Διογένης» ; Αθήνα 1979

Κυκλοφόρησε τελευταία τη δεύτερη ποιητική της συλλογή, μετά τα ποιήματά της «Πλην εύχαρις» του 1975, η νεαρή ποιήτρια και μέλος του Συνδέσμου μας Ρέα Γαλανάκη, καθαρά γυναικεία γραφή με τους προβληματισμούς της ψυχολογίας της γυναίκας, σε υψηλό επίπεδο ευαισθησίας, με φανερά τα βιώματα μιας πλούσιας εσωτερικής ζωής, η ποίηση της Γαλανάκη συγκλονίζει τον προσεχτικό αναγνώστη. "Ένα μικρό παράδειγμα:

*Το γένος μου άνυμφη πηγή αιμάτων.
Οι φίλοι μου ανοίγουν το κλουβί του μύθου και πετάνε.*

*Λουτρά των εραστών θανατηφόρα
ή το άλλο «της Πρόκνης και της Φιλομήλας»*

*Ραμφίζοντας ήσυχα τις φυλλωσιές,
όπως μιλούν το σούρουπο στο καλοκαίρι*

*Χαράματα το ράμφος κόκκινο
και το σηκώτι φαγωμένο.*

*ή Εκείνο
Το βλέμμα της τρελλής χτυπά στις δώδεκα
το λιθοβολισμό της μοιχαλίδας μεσημέρι.*

Στον ίσκιο φίλοι νίβουνε τα χέρια

ή οι «Τρεις Κώδικες για ένα συναισθημα»

*Τα δεντρολάκια, ο γλυκός βορράς, η αυγή ολόχαρη
τ' αηδόνι, ο ζεστός καιρός, τα νέφαλα*

*μυροφόροι του θρήνου χθές για το γλυκύτατον
της απειράνδου, της σεμνής, της θεονύμφης
και η τέκουσα, η ίδια, πάναγνη
στη φλογισμένη βάτο ηδονικών τραυμάτων*

*μ' αφρό θαλασσινό εγείροντας τον σκοτωμένο εραστή
της.*

Λακωνική, με φανερή την κλασική της παιδεία, εξομολογητική, συγκινητική με τα εκ βαθέων «Ορυκτά» της η ποιήτρια, -κατά τη γνώμη μας- μπορεί να διεκδικήσει κιόλας μια σημαντική θέση στα νεοελληνικά γράμματα.

Μίλια Αγγελίδη

Ρούλας Κακλαμανάκη: «Η θέση της Ελληνίδας στην οικογένεια, στην κοινωνία, στην πολιτεία».

Γνωστή πνευματική μορφή με αγωνιστικούς τίτλους, η Ρούλα Κακλαμανάκη προσφέρει με το καινούριο της βιβλίο

την πολύτιμη συμβολή της στη διερεύνηση και συνειδητοποίηση του πάντα επίκαιρου -και πάντα άλυτου- γυναικείου ζητήματος στη χώρα μας.

Ύστερα από ένα ενδιαφέροντα πρόλογο, όπου διαφαίνεται μεσ' από τις γραμμές η συγκινησιακή σχέση (και πως μπορεί να ήταν αλλιώς;) της συγγραφέως με το υπαρξιακό και κοινωνικό πρόβλημα της γυναίκας, η Ρ.Κ προχωρεί σε μια σύντομη ιστορική αναδρομή που συνδέει το παρελθόν με το παρόν. Κι αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία στην περίπτωση του γυναικείου ζητήματος, αφού το παρόν έχει βαθιές τις ρίζες του στο παρελθόν. Το πρόβλημα της ισότητας αντρών και γυναικών είναι προπάντων ιστορικό με μακράιωνη σε βάρος της γυναίκας παράδοση, η οποία έχει δημιουργήσει βαθιά ριζωμένες πεποιθήσεις όχι μόνο στους άντρες, αλλά και στις ίδιες τις γυναίκες κι αν δεν κατανοηθεί η ιστορικότητα του προβλήματος, δεν είναι δυνατό να κατανοηθεί κι η ουσία του.

Ακολουθεί κριτική ανάλυση του θεσμικού πλαισίου που καθορίζει τη θέση της γυναίκας στον τόπο μας. Με αδρές γραμμές, η Ρ.Κ. διερευνά τους βασικούς θεσμούς, όπως εκφράζονται μέσα από το Σύνταγμα, τον Αστικό Κώδικα, τον Εμπορικό Νόμο, και βγάζει άνετα και τεκμηριωμένα το συμπέρασμα ότι ο νόμος βάζει τη γυναίκα σε υποτιμητική θέση, θέση υπεξούσιας, καλύπτοντας και επιβεβαιώνοντας έτσι την πραγματική κοινωνική ανισότητά της που πηγάζει από την πατριαρχική δομή της ελληνικής κοινωνίας. Αν στο χώρο των δημόσιων δικαιωμάτων υπάρχει, από θεσμική πλευρά, μια επίφαση ισότητας -που όμως, στην πράξη, φαλκιδεύεται με χίλιους τρόπους από το αντρικό κατεστημένο-, στην περιοχή των οικογενειακών σχέσεων όλο το αντίστοιχο νομικό καθεστώς οικοδομείται απροκάλυπτα στη βάση των διακρίσεων -ποικίλων κι εξευτελιστικών- σε βάρος της γυναίκας. Κι επειδή, όπως παρατηρεί η συγγραφέας, η οικογένεια αποτελεί το κύτταρο της κοινωνίας, η θέση της γυναίκας μέσα στην οικογένεια προσδιορίζει κατά βάση και τη θέση της μέσα στην κοινωνία. Κι η θέση αυτή είναι η υποτέλεια απέναντι στον άντρα, η εξάρτηση, η αδυναμία, η μειωμένη ικανότητα της γυναίκας.

Βέβαια η συγγραφέας επισημαίνει το γεγονός ότι η νομική ισότητα δεν φτάνει για να γίνουν οι γυναίκες «ολοκληρωμέ-

να υποκείμενα των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του πολίτη και του ατόμου»· χρειάζεται κι η αλλαγή στα ήθη και στη νοοτροπία. Γιατί είναι τόσο γερά ριζωμένη η ανδροκρατική νοοτροπία, ώστε επιβιώνει, όπως έχει αποδειχτεί, ακόμα και μέσα σε δυσμενείς γι αυτήν πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες. Δεν παύει όμως η νομική ισότητα να είναι το πρώτο απαραίτητο βήμα.

Παράλληλα, διαπιστώνει η Ρ.Κ, η Ελληνίδα ζητάει σήμερα και ουσιαστική κοινωνική ισοτιμία σ' όλους τους τομείς, καθώς και την επίλυση πλήθους προβλημάτων που την απασχολούν και που δεν είναι μόνο όσα αντιμετωπίζει προσωπικά η ίδια από αφορμή το φύλο της, αλλά και όσα έχουν σχέση με την οικογένεια και ιδιαίτερα με το παιδί. Και ζητάει την ικανοποίηση των επιδιώξεών της όχι μονάχα με την κατάργηση όλων των θεσμικών διακρίσεων, μα και με τη δημιουργία των αναλόγων κοινωνικών προϋποθέσεων και την κατάλληλη ατομική διαπαιδαγώγηση. Αυτοί οι στόχοι συσπειρώνουν σήμερα τις Ελληνίδες στις μαγικές γυναικείες οργανώσεις τις ακτινωτές τους δραστηριότητες αναφέρει ιδιαίτερα η Ρ.Κ. Κι είναι ξεχωριστά τιμητική για τη γυναίκα στη χώρα μας η διαπίστωση της συγγραφέως ότι δεν περιορίζεται, μεσ' από τη δράση των οργανώσεων αυτών, στους μερικότερους στόχους του γυναικείου ζητήματος, αλλά παράλληλα αγωνίζεται με θάρρος κι αυταπάρνηση για τα γενικότερα προβλήματα της ειρήνης, της δημοκρατίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Γενικά, μπορούμε να πούμε πως στο βραχύ, αλλά πυκνό σε περιεχόμενο βιβλίο της Ρούλας Κακλαμανάκη μπορεί να μην εξαντλούνται όλα τα θέματα που ανάγονται στη θέση της γυναίκας στη χώρα μας, ανοίγονται όμως προοπτικές και δίνονται τα κλειδιά για στοχασμό κι εμβάθυνση πάνω στα επιμέρους θέματα που απαρτίζουν το γυναικείο ζήτημα. Κι αυτή είναι η ουσία: το γυναικείο ζήτημα θα βρει την αρχή της λύσης του, όταν γυναίκες κι άντρες μάθουν να σκέφτονται και νά προβληματίζονται πάνω σ' αυτό.

Αθηνά Βουγιούκα

Από την έκθεση της Σχολής «Ελληνικό Σπίτι» στον Σ.Ε.Ε.

Παράδοση

Η Έκθεση της Σχολής «Ελληνικό Σπίτι»

Με επιτυχία έγινε στο εντευκτήριο του Σ.Ε.Ε η ετήσια έκθεση με έργα λαϊκής τέχνης, (κεντήματα, υφαντά, ασημικά) της Σχολής «Ελληνικό Σπίτι», που είχε ιδρύσει, πριν σαράντα χρόνια, η Αγγ. Χατζημιχάλη, απ' τους μεγάλους πρωτεργάτες του λαϊκού μας πολιτισμού.

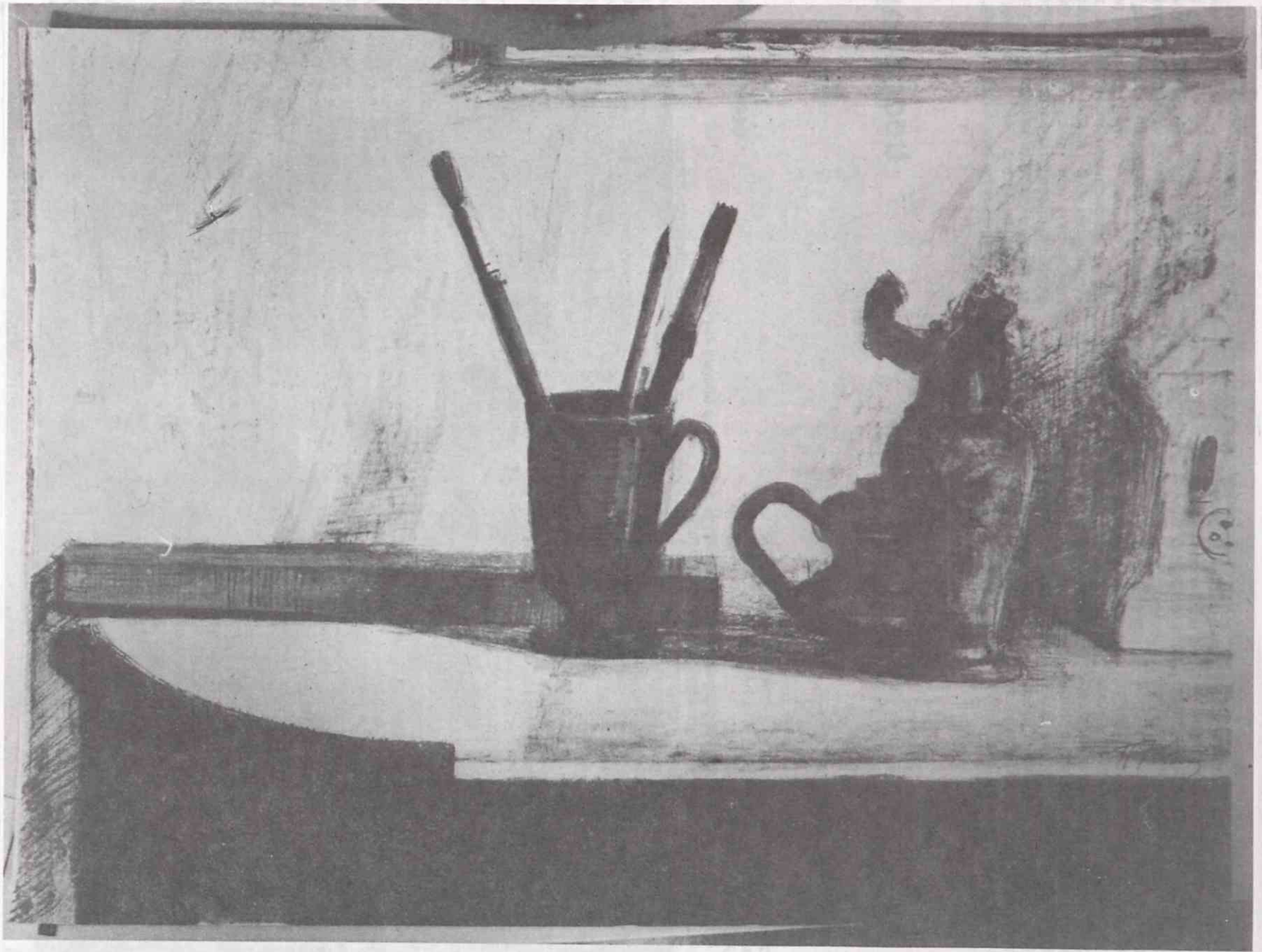
Την έκθεση, που φέτος οργανώθηκε με ιδιαίτερη επιμέλεια λόγω του εορτασμού του έτους παράδοσης, επισκέφτηκαν πολλά Σχολεία και θιασώτες της λαϊκής τέχνης.

Όπως είναι γνωστό η Ακαδημία Αθηνών

τίμησε τη δραστηριότητα της Σχολής και την πλούσια προσφορά της στη λαϊκή τέχνη με την απονομή του βραβείου της.

Οι μαθήτριες διδάσκονται κέντημα, υφαντική και μεταλλοπλαστική και τά μαθήματα του γυμνασίου, είναι οικότροφες από 12 ως 17 χρονών και προέρχονται από την ύπαιθρο και κυρίως από ακριτικά χωριά. Σκοπός του Σχολείου είναι να διατηρηθεί η παράδοση στη χειροτεχνία και παράλληλα να ξεπηδήσουν οι πηγαίες τάσεις που φέρνουν μαζί τους τα παιδιά. Η βασικότερη δυσκολία που αντιμετωπίζεται αυτή τη στιγμή είναι το να ξαναγυρίσουν οι απόφοιτες στα

χωριά τους για να συνεχίσουν εκεί και να μεταδώσουν τα όσα διδάχτηκαν μια και αυτός ήταν ένας από τους στόχους της Αγγελικής Χατζημιχάλη. Εφόσον εγκαταλείπεται η ύπαιθρος, προτιμούν οι περισσότερες, όταν τελειώσουν να βρίσκουν δουλειά στην Αθήνα ή σε μεγάλες πόλεις. Γίνεται τώρα προσπάθεια σε συνεργασία με κρατικούς φορείς να δοθεί και πάλι ώθηση, έστω και μεμονωμένα σε μερικά κέντρα της ύπαιθρου και να στελεχωθούν από απόφοιτες του «Ελληνικού Σπιτιού» που είναι κατά κανόνα άριστες τεχνίτρες.

Χαρακτικό του Παναγιώτη Τέτση

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

ΚΑΚΛΑΜΑΝΑΚΗ ΡΟΥΛΑ. Η θέση της Ελληνίδας στην οικογένεια, στην κοινωνία, στην πολιτεία. Παιδεία Αθήνα 1979
ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ ΛΟΥΚΙΑ. Η σύγχρονη Ελληνίδα. Βασικά στοιχεία. Αθήνα 1979
ΡΑΒΑΓΙΟΛΙ ΚΑΡΛΑ. Το γυναικείο ζήτημα. Συνέντευξη με το Ι.Κ.Κ. Μεταφρ. Τούλας Δρακοπούλου. Αθήνα, Θεμέλιο, 1979

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗ—ΔΕΛΙΒΑΝΗ ΜΑΡΙΑ. Ανάλυση της ελληνικής οικονομίας. Αθήνα, Παπαζήσης, 1979

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΞΗΡΑΔΑΚΗ ΚΟΥΛΑ. Κατοχικά, Αθήνα 1979
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ—ΔΑΜΙΑΝΟΥ ΕΛΕΝΗ. Αρχαία Αρκαδία. Θεοί-Μουσική. Αθήνα 1979

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΓΙΟΥΡΗ ΕΥΓΕΝΙΑ. Ο κρατήρας του Δερβενίου. Αθήνα, Αρχαιολογική Εταιρεία, 1978
ΚΑΡΔΑΡΑ ΧΡΥΣΟΥΛΑ. Απλώματα Νάξου, κινητά ευρήματα τάφων Α και Β. Αθήνα. Αρχαιολογική Εταιρεία, 1978

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ποίηση

ΒΟΥΡΒΟΥΛΗ ΝΙΚΗ. Μικρογραφίες. Ποιήματα. Αθήνα. Μνήμη 1978
ΓΚΟΥΜΑ ΑΛΙΚΗ. Υπεραστικά ή περαστικά. Αθήνα, Κάκτος 1979
ΕΚΙΖΟΓΛΟΥ ΜΑΡΙΝΑ. Δελφικός Ηνίοχος—Ελληνική Τέχνη, Αθήνα 1979
ΛΑΓΓΑΚΟΥ ΝΕΛΛΗ. Ριζόκλαδα. Αθήνα, Νούμιο 1979
ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ ΕΚΑΤΗ. Σχόλια. Θεσ/νίκη, Νέα Πορεία 1979
ΤΣΑΤΣΟΥ ΙΩΑΝΝΑ. Χρέος. Αθήνα, Ίκαρος 1979
ΦΛΕΡΙΑΝΟΥ ΦΛΩΡΑ. Το τραγούδι της ψυχής. Αθήνα 1979

Πεζογραφία

ΑΛΕΞΙΟΥ ΕΛΛΗ. Προσοχή συνάνθρωποι. Διηγήματα. 2η έκδοση. Αθήνα, Καστανιώτης 1979
Αλεξίου ΕΛΛΗ. Σπονδή. Διηγήματα, 2η έκδ. Αθήνα, Καστανιώτης 1978
ΑΜΠΑΤΖΗ Ρ. Αραμπέσκ. Μυριστόρημα. Αθήνα, Α. Καραβίας 1978
ΔΑΝΕΛΛΗ ΤΙΤΙΝΑ. Αντιπερισπασμός. Αθήνα, Πνευματική Πορεία 1979
ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ ΓΑΛΑΤΕΙΑ. Μια μικρή ηρωίδα. Αθήνα, ΕΙΡΗΝΗ.
ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗ ΙΩΑΝΝΑ. Επιπλωμένα δωμάτια. Μυθιστ. 2η έκδοση Αθήνα, Καστανιώτης 1979
ΚΑΡΟΥΖΟΥ ΔΕΣΠΩ. Ένα κορίτσι μεγαλώνει. Αφήγημα. Αθήνα 1978
ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΕΛΙΣΣΑΒΕΤ. Μονή Μεταμορφώσεως. Αθήνα, ΔΩΔΩΝΗ 1979
ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ ΕΦΗ. Καθρέφτης της υποτροπής. Αθήνα, Δωδώνη 1980

ΚΟΥΤΗΦΑΡΗ—ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΟΥ ΑΡΓΥΡΟΥΛΑ. Μια ματιά στους ανθρώπους. Διηγήματα. Αθήνα 1979
ΛΑΓΚΕ ΕΡΣΗ. Οι κληρονόμοι. Διηγήματα. Αθήνα, Χατζάρας 1979
ΝΑΚΟΥ ΛΙΛΙΚΑ. Η κυρία Ντορεμί. Αθήνα, Δωρικός 1979
ΠΑΠΠΑ ΕΛΛΗ. Δουλειά της φυλακής. Αθήνα, Διάλογος 1979
ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ ΣΟΥΛΑ. Δύσκολοι καιροί. Μυριστορηματικό χρονικό από το χώρο της παιδείας. Αθήνα, Δρυμός 1979
ΣΤΡΑΥΡΟΥ ΤΑΤΙΑΝΑ. Το καλοκαίρι, πέρασε. Και πολλά νέα διηγήματα. Αθήνα 1979

Θεατρικά έργα

ΒΟΥΤΣΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑ. Διθύραμβος. Θεσ/νίκη. Νέα Πορεία 1979
ΜΑΝΤΕΑ ΕΛΕΝΗ. HOMO SAPIENS, Συμβολικό κωμικόδραμα. Αθήνα, Σκέψη 1979

Κριτικές, Μελέτες, Ιστορία

ΠΟΛΙΤΗ ΤΖΙΝΑ. Κριτικά σημειώματα. Αθήνα, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο.

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Θεατρικά έργα

ΚΑΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ ΛΗΤΩ. Συντροφιά με τον ALBERT CAMUS. Αθήνα, Ερμείας 1979
Δοκίμια
ΦΕΣΣΑ—ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΕΛΕΝΗ. Πολιτιστική ανάπτυξη. Νέα πολιτική ευθύνη στον ελληνικό χώρο. Αθήνα, Ολκός 1978

ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

ΑΛΑΦΟΥΖΟΥ ΚΑΛΛΙΟΠΗ. Η τέχνη της χαλκοπλαστικής. Αθήνα 1979
ΜΟΥΡΙΚΗ ΝΤΟΥΛΑ. Οι τοιχογραφίες του Σωτήρα κοντά στο Αλεποχώρι της Μεγαρίδας. Αθήνα 1978

ΠΑΙΔΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Λογοτεχνία

ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ—ΤΖΑΒΑΡΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ. Χαμόγελα ειρήνης. Ποιήματα. Αθήνα 1979
ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ—ΒΑΜΒΑΚΑ ΜΑΡΙΕΤΤΑ. Η τιμωρία της σφήκας. Αθήνα, Κέδρος 1979
ΓΙΝΝΑ ΝΙΚΗ. Το ταξίδι. Παραμύθι για μικρά παιδιά. Αθήνα, Κέδρος 1979
Γουμενοπούλου ΜΑΡΙΑ. Ο Πλαουπλιάς. Αθήνα, Μουστάκα 1979
ΔΗΜΑΚΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ. Ποιός λερώνει τη θάλασσα. Αθήνα, Τόγκας 1979
ΖΑΡΑΜΠΟΥΚΑ ΣΟΦΙΑ. Αριστοφάνης Ειρήνη. Διασκευή για παιδικό θέατρο. Αθήνα, Κέδρος 1979
ΖΑΡΑΜΠΟΥΚΑ ΣΟΦΙΑ. Ο Φλίπ ταξιδεύει. Ναύπλιο. Επίδαυρος. Αθήνα 1979

ΖΕΗ ΑΛΚΗ. Τα παπούτσια του ANNIBA. Αθήνα, Κέδρος 1979
ΚΟΡΑΤΟΥ ΜΑΡΙΑ. Οι τρεις μικροί ναυαγοί. Αθήνα, Χειμάρρος 1979
ΚΟΥΒΑΛΙΑ—ΓΟΥΜΕΝΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ. Πες μου κάτι, μαννούλα. Αθήνα, Έλαφος 1979
ΛΑΖΟΥ ΜΑΡΙΑ. Τα αδέρφια μου κι εγώ...Αθήνα, Δωδώνη 1979
ΜΥΚΟΝΙΑΤΗ ΕΙΡΗΝΗ. Ένα παιδί μιλάει στη μαμά του. Αθήνα 1979
ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΑΘΗΝΑ. Ό τενεκές του λαδιού. Αθήνα, Καστανιώτης 1979
ΣΑΚΚΑ—ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΝΑΝΝΙΝΑ. Ελάτε ν' αλλάξουμε την πόλη. Αθήνα 1978
ΣΑΡΑΝΤΙΤΗ—ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΕΛΕΝΗ. Οι θεατρίνοι και άλλες ιστορίες. Αθήνα, Ερμείας 1979
ΣΦΑΕΛΟΥ ΚΑΛΛΙΟΠΗ. Μικροί αγωνιστές. Αθήνα, Εστία 1979
ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΔΙΔΩ. Οι επισκέπτες. Κέδρος 1979
ΤΑΡΣΟΥΡΗ ΓΕΩΡΓΙΑ. Το 3ο βιβλίο που μ' αρέσει. Αθήνα, Ατλαντίς.
ΤΣΙΜΙΚΑΛΗ ΠΙΠΙΝΑ. Ιστορίες της Κατοχής. Αθήνα, κέδρος 1979
ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ—ΚΑΡΑΒΙΑ ΛΕΙΑ. Τα παιδιά της Εστράδα Νάδα. 2η έκδ. Αθήνα, Καστανιώτης 1979

ΧΩΡΕΑΝΘΗ ΕΛΕΝΗ. Στο περιβόλι του Θεού. Ποιήματα για παιδιά Αθήνα, Δίπτυχο 1979

Τέχνες

ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ—ΚΑΡΑΒΙΑ ΛΕΙΑ. Γκύζης. Ο καλογιός. Αθήνα, Εξάντας 1979
ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ—ΚΑΡΑΒΙΑ ΛΕΙΑ. Ιακωβίδης. Παιδική συναυλία. Αθήνα, Εξάντας 1979
ΦΛΑΜΠΟΥΡΑ—ΚΥΝΗΓΟΥ ΜΑΡΙΑ. Γουναρόπουλος. Το γαλάζιο φεγγάρι. Αθήνα Εξάντας 1979
ΦΛΑΜΠΟΥΡΑ—ΚΥΝΗΓΟΥ ΜΑΡΙΑ. Θεόφιλος. Μαλαματένιο αργαλειός κι ελεφαντένιο χτένι. Αθήνα, Εξάντας 1979

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ—ΓΑΛΑΝΟΥ ANNA. Αγωνίσματα ζωής. Αθήνα 1979

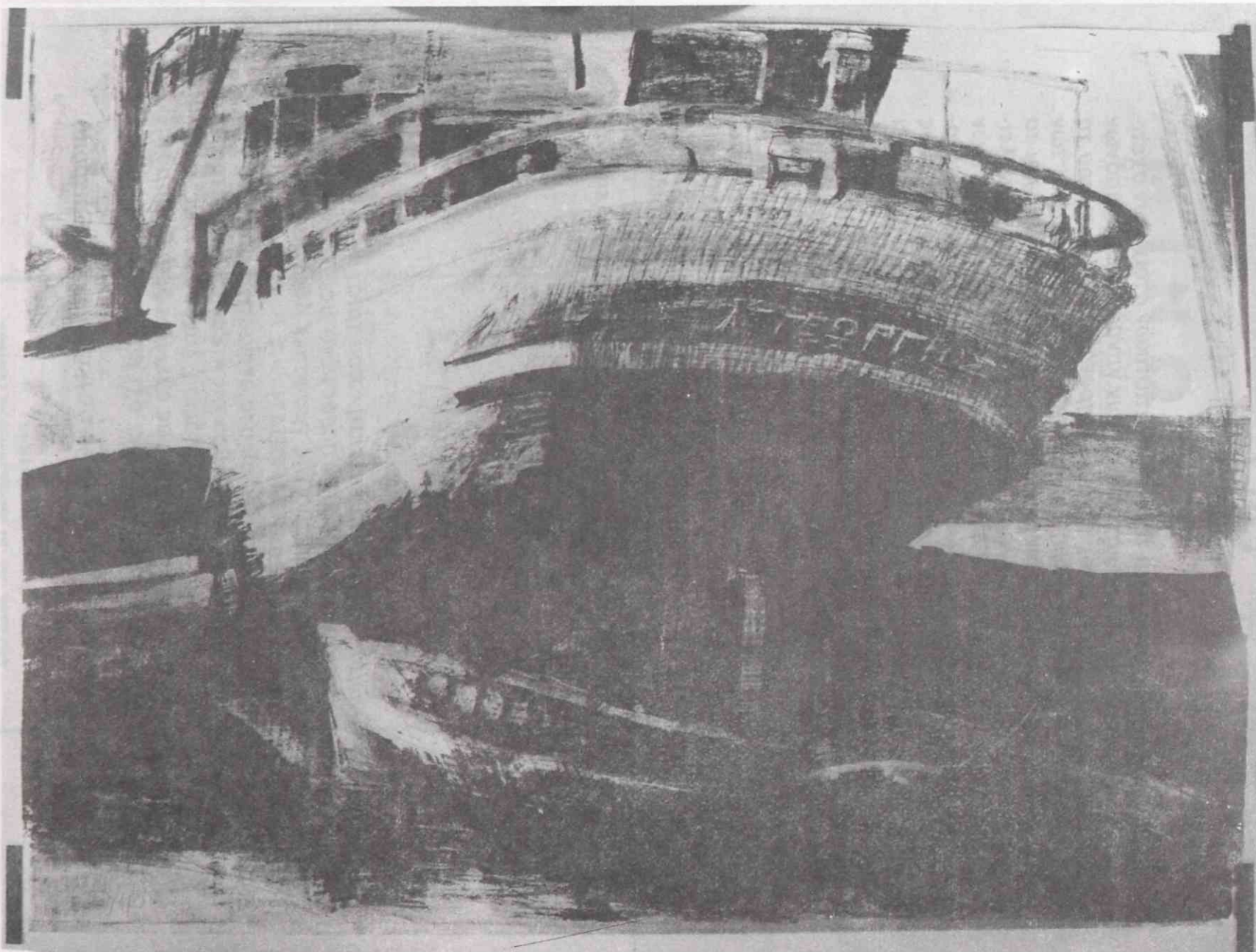
Υποτροφίες

Ο Σύνδεσμος Επιστημόνων Γυναικών της Ιαπωνίας προσφέρει υποτροφία για το Ακαδημαϊκό έτος 1980-1981 περίπου 3.500-5.000 δολ. για μεταπτυχιακές σπουδές ή έρευνα στην Ιαπωνία. Η προθεσμία υποβολής αιτήσεων λήγει στις 10.6.80

Ο Σύνδεσμος Επιστημόνων Γυναικών της Αυστραλίας προσφέρει υποτροφία, για το Ακαδημαϊκό έτος 1981-1982, 5.000 δολ. για μεταπτυχιακές σπουδές ή έρευνα στην Αυστραλία. Η προθεσμία υποβολής αιτήσεων λήγει στις 30.8.80

Το CROSBY HALL του Λονδίνου παρέχει διαμονή και διατροφή για ένα μήνα τον Αύγουστο του 1980 σε μέλος του Συνδέσμου μας. Γίνονται δεκτές αιτήσεις μελών που ενδιαφέρονται για μια έρευνα—προχωρημένη μελέτη σχετική με την πόλη του Λονδίνου ή για κάθε εργασία που απαιτεί μικρή διαμονή στο Λονδίνο. Η υποβολή αιτήσεων λήγει στις 31.3.80

Από το DANISH INSTITUTE ανακοινώθηκε ότι το καλοκαίρι του 1980 θα γίνου Σκανδιναυικά Σεμινάρια στη Δανία. Τα ενδιαφερόμενα μέλη να αποταθούν στη Γραμματεία του Συνδέσμου.

Χαρακτικό τοῦ Παναγιώτη Τέτση

Αγαπητές φίλες,

Ο Σύνδεσμος μας στερείται τελείως στατιστικών στοιχείων σχετικών με την επαγγελματική κατάσταση των γυναικών επιστημόνων με αποτέλεσμα να μην μπορεί να εξυπηρετήσει εκείνους που τα ζητούν και να μην έχει σαφή εικόνα της εξέλιξης, αλλά και των δυσκολιών και προβλημάτων μας στους χώρους δουλειάς και το οικογενειακό περιβάλλον. Για το λόγο αυτό συγκροτήθηκε και λειτουργεί από το Δεκέμβριο η επιτροπή συγκέντρωσης στατιστικών στοιχείων που θα συγκεντρώσει τις απαντήσεις του ερωτηματολογίου —που εστάλη στα μέλη και προωθήθηκε με διάφορους τρόπους σε μη μέλη και ορισμένες επαρχίες—, θα τις μελετήσει και θα βγάλει συμπεράσματα.

Τη συγκέντρωση των στοιχείων αυτών θεωρούμε πολύ σημαντική, ιδίως εάν η ανταπόκριση θα είναι μεγάλη, γιατί ο Σύνδεσμος θα μπορεί τεκμηριωμένα πια να αγωνίζεται κατά των συνθηκών που βάζουν φραγμούς στην επαγγελματική σταδιοδρομία μας.

Γι αυτό σας παρακαλούμε θερμά να απαντήσετε στο ερωτηματολόγιο (μπορείτε εάν το προτιμάτε να μην αναφέρετε ονοματεπώνυμο), αλλά και να το προωθήσετε στον κύκλο γνωριμιών σας. Τα μη μέλη ή όσες δεν το έλαβαν τελικά μπορούν να το πάρουν από τα γραφεία του Συνδέσμου (Βουλής 44, καθημερινά πρωί-απόγευμα πλὴν Σαββάτου και Δευτέρας πρωί) ή να τηλεφωνήσουν να τους σταλεί (τηλ. 32.34.268)

Ζητούμε συγνώμη από την εκλεκτή ποιήτρια κ. Γεωργία Δεληγιάννη-Αναστασιάδη, που στο περασμένο μας τεύχος (από τυπογραφικό λάθος) το επώνυμο της γράφτηκε Αθανασιάδη αντί Αναστασιάδη (σελ. 10 ποίημα-ΓΟΛΓΟΘΑΣ)

Ακόμα ο δαίμονας του τυπογραφείου στα στατιστικά στοιχεία για την υγεία του Ελληνόπουλου στο άρθρο της κ. Ζωής Καρακατσάνη (σελ.5) παρέλειψε ένα μηδενικό κι έδωσε λανθασμένους αριθμούς. Έτσι το σωστό είναι: «Η χώρα μας έχει βρεφική θνησιμότητα...25-26₀₀₀ (δηλαδή επί τοις χιλίοις κι όχι επί τοις εκατό) όπως γράφτηκε.

Η Συντακτική Επιτροπή

ΜΙΝΩΑΣ

ΝΕΑ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΑΝΔΡΟΥ 6 · ΤΗΛ. 8231669 ΑΘΗΝΑ (801)
ΣΤΑΔΙΟΥ 43 · ΤΗΛ. 3217545 ΑΘΗΝΑ (121)
ΜΑΡ. & ΗΛ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Το κατάστημα
"ΜΙΝΩΑΣ",

σας κάνει δώρο για συνηρησφί
στis κενές σας ώρες τó βιβλίο
«ΟΝΕΙΡΟ ΒΑΣΙΛΕΩΝ»
δν αγοράσετε είδη
δξίος 1000 δρχ.

**Μιά συνεχής και αδόρυβη προσπάθεια, που άποσκοπεί στην
πνευματική και ψυχική καλλιέργεια του άναγνωστικού μας κοινού.**

Μισά τής στεριάς, μισά τής θάλασσας

Περίληψη

"Όλα τά άκούαματα τών παιδικών μου χρόνων είναι τούτο τó βιβλίο. Τó πέρασμα τού άνεμου, τó τρίξιμο τών μπουμπουκιών τis άνοιξης, τó πηγαιν' έλα τής θάλασσας. "Όλες οι εικόνες που άγγιξαν τά μάτια μου τότε, που ó ήλιος έλαμπε, που τó πουλιά φέριανε τήν άνοιξη στα φτερούγια τους, που οι σπόροι βρισκανε τόπο νά φυτρώσουν. "Έχω στ' άφτιά μου τόν κρότο τής ντουφεκιάς που ακότωσε τó γέρικο άλογό μας, στην καρδιά μου τή μικρή στάλα δροσιάς που κοιμότανε πάνω στα φύλλα τού κισσού μας. Πασκίζω νά μάθω τó τραγούδι τών μπαταριάδων, τών άηδονιών που ξαγρυπνάνε τραγουδώντας τήν όμορφιά. Μιά όμορφιά, που άλόγια ό άνθρωπος άφάνισε. "Η μόνη εύτυχία μιάς άδάκερης ζωής, είτανε τούτη: Πρόλαβα νά ζήσω τή φύση όπως πλάστηκε, για τó σκοπό που πλάστηκε.

**ΜΙΑ ΠΟΛΗ ΛΟΥΣΜΕΝΗ
ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ**

"Ένα παικό διηγείται τήν ιστορία του, από τis πρώτες ήμέρες τής ζωής του, ως τά θαθείά του γη-ρατειά.

Πόσα δέν είδε! Πόσα δέ χάρηκε! Τή θάλασσα ήσυχη, άγριεμένη με τó ποτάμι ήρεμο κι ύστερα θεριά νά σέρνεται στα χωράφια! Τήν άνοιξη, νά έρχεται με τούς πελαργούς και νά ζυπνάνει κάθε πλάσμα στη γη, νά τó σταλλίζει με χρώματα. Χάρηκε τó πουλιά στα κλαδιά του, και χάρησε τόν ίακιο του στους στραποκάπους τó κολοκάρι.

Μά κάποτε, όλη ή όμορφιά τής φύσης χάθηκε, από τόν δουλόγιστο πολιτισμό, ή γαλήνη γίνηκε βουή, ή θάλασσα λερώθηκε, τó ποτάμι στέρεψε. Κι ήρθε και τó δικό του τέλος.

Μιά παρέα παιδιών, μη μισρώντας νά ζήσουν μέσα σε φκιαστές όμορφίες, κινήσανε νά βρούνε ένα μέρος, νά χτίσουμε μία πόλη. Μιά πόλη που νά τή λούζει ό ήλιος!
Παμε και μεις μαζί τους!

ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΔΕΣ

ΣΤΗ

«Σύγχρονη 'Εποχή»

- Ε. ΑΛΕΞΙΟΥ: 'Υπό έχεμύθειαν (συλλογή άνεκδό-
των)
Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ: Δέ δουλώνω... δέν
άπογράφω (άναρτομαμένες στην έξορία)
Ε. ΒΟ'Ι-ΣΚΟΥ: 'Εφιάλτες και όνειρα (μυθιστό-
ρημα).
Π. ΔΑΡΑΚΗ: 'Εντυπώσεις από τή Σοβιετική
'Ένωση (ταξιδιωτικές άφηγήσεις)
Λ. ΔΡΙΤΣΑ-ΤΣΙΟΥΛΑΚΗ: Τά θηρία (διηγήματα)
Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΕΑ: Τό μήνυμα (διηγήματα)
Ε. ΛΑΓΚΕ: Ραγιάδες (διηγήματα)
Ε. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ: Καταχτημένη χώρα (μυθι-
στόρημα)
Ι. ΠΕΡΣΑΚΗ: "Άνθρωποι (διηγήματα)
Κ. ΠΡΙΦΤΗ: 'Από τά σημειωματάριά μου 9
ιστορίες.
Ε. ΦΛΩΡΑΤΟΥ—ΠΑ'Ι'ΔΟΥΣΗ: 20 στροφές και
άλλα ποιήματα

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΑΘΗΝΑ: Ζωοδόχου Πηγής 16, τηλ. 3623.649
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: 'Αριστοτέλους 7, τηλ. 261.069
και σε όλα τά κεντρικά βιβλιοπωλεία κάθε πόλης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΟΙΚΟΣ

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σ.Ι.ΑΡΤΕΜΑΚΗ· Παν. Κανελλοπουλος
 Δ.ΒΙΚΕΛΑ· Διηγήματα
 Μ.ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ· Στου κυκλου τα γυρισματα
 Κ.Π.ΚΑΒΑΦΗ· Επιστολες στον Μαριο Βατανο
 Δ.ΜΥΡΑΤ· Η αγωγη του λογου
 Σ.ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ· Μ.ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ } Το μυθιστορημα
 Α.ΤΕΡΖΑΚΗΣ· Η.ΒΕΝΕΖΗΣ } τών τεσσαρων
 Χ.ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ· Τομες

1885

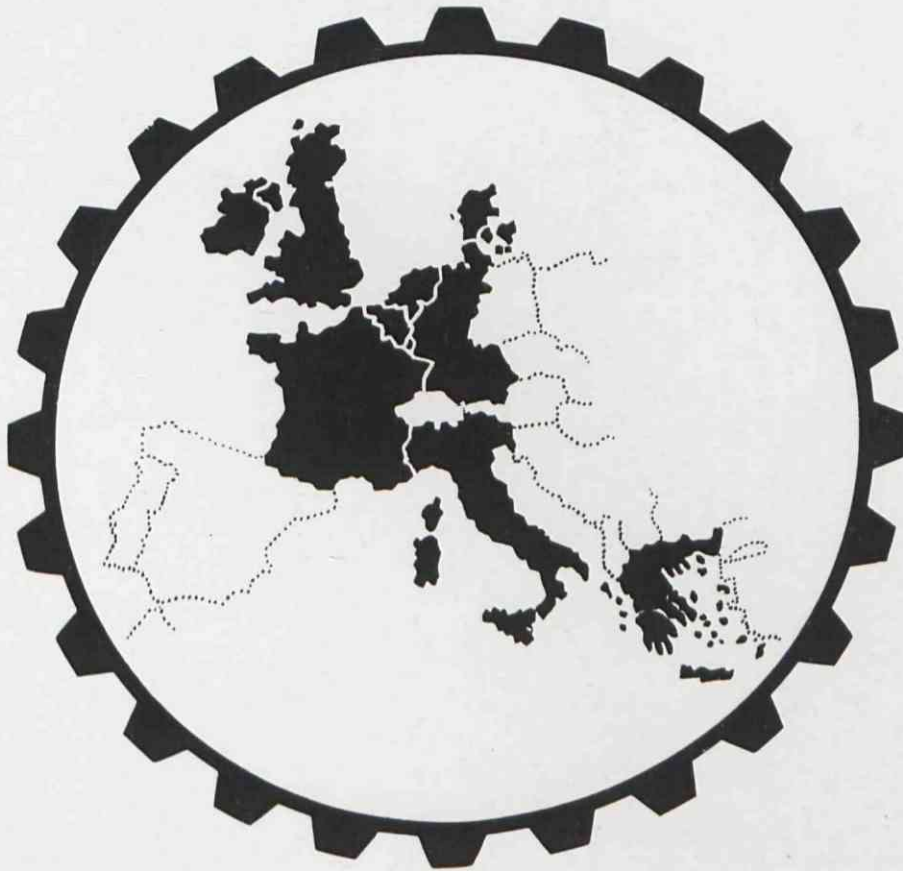
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.
Σόλωνος 60 - Αθήνα 135 - Τηλ. 3615077

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΙΚΟΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΣΤΟΝ ΜΑΡΙΟ ΒΑΤΑΝΟ
Κ.Π.ΚΑΒΑΦΗ

Στις νέες προοπτικές
που ανοίγονται με την ένταξη
της Ελλάδας στην ΕΟΚ

η **ΕΤΒΑ**

συμπαραστέκεται δυναμικά

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ Α.Ε.

ΕΛ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 18 ΑΘΗΝΑΙ 135
ΤΗΛ 32 37 981 - TELEX 215203 DIBA GR

μια **νέα** τραπεζα με **κεφι** **δημιουργικότητα** **και δυναμισμό**

“Οχι, δέν ιδρύθηκε χτές — ύπάρχει έδω καί 139 χρόνια. Είναι μάλιστα ή παλαιότερη καί μεγαλύτερη έλληνική Τράπεζα, μιά από τίς 100 μεγαλύτερες του κόσμου.

Άλλά τώρα φιλοδοξεί νά γίνει καί ή νεώτερη (σέ δυναμισμό) έλληνική Τράπεζα. Νά συνδυάσει τήν πείρα τής παράδοσης μέ τή ζωντάνια τής έπινοητικότητας — καί τή σιγουριά του μεγέθους μέ τή δημιουργικότητα πού χρειάζονται οι νέοι καιροί. “Ηδη άρχισε νά εφαρμόζει νέα ήλεκτρονικά συστήματα γιά πιό γρήγορη καί σωστή εξυπηρέτηση.

Θά βρείτε τήν Έθνική Τράπεζα τής Έλλάδος πάντα δυναμική, πάντα πρόθυμη, πάντα κοντά σας, γιά κάθε πρόβλημα πού μπορεί νά σας παρουσιαστεί.

Σάς θυμίζουμε τούς λογαριασμούς Μηνιαίου (Άφορολόγητου) Εισοδήματος πού πρώτη καθιέρωσε ή Έθνική Τράπεζα τής Έλλάδος, τίς Καταθέσεις σέ Τρεχούμενους Λογαριασμούς πού δίνουν στον καθένα τή δυνατότητα νά πληρώνει μέ έπιταγές, όπως καί τίς κλασικές Καταθέσεις Ταμειτηρίου.

‘Η Έθνική Τράπεζα τής Έλλάδος είναι πάντα ή Μεγάλη σας Φίλη.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
η Μεγάλη σας Φίλη